

अध्याय एक

शोधको परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र संकायअन्तर्गत स्नातकोत्तर नेपाली भाषा शिक्षा विभाग एम. एड. दोस्रो वर्षको नेपा. शि. ५९८ को पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि सिन्धुली जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको आवधिक प्रगति विवरणको अध्ययन शीर्षक राखी तयार गरिएको छ ।

शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा विद्यार्थीहरूको नेपाली भाषा सिकाइको पूर्वपरीक्षण र त्यसपछि तिन महिनासम्म विद्यार्थी केन्द्रित र प्रभावकारी शिक्षण सिकाइबाट निरन्तर लेखाजोखा गरिएको छ । यस शोधपत्रमा मूल्याङ्कनका विभिन्न साधनहरूको प्रयोग गरि नेपाली भाषा सिकाइमा तिन महिनापछि देखिएको प्रगति विवरणलाई विश्लेषणात्मक र तुलनात्मक तवरले आवधिक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.२ समस्याको कथन

सामान्यतया पाठ्यक्रम र शिक्षणले निर्धारण गरेका शैक्षिक उद्देश्यहरू कुन हदसम्म प्राप्त भयो भनी लेखाजोखा गर्ने प्रक्रिया नै विद्यार्थी मूल्याङ्कन हो । शिक्षण सिकाइका दौरानमा विद्यार्थीहरूको सिकाइको अवस्था के कस्तो छ भनी शिक्षकद्वारा औपचारिक र अनौपचारिक परीक्षणकासाधनहरूको प्रयोग गरि नियमित रूपमा गरिने मूल्याङ्कन नै निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन हो । निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनले विद्यार्थीको प्रगतिको लेखाजोखा गरि प्राप्त कमी कमजोरी हटाउन आवश्यक पहलकदमीमा मार्गप्रसस्त गर्दछ । यो निर्माणात्मक प्रकृतिको भएकाले शिक्षण सिकाइमा आवश्यक सुधार गर्न सघाउँछ (शिक्षक अध्यापन अनुमति पत्र सफलता मार्गदर्शन, माध्यमिक) ।

निर्माणात्मक मूल्याङ्कनलाई सम्बन्धित विषय शिक्षकले शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेको अवस्थामा विभिन्न अनौपचारिक परीक्षणका साधनमार्फत निरन्तर रूपमा गर्नुपर्दछ । त्यसैले यस्तो मूल्याङ्कनको सञ्चालनमा पटक वा बारम्बारता बढी हुन्छ । यस्तो

मूल्याङ्कनलाई कार्यक्रमको विकासात्मक अवस्थामा विस्तार गर्ने क्रममा, प्रत्येक पाठ वा एकाइको शिक्षण पश्चात सञ्चालन गरिन्छ । पृष्ठपोषण मार्फत विद्यार्थीका सिकाइसम्बन्धि त्रुटिहरू निराकरण गर्नु सफलतापूर्ण सिकाइका लागि पूर्वल प्रदान गर्नु निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको प्रमुख उद्देश्य हो । शिक्षकलाई प्राप्त हुने पृष्ठपोषणमार्फत उपचारात्मक कार्य गर्न शैक्षिक सामग्रीहरूको प्रयोग एवम् परिचालनमा जोड दिन र शिक्षण विधिमा परिवर्तन गर्न कति सान्दर्भिक छ ? भन्ने पत्ता लगाउन पनि निर्माणात्मक मूल्याङ्कन ज्यादै महत्वपूर्ण हुन्छ । निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन कार्यालाई सफलतापूर्वक अगाडि बढाउन शिक्षकको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको हुन्छ ।

नेपालमा नवौं योजनादेखि नै कक्षा १-३ सम्म निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गरिँदै आएको छ भने विद्यालय क्षेत्र सुधार योजना (SSRP) मा कक्षा १-७ सम्म यो विधि अपनाइने कुरा उल्लेख छ । यो प्रक्रिया अनुसार कक्षा दोहोर्‍याउनु नपर्ने हुन्छ ।

विद्यालयले पनि आफ्नो व्यक्तित्व बढाउन र राष्ट्रले अपेक्षा गरेअनुरूपको दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न विभिन्न किसिमका चुनौतिहरूसँग सामना गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यसरी नै नेपाली भाषा शिक्षकले पनि आफ्ना विद्यार्थीहरूलाई भाषिक व्यवहारमा सक्षम बनाउन निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्नु आवश्यक देखिएको छ । नेपालका कतिपय ठाउँमा उपलब्ध स्रोत र साधनलाई शिक्षण सिकाइ कार्यक्रममा उपयोगमा ल्याइएको पाइँदैन । भाषा शिक्षण भनेको बोध र अभिव्यक्ति अर्थात् ग्रहण र प्रकटन सीपको सबलता हासिल गराउनु पर्ने शिक्षण भएकाले यसमा भाषा सम्बन्धि संरचना र व्याकरणको सैद्धान्तिक ज्ञानमा जोड नदिइ उपयुक्त प्रयोग सन्दर्भहरूमा जोड दिनु पर्छ (नेपाली भाषा र साहित्य शिक्षण, शर्मा र पौडेल) । कुनै समयमा सीमित भएर लिइने लिखित परीक्षाले मात्र विद्यार्थीहरूको वास्तविक प्रगति विवरण थाहा पाउन कठिन हुने हुनाले सहभागिताका आधारमा प्रत्यक्षरूपमा भाषिक प्रगतिको लेखाजोखा letter grading system मा गर्नु उपयुक्त हुन्छ । साथै विद्यालय शिक्षाका गतिविधिहरू पुनरावलोकन गरि पृष्ठपोषण प्राप्त गर्ने सुधारका लागि सुझाव दिन केन्द्रिय निकाएका रूपमा एक अध्ययन अनुसन्धान एवं पुनरावलोकन संयन्त्र गठन गरिनु उपयुक्त हुन्छ । यिनै उल्लिखित कुराहरूमा आवद्ध रहेर यस शोधपत्रमा निम्नलिखित समस्याहरूलाई केलाउने जमर्को गरिएको छ :

- क) सिन्धुली जिल्ला बेलघारी गा. वि.स. वडा नं. २, स्थित श्री चन्द्रावती उच्च माध्यमिक विद्यालयका कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको नेपाली सिकाइको आवधिक प्रगतिको निरन्तर लेखाजोखा गर्न के कस्ता साधनहरूको प्रयोग गर्न सकिन्छ ?
- ख) विद्यार्थीकेन्द्रित र प्रभावकारी शिक्षण सिकाइबाट देखिने निरन्तर उपलब्धिलाई के कसरी अवलोकन गर्न सकिन्छ ?
- ग) योजनाबद्ध शिक्षण अघि र पछिको सिकाइ उपलब्धिको तुलनात्मक विश्लेषण के-कस्तो रहेको छ ?

१.३ शोधकार्यका उद्देश्यहरू

यस शोधकार्यका उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

- क) मूल्याङ्कनका विभिन्न साधनको प्रयोग गरी विद्यार्थीको सिकाइ प्रगतिको निरन्तर लेखाजोखा गर्नु ,
- ख) अभिलेखका आधारमा विद्यार्थीको निरन्तर उपलब्धिको निर्धारण गर्नु ,
- ग) कक्षा ९ का विद्यार्थीहरूको नेपाली भाषा सिकाइमा तिन महिनापछि देखिएको आवधिक प्रगति विवरणको विश्लेषणात्मक र तुलनात्मक अध्ययन गर्नु ।

१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा

कुनैपनि विषयमा गहन अध्ययन अनुसन्धान गर्नु चानचुने कुरा होइन । अध्ययन अनुसन्धान गर्नुभन्दा अगाडि सम्बन्धित क्षेत्रमा भएका पूर्वकार्यको अध्ययन गर्नु आवश्यक छ । त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र संकाएअन्तर्गत एम. एड. पार गर्ने उद्देश्यले यस्ता विभिन्न विषयमा अध्ययन अनुसन्धान हुने गरेका छन् । यस्ता अध्ययन अनुसन्धानहरू क्षेत्रगत रूपमा हुने गरेको पाइए पनि माथि उल्लेखित शीर्षक अन्तर्गत रहेर गरिएको अध्ययनको स्थिति नगन्य मात्रामा पाइएकोले केहि सान्दर्भिक दृष्टिकोणहरूलाई नै पूर्वकार्यको पृष्ठभूमि बनाइएको छ :

क) पाठ्यपुस्तक

प्रस्तुत शोध शीर्षकसँग सम्बन्धित यस अगाडि हुने केहि महत्वपूर्ण अध्ययन अनुसन्धानको संक्षिप्त सिंहावलोकन निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

केदारप्रसाद शर्मा र माधवप्रसाद पौडेलद्वारा लिखित **नेपाली भाषा र साहित्य शिक्षण (२०६७)** मा भाषा शिक्षणलाई केवल कक्षा शिक्षणमा मात्र सीमित नगरेर विद्यालयका प्रत्येक गतिविधि भाषिक व्यवहार र भाषिक कुशलतालाई सहयोग पुऱ्याउने विभिन्न सहकार्यकलापहरूसँग पनि आवद्ध गर्दै एकीकृत गरेर लैजानुपर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ । यसका साथै स्थानीय वस्तु तथा वातावरण अभिभावक समुदायका बुजुक तथा सक्रियतावादीहरू र अन्य स्थानीय संगठनहरूको पनि सहयोग लिएर भाषा शिक्षणलाई कक्षा भित्रका अभ्यास र बाहिरका कार्यक्रम समेतको रूप दिदै जानु पर्ने कुरा उक्त पुस्तकमा उल्लेख गरिएको छ ।

भोजराज ढुङ्गेल र दुर्गाप्रसाद दहालद्वारा **नेपाली भाषा शिक्षण (२०६४)** अनुसार भाषिक मूल्याङ्कन भन्नाले कुनै खास तहका विद्यार्थीहरूका निम्ति भाषा पाठ्यक्रमद्वारा निर्धारित भाषिक सीप (भाषातत्व, बोध, अभिव्यक्ति र रचनाकौशल) के कति आर्जन गरे या कति ग्रहण गर्न सकेनन् भन्ने कुराको लेखाजोखा गर्ने काम बुझिन्छ भन्नेकुरा बताइएको छ ।

हेमाङ्गराज अधिकारीद्वारा **नेपाली भाषा शिक्षण (२०५७)** मा भाषिक मूल्याङ्कन शीर्षक अन्तर्गत शैक्षणिक सन्दर्भमा मूल्याङ्कन यस्तो पक्ष हो जसको उपयोगविना भाषा शिक्षण आफैमा लुलो र लड्गडो बन्छ । निश्चित लक्ष्य वा उद्देश्यसम्म आफ्ना विद्यार्थीहरूलाई पुऱ्याउनका लागि शिक्षकले समय-समयमा यसको उपयोग गरिरहनुपर्ने उल्लेख छ । शैक्षणिक कार्यकलापका क्रममा शिक्षार्थीहरूले समय-समयमा के-कति प्रगति गरे वा उनीहरूको भाषिक क्षमता तथा सम्पादन के कस्तो छ अथवा उनीहरू के-कस्ता क्षेत्रमा सक्षम छन् र के-कस्ता क्षेत्रमा असक्षम छन् आदिको जानकारी जब शिक्षकलाई आवश्यक हुन्छ तब उक्त जानकारीका लागि मूल्याङ्कन जरुरत पर्छ भनिएको छ । नेपालको विद्यालयस्तरीय शिक्षामा मूल्याङ्कनलाई पाठ्यक्रमले अपेक्षा गरेअनुसारका उपलब्धिहरू प्राप्त गर्ने व्यावस्थाका लागि एकीकृत विद्यार्थी मूल्याङ्कन नीतिको अभाव भइरहेको

परिप्रेक्ष्यमा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०६३ ले विद्यार्थी उपलब्धिको मूल्याङ्कन निर्णयात्मक र निर्माणात्मक गरि दुई प्रकारबाट गरिने उल्लेख गरेको छ । त्यस्तै विशेष आवश्यकता भएका विद्यार्थीहरूका लागि समाहित मूल्याङ्कन नीति निर्माणका लागि छुट्टै मापदण्डहरू अपनाउने उल्लेख गरिएको छ । विद्यालय क्षेत्र सुधार योजना (२०६६-२०७२) मा आधारभूत शिक्षामा एउटै विद्यार्थी एक कक्षामा १ वर्षभन्दा बढी रहिरहने व्यवस्थाको अन्त्यका लागि निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली लागू गरिने उल्लेख छ ।

यादवप्रकाश लामिछानेद्वारा नेपाली भाषा शिक्षण परिचय (२०५७) मा भाषिक मूल्याङ्कन शीर्षक अन्तर्गत भाषिक मूल्याङ्कनले विद्यार्थीको क्षमता र स्तरको जाँच गरी उनीहरूलाई निर्दिष्ट उद्देश्य प्राप्तिका लागि अग्रसर बनाउन सकारात्मक सहयोग पुर्याउने कुरा निर्विवाद रहेको बताइएको छ । त्यसका अतिरिक्त शिक्षणिय कुराको अङ्कन गर्न समेत सहायता पुग्ने हुनाले यसको आवश्यकता टङ्कारो रूपमा रहेको तथ्यलाई स्वीकारिएको छ ।

तिलबहादुर थापा (२०६४) द्वारा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि शिक्षाशास्त्र सङ्कायतर्फ गरिएको कक्षा ५ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको आवधिक प्रगति विवरणको अध्ययन नामक शोधपत्रमा निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको नतिजालाई समावेश गरी आवधिक प्रगतिको विवरण शिक्षण सिकाइमा सहयोगी बन्ने विश्वास लिइएको छ । मूल्याङ्कन शिक्षणको सहगामी तथा अभिन्न प्रक्रिया हो र सोहीअनुरूप यसलाई उपयोग गर्नु आवश्यक छ । अझ यसलाई शिक्षणका विविध प्रविधिहरूमा एउटा महत्वपूर्ण प्रविधिका रूपमा समेत उपयोग गर्नु राम्रो हुने बताईएको छ ।

सुरज पौड्याल (२०६०) द्वारा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि तयार पारिएको प्राथमिक तहमा भाषिक मूल्याङ्कनका लागि प्रयोगमा ल्याइएका साधनहरूको अध्ययन शीर्षकको अनुसन्धानमा भाषा शिक्षण सीपपरक भएकाले यसको मूल्याङ्कन गर्ने साधनहरूमा लिखित मौखिक र पर्यवेक्षण/अवलोकन हुन भनिएको छ । विद्यार्थीमा निहित बोध तथा भाषातात्विक धारणा र त्यससम्बन्धि प्रयोगलाई उपयोगमा ल्याउन लिखित उपाएको उच्च स्थान रहेको, त्यस्तै भाषा सिकाइका क्रममा व्यक्तिगत क्षमताको मूल्याङ्कन गर्न शिक्षकलाई बढी प्रभावोत्पादक बनाउन मौखिक उपाएको अवलम्बन गरिनु श्रेयस्कर हुने, लिखित र मौखिक परीक्षणबाट मापन गर्न नसकिएका कुराहरू पर्यवेक्षण अवलोकनबाट मापन गर्न सकिने, यसका अतिरिक्त श्रेणीमापन र जाँचसूचीको उपाएद्वारा पनि भाषिक

सीपको परीक्षण गर्न सकिने कुरा बताइएको छ, तर युक्ति तथा साधनहरूको छनोट गर्दा परीक्षणीय सीपहरू तथा धारणाको प्रकृतिअनुरूप सामञ्जस्यको ख्याल राख्नुपर्ने कुरा भने बताइएको छैन ।

उमेश सापकोटा (२०६६) द्वारा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि तयार पारिएको **कक्षा ७ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको आवधिक प्रगति विवरणको अध्ययन** नामक शोधमा निरन्तर मूल्याङ्कनले उदार कक्षोन्नतिको कार्यान्वयनमा सघाउने, drop out को समस्यालाई न्यूनीकरण गर्न सकिने, नियमितता र मितव्ययिता बढाई शैक्षिक क्षतिलाई कम गर्न सकिने विश्वास लिइएको छ । यस शोधले निम्न माध्यमिक तहमा मात्र नभई विद्यालयका सम्पूर्ण तहमा उक्त पद्धतिबाट शिक्षण गर्दा विद्यार्थीका सिकाइसम्बन्धी समस्याहरू निदान भई विद्यार्थीहरू स्वतः स्फूर्त ढङ्गले शिक्षण सिकाई कार्यक्रमलापमा सरिक हुने विश्वास लिइएको छ ।

पुष्पराज जोशी (२०६३) द्वारा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि तयार पारिएको **कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको सिकाई प्रगति अभिलेखको अध्ययन** नामक शोध अनुसन्धानमा शिक्षण सिकाइको शिलशिलामा विभिन्न विधि तथा साधनहरूको प्रयोग गरेर विद्यार्थीको सिकाई उपलब्धिको निरन्तर लेखाजोखा गरी प्राप्त उपलब्धिको आवधिक रूपमा अभिलेख राखेर तुलनात्मक रूपमा विश्लेषण गरिएको छ । यस शोधले निरन्तर मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाई प्रक्रियाको अभिन्न अङ्ग मानेको छ । यसबाट विद्यार्थीहरूले व्यक्तिगत गतिमा प्रगति गर्ने अवसर प्राप्त गर्ने विश्वास लिइएको छ । विद्यार्थीका कमीकमजोरी र कठिनाइको निदान गरी सुधारात्मक शिक्षण सिकाइको मार्ग प्रशस्त गर्न र असफलतालाई न्यूनीकरण गर्न निर्माणात्मक मूल्याङ्कन सहयोगी हुने उक्त शोधको निष्कर्ष रहेको छ ।

सीताकुमारी चौलागाई (२०६९) द्वारा **कक्षा आठमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको आवधिक प्रगति विवरणको अध्ययन** नामक शोध निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा आधारित छ । विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि क्षमतालाई मूल्याङ्कन गर्ने विविध विधि र तरिका मध्ये यो विधि मुख्य विधि मानिन्छ । समय स्रोत साधन र दक्ष जनशक्तिको अभावले सबै ठाउँमा यसलाई लागू गर्न नसकिएको र नगरिएको तीतो यथार्थ हाम्रा सामु स्पष्ट छ, विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्दा निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा मात्र आश्रित नभई निर्माणात्मक मूल्याङ्कनलाई

विशेष जोड दिनु आजको आवश्यकता हो । साथै पुराना शैली, पुरानै विधि तरिकाले मात्रै शिक्षाले सन्दर्भअनुसार प्रगति गर्न नसक्ने हुँदा नयाँ-नयाँ प्रविधि र तरिकाहरू अबलम्बन गरी विद्यार्थीको रुचि र मनोभावनालाई विशेष ख्याल राख्दै विद्यार्थीहरूलाई नै सक्रिय गराउनुपर्नेकुरा उल्लेख गरेको पाइन्छ ।

उपर्युक्त शोधपत्रहरू कक्षागत आवधिक निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन पद्धति अपनाएर तयार गरिएको छ । उक्त शोधपत्रले नेपालका सम्पूर्ण ठाउँहरूलाई समेटेका छैनन् । क्षेत्रगत रूपमा तयार पारिएका यस्ता अनुसन्धानले सम्पूर्ण विद्यार्थीहरूको नेपाली भाषा सिकाइको प्रतिनिधित्व गर्न सक्दैन । आजको परिवर्तनशील समाजमा शिक्षण सिकाइको क्रममा विभिन्न नवीन धारणाहरूको विकाश भइरहेको सन्दर्भमा निकै समय अगाडि अध्ययन गरेर निकालिएका निष्कर्षहरूपनि सजिलै सामान्यीकरण गर्न नसुहाउने किसिमका हुन सक्छन् ।

यस शोधले कक्षा ९ का विद्यार्थीहरूमा नेपाली भाषा सिकाइको अवस्था के-कस्तो रहेको छ ? कुन गतिमा अगाडि बढ्दै छ ? भनी उनीहरूले देखाउने उत्सुकता क्रियाकलाप सहभागिता आदिका आधारमा लेखाजोखा गर्ने प्रयत्न गर्नेछ । जसका लागि पूर्व परीक्षाबाट सुरु गरी क्रमशः कक्षाकार्य गृहकार्य साथै अन्य प्रत्यक्ष अवलोकन गरी त्यसकै आधारमा अभिलेख राखेर विद्यार्थीहरूको आवधिक प्रगति विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.५ अध्ययनको महत्व र औचित्य

मूल्याङ्कन शैक्षिक क्रियाकलापको महत्वपूर्ण अङ्ग हो । विद्यार्थीहरूले शैक्षिक उद्देश्यहरू कुन हदसम्म प्राप्त गर्न सफल भए भन्ने कुराको निर्धारण गर्न सूचनाहरूको संकलन विश्लेषण र व्याख्या गर्ने प्रक्रियालाई मूल्याङ्कन भनिन्छ । मूल्याङ्कनबाट नै विद्यार्थीका शैक्षिक उपलब्धिहरूको मूल्यका आधारमा कक्षोन्नति गर्न विद्यार्थीका कमीकमजोरीहरू हटाउन पृष्ठपोषण प्रदान गर्न विद्यार्थीका कठिनाइहरू हटाउन निदानात्मक कामहरू गर्न सकिन्छ । मूल्याङ्कन शिक्षणसिकाइमा सहयोगी बन्नुपर्दछ । विविध किसिमका सिकाइ क्षमता तथा आवश्यकता भएका विद्यार्थीहरूका आवश्यकता अनुकूल हुने गरी मूल्याङ्कन प्रणालीमा विविधतासहित समावेशीकरण गरिनुपर्दछ । तब मात्र मूल्याङ्कनको औचित्य ठहरिन्छ ।

नेपालमा विद्यालय तहदेखि उच्च शिक्षासम्म विद्यार्थी उपलब्धिको लेखाजोखा गर्ने सन्दर्भमा निरन्तर मूल्याङ्कन प्रयोग भइरहेको छ । निर्णयात्मक मूल्याङ्कन विषय शिक्षकले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन भइरहेको अवस्थामा कक्षाकोठामा केन्द्रित गरी सञ्चालन गर्दछन् । यी मूल्याङ्कनहरूबाट विद्यार्थी उपलब्धिको लेखाजोखा गरी पूर्व उपलब्धितर्फ अग्रसर गराउने अभ्यास एवं प्रयास हुन्छ । निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा विद्यालय प्रशासन शिक्षकहरू र परीक्षा सञ्चालन गर्ने निकायहरूको बढी भूमिका रहन्छ । निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा विद्यार्थीहरूको सिकाइलाई पूर्ण उपलब्धितर्फ अग्रसर गराउन विद्यार्थीलाई उत्तीर्ण र अनुत्तीर्ण गरिन्छ, तर यो मूल्याङ्कन पद्धतिबाट मात्र विद्यार्थीहरूको स्तरको लेखाजोखा गरिनु ठिक होइन किनकी यो मूल्याङ्कन पद्धतिले शिक्षक तथा विद्यार्थीलाई समयमै पृष्ठपोषण र सुधारको अवसर प्रदान गर्दैन, यसले कार्यक्रमका सबल पक्षहरूबारे मात्र जानकारी प्रदान गर्दछ, यसले कार्यक्रमको अन्तिम उपलब्धि स्तरको मात्र निर्धारण गर्दछ । यस मूल्याङ्कनले अन्तिम निर्णय दिनेजस्तो गहन निर्णय प्रदान गर्दछ । त्यसैले यस मूल्याङ्कन प्रक्रियामा असफल हुनेहरूमा विद्यालय तथा पढाइप्रति नै वितिष्णा पैदा भई विद्यार्थीहरू drop out हुने समस्या हुन्छ । हुन पनि हो निर्णयात्मक मूल्याङ्कनले अन्तिम निर्णय दिनेजस्तो गहन निर्णय प्रदान गर्ने हुनाले अन्तिम मूल्याङ्कन प्रक्रियामा विविध शारीरिक तथा मानसिक अस्वस्थता (विरामी पर्नु, वार्षिक परीक्षाको सन्त्रास, बाह्य निरीक्षक सुपरीवेक्षकको भए) को कारण विद्यार्थीहरूको परीक्षा विग्रन सक्छ, र उनीहरूको अन्तिम नतिजा नकारात्मक हुन सक्छ । त्यसबाट उनीहरूमा शिक्षाप्रति नकारात्मक धारणा बन्न गई राष्ट्रले ठूलो शैक्षिक क्षति व्यहोर्नुपर्ने हुन्छ । यसका साथै विद्यार्थीलाई आफ्नै प्रयासद्वारा सिकाइ सिक्ने वातावरण प्रदान नगरिनु, मानवीय प्रजातान्त्रिक सहानुभूतिमा आधारित उत्प्रेरणात्मक सहयोगी निदानात्मक तथा उपचारात्मक योजनाबद्ध जस्ता विद्यार्थी केन्द्रित विधिको प्रयोग गर्न नसक्नु निर्णयात्मक मूल्याङ्कनका सीमाहरू बनेका छन् ।

शिक्षकले विद्यार्थीहरूलाई यो गर, त्यो गर, अथवा यो गर्नुहुन्छ, त्यो गर्नुहुँदैन भनेर ठाडो निर्देशन दिनुभन्दा सिकाइकार्यमा संलग्न हुँदा गृहकार्य दिँदा, अन्य अतिरिक्त त्रियाकलाप (खेलकुद, गीत गाउने, नाच्ने, कथा, कविता, चुटकिला भन्ने, हाजिरीजवाफमा संलग्न हुने) मा सहभागी गराउँदा उनीहरूको वैयक्तिक भिन्नतालाई पहिचान गरी मनोवैज्ञानिक रूपमा निरन्तर लेखाजोखा गरी सिकाइउपलब्धिहरूको अभिलेख व्यवस्थितरूपमा राख्दै उनीहरूका समस्यालाई निदानात्मक रूपबाट समाधान गर्नु एउटा

असल शिक्षकको पेशागत जिम्मेवारी हो । हाल नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालयद्वारा २०६६ भाद्र ४ गते स्वीकृत विद्यालय सुधार योजना (२०६६-०७२) मा निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीलाई शिक्षण सिकाइको अभिन्न अङ्गको रूपमा स्थापित गर्ने, उदार कक्षोन्नतिलाई कक्षा ७ सम्म विस्तार गरिने मूल्याङ्कनका लागि मापदण्ड निर्धारण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने नीति लिइएको परिप्रेक्ष्यमा नेपालको मध्यमाञ्चल विकाश क्षेत्र अन्तर्गत सिन्धुली जिल्ला बेलघारी गा.वि.स. वडा नं २ स्थित, श्री चन्द्रावति उच्च माध्यमिक विद्यालयमा निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली अपनाइएको छ कि छैन ? अपनाइएको भए कति प्रभावकारी रूपमा अपनाइएको छ भन्ने कुराको खोजी गर्नु नै यस अध्ययनको औचित्य रहेको छ ।

पाठ्यक्रम तथा सम्बद्ध गतिविधिको समग्र मूल्याङ्कन गर्न र मूल्याङ्कनलाई निर्माणात्मक तथा उपचारात्मक बनाउन केन्द्रदेखि विद्यालय तहसम्मका संस्थाहरू जिम्मेवार हुनेगरी तिनीहरूको संस्थागत विकास गर्ने व्यवस्था राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०६३ ले गरेको अवस्थामा विद्यालयको तल्लो तहदेखि माथिल्लो तहसम्म निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली अपनाएर शिक्षण कार्यकलाप सञ्चालन गरियो भने शिक्षण कति प्रभावकारी हुन्छ भन्ने कुराको आँकलन गर्न यसले सहयोग पुऱ्याउने छ । यस शोधपत्रले सिकाइको लगातार नियमित लेखाजोखा गर्ने परिपाटी बसाल्न सकिने विश्वास समेत प्रदान गर्नेछ ।

वास्तविक रूपमा शैक्षिक उद्देश्यहरूलाई कुन हदसम्म प्राप्त गर्न सकियो भनी किटान गर्ने प्रक्रिया मूल्याङ्कन हो (Tyler) । कुनै विषय पढाउनुभन्दा अगाडि त्यसका उद्देश्यहरू के-के हुन् ? त्यस विषयको पठनपाठन प्रक्रिया र विधि के हो ? त्यसमा प्रयोगहुने शैक्षिक सामग्रीहरू के के हुन् ? मूल्याङ्कन प्रक्रिया के हो ? विषयको उपयोगिता के हो ? जस्ता थुप्रै कुराहरू हेरिन्छ । त्यस्ता कुराहरू हेरिसकेपछि विद्यार्थीको व्यवहारमा कति परिवर्तन भयो के-के कुराहरू गल्ती भए ? के-कस्ता कुराहरूको परिवर्तन र परिमार्जन गर्नुपर्दछ ? भनी सम्पूर्ण विषयवस्तुको लेखाजोखा गरी सही बाटो कार्यान्वयन गराउनुबाट मूल्याङ्कनको महत्व स्पष्ट हुन्छ । निरन्तर मूल्याङ्कनको माध्यमद्वारा शैक्षिक प्रणालीमा तल्लो तहदेखि माथिल्लो तहसम्म शिक्षणसिकाइमा भएका कतिपय कमजोरीहरू धेरैहदसम्म न्यून गर्न सकिन्छ । यस शोधले पठनपाठनसँगै विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्न र विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण सञ्चालन गर्न सहयोग पुऱ्याउने छ । कक्षा ९ मा मात्र यो अध्ययन

गरिने भए तापनि नेपाल अधिराज्यका सम्पूर्ण ठाउँमा निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीको आँकलन गर्न यो अध्ययनको महत्व रहनेछ ।

अतः माथि उल्लेखित प्रसङ्गहरूलाई हेर्दा परीक्षा, कक्षा सहभागिता, कक्षाकार्य, गृहकार्य, एकाइ परीक्षा, त्रैमासिक परीक्षा, सिर्जनात्मक कार्य, व्यवहार परिवर्तन आदि विवरणका आधारमा विद्यार्थीहरूमा लेखाजोखा गर्नु यस अध्ययनको महत्व रहेको छ । यसका साथै निरन्तर मूल्याङ्कनका क्षेत्रमा भावी पुस्ताले अध्ययन अनुसन्धान गर्दा मार्गनिर्देशन बन्ने विश्वास लिइएको छ ।

१.६ शोधको सीमा

प्रस्तुत अध्ययनमा मध्यमाञ्चल विकाश क्षेत्रभित्रको सिन्धुली जिल्ला बेलघारी गा.वि.स. वडा नं २ स्थित, श्री चन्द्रावति उच्च माध्यमिक विद्यालयमा कक्षा ९ मा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूलाई मात्र नमुनाका रूपमा लिइएको छ । साथै उनीहरूको प्रगति थाहा पाउन निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणाली अपनाई पाठगत रूपमा विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूका भाषिक व्यवहार, कक्षा कार्य, गृहकार्य, लिखित परीक्षा, प्रश्नोत्तरको माध्यमबाट उनीहरूले नेपाली भाषा सिकाइमा गरेको प्रगति विवरणको अध्ययन गर्नुमा सीमित रहेको छ ।

यस शोधका सीमा निम्नानुसार रहेका छन् :

- १) प्रत्येक दिन नेपाली विषयको एक घण्टी (४५ मिनेट) को दरले हप्तामा छ घण्टी समय उपयोग गरी तिन महिना गरिएको शिक्षण र मूल्याङ्कनमा मात्र सीमित रहेको छ ।
- २) यस अध्ययनमा कक्षाकार्य र गृहकार्यलाई मात्र कक्षाको निरन्तर मूल्याङ्कनको आधार बनाइएको छ ।
- ३) प्रवेश परीक्षा आवधिक परीक्षा र उत्तर परीक्षण आवधिको समय सीमामा रही अध्ययन कार्य पुरा गरिएको छ ।

१.७ शोध विधि

अगाडि प्रस्तुत गरिएको शोधप्रस्ताव शीर्षकमा शोधपत्र तयार गर्न श्री चन्द्रावति उच्च माध्यमिक विद्यालय बेलघारीको स्वयम् सेवकको रूपमा रही तिन महिनासम्म अध्यापन गर्ने स्वीकृति लिई शोध कार्य सम्पन्न गर्न निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनसँग सम्बन्धित अध्ययन विधि प्रयोग गरिएको छ ।

- । श्री चन्द्रावती उच्च माध्यमिक विद्यालय बेलघारीका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई प्रयोग समूह मानिएको छ ।
- । कक्षा नौको हाम्रो नेपाली किताब ३ महिनाको शिक्षण पश्चात विद्यार्थीमा देखिएका नेपाली भाषा सिकाइको आवधिक प्रगति विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।
- । अध्ययनको क्रममा सर्वप्रथम १०० पूर्णाङ्कको प्रश्नपत्र तयार पारी ३ घण्टाको समय अवधि तोकेर पूर्व नेपाली भाषा सिकाइको आवधिक प्रगति विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।
- । पूर्वपरीक्षण पश्चात पाठगत सिकाइकालागि प्रत्येक पाठबाट गृहकार्य, काक्षाकार्य र अवलोकनका लागि क्रमशः ३५, ३५, र ३० पूर्णाङ्क गरी जम्मा १०० पूर्णाङ्क बराबरको प्रश्नपत्र निर्माण गरी परीक्षा लिइनुको साथै त्यसबाट प्राप्त प्राप्ताङ्कलाई तालिकामा राखी व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ ।
- । अध्ययनका क्रममा महिना दिनको शिक्षण पश्चात प्रचलित मान्यताको आधारमा १०० पूर्णाङ्कको प्रश्न निर्माण गरी ३ घण्टाको समय राखी प्रथम त्रैमासिक परीक्षा लिई त्यसबाट प्राप्त नतिजालाई तालिकामा राखि व्याख्याविश्लेषण गरिएको छ ।
- । अध्ययनकै क्रममा पुनः अगाडिजस्तै प्रत्येक पाठबाट पाठगत सिकाइका लागि कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकनलाई आधार मानी क्रमशः ३५, ३५ र ३० पूर्णाङ्क बराबरको प्रश्नपत्र निर्माण गरी परीक्षण गर्दै र त्यसबाट प्राप्त नतिजालाई व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ ।
- । तिन महिनाको शिक्षणपश्चात प्रचलित मान्यताको आधारमा १०० पूर्णाङ्कको प्रश्नपत्र निर्माण गरी ३ घण्टाको समयअवधि तोकी अध्ययनको अन्त्यमा उत्तरपरीक्षण

गरिनेछ र त्यसबाट प्राप्त नतिजालाई व्याख्या विश्लेषण गरी तालिकामा राखिएको छ ।

१) विद्यार्थीहरूले हासिलगरेका सिकाई उपलब्धिलाई कक्षाकार्य गृहकार्य र अवलोकन गरी तालिकामा राखेर यस्तो अभिलेखलाई शोधपत्रको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

२) दोस्रो महिनाको समयावधिलाई अन्तिम चरण मानेर प्रथम मासिक परीक्षाको उपलब्धिबीच तुलना गरेर पाठगत आधारमा गरिएको गृहकार्य र कक्षागत मूल्याङ्कनलाई समेत तालिकीकरण गरिएको छ ।

३) निरन्तर मूल्याङ्कन तथा तिन महिनापछि गरिने अन्तिम मूल्याङ्कनबाट प्राप्त हुने तथ्याङ्कलाई विभिन्न आधारमा विश्लेषण गरी निष्कर्ष निकालिएको छ ।

४) अन्त्यमा पूर्व परीक्षण प्रथम मासिक परीक्षा र उत्तर परीक्षणलाई एउटै तालिकामा राखी तुलनात्मक ढङ्गबाट व्याख्याविश्लेषण गरिएको छ ।

५) यसरी निरन्तर मूल्याङ्कन तथा तिन महिनापछि अन्तिम मूल्याङ्कनबाट प्राप्त हुने तथ्याङ्कलाई विभिन्न आधारमा विश्लेषण गरी निष्कर्ष निकालिएको ।

१.८ शोधप्रतिवेदनको प्रारम्भिक रूपरेखा

यस शोधपत्रलाई पाँच अध्यायमा विभाजन गर्दै ती अध्यायहरूलाई विभिन्न शीर्षक उपशीर्षकमा छुट्याई शोधप्रस्तावको रूपरेखा निम्नानुसार तयार गरिएको छ ।

अध्याय - एक : शोधकार्यको परिचय

अध्याय - दुई : आवधिक प्रगति विवरण तथा भाषिक मूल्याङ्कनको सैद्धान्तिक अध्ययन

अध्याय - तिन : निरन्तर मूल्याङ्कनको व्याख्या तथा विश्लेषण

अध्याय - चार : उत्तरपरीक्षण र यसको पूर्व परीक्षणसँग तुलना

अध्याय - पाँच : निष्कर्ष र सुझाव

सन्दर्भ ग्रन्थसूची

परिशिष्ट

अध्याय दुई

निरन्तर तथा भाषिक मूल्याङ्कनको सैद्धान्तिक अध्ययन

२.१ निरन्तर मूल्याङ्कनको परिचय

विद्यार्थीको व्यवहारको गुणात्मक र परिमाणात्मक दुवै विवरणको साथै त्यस व्यवहारसँग सम्बन्धित मूल्यको निर्धारण गर्ने प्रक्रियालाई मूल्याङ्कन भनिन्छ (Gronlund)। मूल्याङ्कन विभिन्न पक्षको लेखाजोखा गर्नका लागि तयार गरिन्छ। मूल्याङ्कन निर्णय दिने होस् या नदिने होस् यसले विद्यार्थीको सुधार वा लेखाजोखा गर्ने कार्य गरिरहेको हुन्छ। मूल्याङ्कन एक नियमित र निरन्तर प्रक्रिया भएकोले पनि यसले विद्यार्थीको स्तर निर्धारण गर्न उसको कमीकमजोरी सच्याउन सघाउ पुऱ्याउने भइरहनुपर्दछ (ज.व.रा. २०६३:३१)।

हरेक शिक्षण क्रियाकलापसँगै र आवश्यकता अनुरूप समय समयमा गरिने आँकलनलाई निरन्तर मूल्याङ्कन भनिन्छ। निरन्तर मूल्याङ्कनले अनौपचारिक मूल्याङ्कनमा जोड दिन्छ भने यस मूल्याङ्कन प्रक्रियामा विभिन्न साधनहरूको प्रयोग गरी जस्तै : लिखित परीक्षा, मौखिक प्रश्नोत्तर, अवलोकन, उपस्थिति, अनुशासन, अतिरिक्त क्रियाकलापमा सहभागिता, आचरण, कक्षाकार्य, गृहकार्य विगतमा गरेका काम आदिबाट विद्यार्थीका समग्र पक्षहरूबारे मूल्याङ्कन गरिन्छ (भट्ट, २०६७ : ९३)।

विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई निरन्तर प्रक्रियाको रूपमा लिई पाठ्यक्रम वा पाठ्यपुस्तक अन्तर्गत विद्यार्थीको तयारीपना वा उनीहरूको कठिनाइलाई शिक्षण कार्यक्रमकै अधिल्लो चरण वा एकाइमा नै निरन्तर सुधार गर्ने लक्ष्यका साथ अवलम्बन गरिने मूल्याङ्कनलाई निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन भनिन्छ (ऐजन)।

भट्टकाअनुसार यस मूल्याङ्कनमा विद्यार्थीको प्रगतिस्तरलाई एकाइपिच्छे नै रेकर्ड गरिन्छ। मूल्याङ्कन कार्यलाई विद्यार्थीकेन्द्रित तथा प्रभावकारी शिक्षण सिकाइका लागि प्रयोग गर्ने लक्ष्यका साथ निरन्तर मूल्याङ्कनको प्रयोगमा जोड दिइएको हो। यसै सम्बन्धमाच R.A. Sharma (2004) प्रकाश पार्दछन् - निरन्तर मूल्याङ्कनले नियमित समयान्तरसँगै विभिन्न संख्याका परीक्षणहरूका आधारमा तह छुट्याउने कार्यतर्फ जोड दिन्छ। यसरी निरन्तर मूल्याङ्कनले आवधिक मूल्याङ्कन भन्दा सिकाइ विषयवस्तुमा

विद्यार्थीको आत्मासात्करण वा समायोजनप्रति बढि जोड दिन्छ । व्यक्तिगत रूपमा पनि निरन्तर मूल्याङ्कनमा परीक्षणलाई त्यसको सञ्चालनको समयमा सुधारात्मक रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

यसप्रकार शिक्षणसिकाई क्रियाकलापसँगै विभिन्न साधनहरूको प्रयोग गरी निरन्तररूपमा मूल्याङ्कन गरी तिनको अभिलेखीकरण गर्ने र सोका आधारमा विद्यार्थीका बहुआयामिक पक्षहरू जस्तै : अनुशासन, उपस्थिति, गृहकार्य, अतिरिक्त क्रियाकलापमा सहभागिता, आचरण बानीव्यहोरा आदिको समष्टिगत लेखाजोखा गर्न अवलम्बन गरिने मूल्याङ्कन नै निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन हो (भट्ट : २०६७ : ९४) ।

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन विभिन्न पक्षको लेखाजोखा गर्नका लागि तयार गरिन्छ । मूल्याङ्कन निर्णय दिने होस् वा नदिने होस् यसले विद्यार्थीको सुधार वा लेखाजोखा गर्ने कार्य गरिरहेको हुन्छ । मूल्याङ्कन एक नियमित र निरन्तर प्रक्रिया भएकोले पनि यसले विद्यार्थीको स्तर निर्धारण गर्न उसको कमीकमजोरी पत्ता लगाउन, कमीकमजोरी सच्याउन सहयोग पुऱ्याउन नियमित रूपमा भइरहनु पर्दछ । मूल्याङ्कन लक्ष्य र उद्देश्य केन्द्रित हुनुपर्छ । मूल्याङ्कनको विस्तृत रूपमा चर्चा गर्दा सम्पूर्ण शैक्षणिक पद्धतिकै मूल्याङ्कन यसमा गरिन्छ, जसमध्ये विद्यार्थी मूल्याङ्कन र कार्यक्रम मूल्याङ्कन दुई प्रमुख पक्षहरू हुन् । विद्यार्थीहरूको स्तर निर्धारण गर्न, उपलब्धि मापन गर्न, व्यवहारको लेखाजोखा गर्न, विद्यार्थीको चौतर्फी मूल्याङ्कन गर्न मूल्याङ्कन आवश्यक हुन्छ । विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा विद्यार्थीले गरेका सम्पूर्ण कार्य सम्पादनको लेखाजोखा गरिन्छ । राष्ट्रिय उद्देश्यको आधारमा विद्यार्थीको सर्वाङ्गीण विकासलाई गतिशील एवं सर्वव्यापक तुल्याउन विद्यार्थी मूल्याङ्कन आवश्यक हुन्छ । मूल्याङ्कन गर्नु अगाडि उद्देश्य स्पष्ट र विशिष्ट रूपमा उल्लेख गरिएको हुनुपर्छ । निर्धारित उद्देश्य प्राप्त नहुन्जेलसम्म मूल्याङ्कन प्रक्रियाको चक्र निरन्तर चलिरहन्छ (ज. ब. रा. र अन्य २०६३ : ३१) ।

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने कारणहरू :

- १) विद्यार्थीको उपलब्धि र व्यवहारमा भएको परिवर्तनको लेखाजोखा गर्न,
- २) विद्यार्थीलाई पृष्ठपोषण प्रदान गर्न एवम् उचित मार्गनिर्देशन दिन,
- ३) विद्यार्थीहरूको योग्यता परीक्षण गर्न,

- ४) माथिल्लो कक्षामा लैजान,
- ५) शिक्षण सिकाई कार्यकलापलाई समय र परिस्थिति अनुसार सुधार गर्न र संशोधन गर्न,
- ६) व्यक्तिगत विभिन्नताको पहिचान र वैयक्तिक शिक्षण गर्न,
- ७) समूह विभाजन गर्न र श्रेणी विभाजन गर्न,
- ८) शिक्षण प्रविधिलाई समसामयिक, वैकल्पिक, समयसापेक्ष एवं अर्थपूर्ण बनाउन,
- ९) परीक्षणसम्बन्धि योजना बनाउन, प्रश्नावली बनाउन, प्राप्तांक प्रदान गर्न,
- १०) उद्देश्यलाई संशोधन गर्न एवं उपयुक्त मार्गनिर्देशन गर्न,
- ११) विद्यार्थीको ज्ञान सीप र अभिवृत्तिमा विकाश गर्न लिखित मौखिक प्रयोगात्मक अवलोकनजस्ता औपचारिक एवं अनौपचारिक मूल्य र प्रविधिको प्रयोग गर्न,
- १२) विभिन्न क्रियाकलाप विद्यार्थीको स्तर, उमेर, योग्यता र क्षमताअनुसार भए नभएको लेखाजोखा गर्न,
- १३) विद्यार्थीको सही मूल्याङ्कनबाट निजको अभिभावक, शिक्षक, प्रशासक, पाठ्यक्रमविद् आदिको कार्य र जिम्मेवारी पूरा गर्न आवश्यक मार्गनिर्देशन गर्न, (ऐजन) ।

विद्यार्थीको शिक्षणकार्य लगायत अन्य अतिरिक्त क्रियाकलापमा संलग्न भए नभएको संलग्न भएर के कति प्रगति गरेको छ निरन्तर मूल्याङ्कन गर्नुपर्छ । शिक्षामा भइरहेको शैक्षिक त्रुटि विभिन्न कारणले हुन सक्छ । विद्यार्थी आफैँ यस्तो लगानी हो यसको कारणले पनि शैक्षिक त्रुटि हुन सक्छ । उसले पाठ्यक्रमा निर्धारित लक्ष्यहरू हासिल नगर्न सक्दछ । उसलाई सिकाइमा विभिन्न समस्याहरू पर्न सक्छन् । शिक्षणद्वारा उसको व्यक्तित्वको संकलित विकास नहुन सक्दछ । यसरी शिक्षामा विद्यार्थीको कारण पनि शैक्षिक त्रुटि हुन सक्छ । त्यो नहोस् भन्ने हेतुले पनि विद्यार्थी मूल्याङ्कन निरन्तर गरिरहनु पर्दछ । विद्यार्थीलाई पास फेल गर्ने लगाएत उसलाई सुधार गर्ने प्रकारका मूल्याङ्कन पद्धतिलाई जोड दिनु पर्दछ (पूर्ववत् : पृ . ३२) ।

२.१.१ निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको आवश्यकता

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य प्रभावकारी शिक्षण सिकाइका माध्यमबाट विद्यार्थीमा अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि हासिल गराउनु हो । शिक्षक अध्यापन

अनुमतिपत्र सफलता मार्गदर्शनका अनुसार निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको आवश्यकतालाई निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ :

- १) विद्यार्थीको प्रभावकारी सिकाइ र कार्यव्यवहारमा सहयोग पुऱ्याउन,
- २) सिकाइस्तर कम भएका विद्यार्थीहरूलाई सुधारात्मक शिक्षण गर्न,
- ३) विद्यार्थीहरूमा पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका ज्ञान सीप र व्यवहारलाई दिगो रूपमा स्थापित गर्न,
- ४) विद्यार्थीको सही मूल्याङ्कनको वातावरण बनाउन,
- ५) विद्यार्थीहरूलाई मूल्याङ्कनप्रति उत्साहित गर्न,
- ६) विद्यार्थीबीचको वैयक्तिक भिन्नताहरू पत्ता लगाइ सिकाइमा सुधार गर्न,
- ७) विद्यार्थीको सिकाइउपलब्धिाको वैधता र विश्वसनियतामा सुधार गर्न,
- ८) विद्यार्थीलाई नियमित उपस्थितिमा उत्साहित गर्न,
- ९) कक्षा छोड्ने र दोहोऱ्याउने दरमा कम गर्न,

नेपालको सन्दर्भमा पनि निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको आवश्यकता दिनप्रतिदिन खड्किँदै गइरहेको छ । नेपाल सरकारले आधारभूत शिक्षामा गरेको लगानीलाई फलदायी बनाउनु परेको छ । आधारभूत शिक्षाका सिकाइ बालमैत्री हुन नसकेकाले विशेषतः तल्ला कक्षामा कक्षा दोहोऱ्याउने र बीचैमा पढाई छोड्ने विद्यार्थीहरूको संख्या अधिक रहने गरेको छ । परिणामस्वरूप तोकिएको समयभन्दा ढीलो र थोरै विद्यार्थीले मात्र तह पूरा गर्ने गरेका छन् । विद्यार्थीको निरन्तर मूल्याङ्कन गरेर उपचारात्मक शिक्षणसिकाई प्रक्रियाबाट मात्र यसप्रकारको क्षतिलाई नियन्त्रण गर्न सकिन्छ । यसै दृष्टिकोणबाट नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालयले हाल आधारभूत शिक्षाको कक्षा १-७ सम्म निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन लागू गरेको छ ।

नेपालको विद्यालयस्तरीय शिक्षामा मूल्याङ्कनलाई पाठ्यक्रमले अपेक्षा गरेअनुसारका उपलब्धिहरू प्राप्त गर्ने व्यवस्थाका लागि एकीकृत मूल्याङ्कन नीतिको अभाव भइरहेको परिप्रेक्ष्यमा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०६३ ले विद्यार्थी उपलब्धिाको मूल्याङ्कन निर्णयात्मक र निर्माणात्मक गरी दुई प्रकारबाट गरिने उल्लेख गरेको छ ।

विद्यार्थीको सिकाइ अवस्थाको पहिचान गर्न र आवश्यक सुधारात्मक शिक्षणसहित सिकाइ अवसरको सिर्जना गर्न मूल्याङ्कन गर्ने गरिन्छ । त्रैमासिक अर्धवार्षिक र वार्षिक परीक्षाहरूलाई विद्यार्थीको स्तर छुट्याउन उतीर्ण अनुतीर्ण छुट्याउन उपयोग गरिने भएकाले परीक्षा प्रश्नपत्र तयारी परीक्षा सञ्चालन र परिणाम घोषणाको समय छुट्याएर औपचारिक तयारी गर्ने गरिन्छ । शिक्षाको छुट्टै समय व्यवस्था गरी विद्यार्थीहरूलाई परीक्षाकालागि तयारी गराई शिक्षामा सामेल गरिन्छ । विद्यार्थीहरूले निश्चित समयमा सिकेका विषयवस्तुको मूल्याङ्कन गरिने भएकाले यसले सिकाइको मूल्याङ्कन गर्दछ । यसप्रकारको मूल्याङ्कनमा सिकाइको क्रममा देखिएका कमीकमजोरीहरूलाई तत्काल सुधारको अवसर कम्ति हुने गर्दछ (निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिमुखीकरण सामाग्री पा.वि.के. सानोठिमि भक्तपुर) ।

मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य सिकाइमा सुधार गर्नु हो । यस्तो उद्देश्य लिएर गरिने मूल्याङ्कन निर्माणात्मक मूल्याङ्कन हो । यसलाई सिकाइका लागि गरिने मूल्याङ्कन पनि भनिन्छ । यो मूल्याङ्कनलाई निरन्तर रूपमा शिक्षणसिकाइसँगै सञ्चालन गर्नुपर्छ । यसका लागि विशेष तयारी र औपचारिकताको आवश्यकता पर्दैन । अनौपचारिक रूपबाटै विद्यार्थीहरूको विभिन्न क्षमताको मूल्याङ्कन गरिन्छ । सबै विद्यार्थीहरूको रुची, चाहना, स्तर, तत्परता एउटै हुँदैन कुनै विद्यार्थी चाँडै सिक्न सक्छन् भने कोहि ढीलो सिक्ने हुन्छन्, प्रत्येक विद्यार्थीको सिकाइ आवश्यकता फरक फरक हुन सक्छ तर सिकाइ भने व्यक्तिगत रूपमा भइरहेको हुन्छ । सिकाइको क्रममा सबै विद्यार्थीहरूले एकै प्रकारको समस्या सामना गरिरहेका हुँदैनन् । प्रत्येक विद्यार्थीले सिक्न नसकेको वा अफ्ठ्यारो महशुस गरेको विषयवस्तुको पहिचान गरी उसले सामना गरेका समस्याहरूको समाधान गर्न शिक्षकले सहयोग गर्नुपर्छ । त्यस्ता विद्यार्थीहरूलाई अनिवार्य रूपमा सुधारात्मक शिक्षणसमेत गर्नुपर्दछ । यी सबै कार्यका लागि निरन्तर मूल्याङ्कन आवश्यक हुन्छ (ऐजन) ।

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन शिक्षणसिकाइसँग निरन्तर रूपमा सञ्चालन गरिने प्रक्रिया हो । यसको मुख्य उद्देश्य शिक्षणसिकाइमा सुधार ल्याउनु हो । हाम्रो देशमा यसको प्रयोगलाई प्रभावकारी बनाउन प्रयास भइरहेको छ । यसबाट विद्यार्थीहरूको मूल्याङ्कन विभिन्न तरिकाले निरन्तर रूपमा हुने, कमजोर सिकाइ क्षमता भएका विद्यार्थीहरूलाई शिक्षकद्वारा सहयोग हुने र द्रुत सिकाइ क्षमता भएका विद्यार्थीहरूलाई थप सिकाइको अवसर

प्राप्त हुने साथै विद्यार्थीको बहुपक्षीय क्षमताको मूल्याङ्कन हुने र प्रत्येक कार्यको अभिलेख राखिने भएकाले उनीहरूको क्रमिक विकासको गति थाहा हुन सक्छ । यसैका आधारमा कक्षोन्नति हुने र पूर्णरूपमा हासिल हुन नसकेका उद्देश्य र विषयवस्तुहरूलाई माथिल्लो कक्षामा समेत पूरा गराउनुपर्ने दायित्व शिक्षकको रहेको हुन्छ ।

अतः निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनबाट विद्यार्थीहरूको स्तर, रुची, चाहना, तत्परता र कठिनाइको पहिचान गरी उसले सामना गरेका समस्याहरूको समाधान गराएर प्रगतिपथमा लम्कने अवसर प्राप्त गराउनु उपयुक्त हुन्छ । निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनले भाषा शिक्षणमा विद्यार्थीहरूको क्षमता र स्तरको जाँच गरी उनीहरूलाई निर्दिष्ट उद्देश्य प्राप्तमा सहयोग गर्छ । त्यसैले भाषा शिक्षणका क्रममा निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई अति अभिन्न प्रक्रियाका रूपमा स्वीकारिन्छ ।

२.१.२ निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीका विशेषताहरू

निरन्तर मूल्याङ्कन शिक्षणसिकाइको एक अभिन्न अङ्ग हो । निरन्तर मूल्याङ्कनका प्रक्रियाहरूमा विविधता भएपनि यसमा निश्चित प्रक्रिया हुन्छन् । खासगरी विद्यार्थीको सिकाइ क्रियाकलापको निरन्तर मूल्याङ्कन गर्ने र नतिजालाई शिक्षण तथा सिकाइमा पृष्ठपोषण दिन निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन उपयोगी हुन्छ । भट्टका अनुसार निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीका विशेषताहरू निम्न छन् :

- १) यस मूल्याङ्कनमा विभिन्न माध्यम तथा साधनहरूको प्रयोग गरी लगातार मूल्याङ्कन गरिन्छ ।
- २) यो मूल्याङ्कन विद्यार्थीकेन्द्रित हुनुको साथै प्रभावकारी सिकाइ केन्द्रित समेत हुन्छ ।
- ३) यस मूल्याङ्कनले उच्च क्षमता भएका विद्यार्थीहरूलाई थप प्रोत्साहन र न्यून क्षमता भएका विद्यार्थीहरूलाई प्रोत्साहन एवम् प्रेरणा प्रदान गर्दछ ।
- ४) यस मूल्याङ्कनले परीक्षाकेन्द्रित मूल्याङ्कन परिपाटिलाई निरुत्साहित गर्दछ ।
- ५) यस मूल्याङ्कनले विद्यार्थीलाई नियमित रूपमा विद्यालय आउन प्रेरणा प्रदान गर्दछ ।
- ६) निरन्तर मूल्याङ्कनले कक्षा छाड्ने र कक्षा दोहोर्‍याउने विद्यार्थी संख्या न्यून गर्न मद्दत गर्दछ ।

- ७) यस मूल्याङ्कनले विद्यार्थीहरूमा परीक्षाको सन्त्रास कम गराउँछ (भट्ट २०६७ : ९३) ।

२.१.३ पूर्वपरीक्षण

सामान्यतया यस शीर्षकमा शोध पत्र तयार गर्नका लागि मुख्यत दुई किसिमका परीक्षणहरू गरिएको छ, त्यो हो पूर्व परीक्षण र उत्तर परीक्षण । यहाँ आफूले अध्यापन गराउनुपूर्व विद्यार्थीहरूमा सिकाइको क्षमता के कति मात्रामा रहेको छ, उनीहरूको सिकाइको गति कसरी अगाडि बढिरहेको छ, भन्ने कुराको लेखाजोखा गर्न पूर्वपरीक्षण लिइएको हो । पूर्वपरीक्षण पश्चात उनीहरूको सिकाइमा के कस्ता समस्याहरू रहेका छन् ? कठिनाई के छ ? त्यसलाई सुधार गर्न के कस्ता उपायहरू अपनाउन सकिन्छ ? भन्ने कुराको जानकारी यस परीक्षणले दिने हुनाले आफूले अध्यापन गर्नुपूर्व पूर्व परीक्षण गर्नु पर्ने हुन्छ । पूर्व परीक्षणले अध्ययनको ठोस कार्य प्रस्तुत गर्ने हुँदा आफूले अध्यापन गर्नुपूर्व विद्यार्थीहरूको वर्तमान सिकाइको अवस्था पत्ता लगाउन पूर्व परीक्षण आवश्यक छ ।

२.१.४ उत्तरपरीक्षण

कुनैपनि कार्यक्रमको अन्तमा उक्त कार्यक्रमको उपलब्धि के कति मात्रामा भयो भनी जाँच गरिने परीक्षण उत्तर परीक्षण हो । यहाँ विद्यार्थीहरूको निरन्तर मूल्याङ्कनको अध्यापन पश्चात आवधिक मूल्याङ्कन गर्दा उक्त परीक्षणमा विद्यार्थीहरूले के कति मात्रामा उपलब्धिहरू हासिल गरे भन्ने कुराको लेखाजोखा गर्न उत्तर परीक्षण प्रयोग गरिएको छ । कुनै कुराको बारेमा ठोस निर्णय लिनुपर्दा शैक्षिक क्रियाकलापको प्रगति विकास एवं स्तर पत्ता लगाउन शिक्षण सिकाइ सम्पूर्णकार्यको लेखाजोखा गरी शैक्षिक कार्यक्रमको वैधता परीक्षण गर्न उत्तर परीक्षण जरुरी रहेको कुरा स्पष्ट हुन आउँछ ।

२.१.५ अध्ययनका आधारहरू

कुनै पनि कामको अध्ययन विश्लेषण गर्ने निश्चित आधारहरू हुन्छन् , ज. व. रा. का अनुसार आवधिक प्रगति विवरणको अध्ययन गर्ने आधारहरू आन्तरिक र बाह्य गरी दुई प्रकारका छन् :

क) आन्तरिक आधार

विद्यार्थीका बहुआयामिक पक्षहरू जस्तै :- कक्षाकार्य, गृहकार्य, अवलोकन, अनुशासन, उपस्थिति, आचरण, बानी व्यहोरा, अतिरिक्त क्रियाकलापमा सहभागिता आदि अनौपचारिक परीक्षणका साधनहरूको प्रयोग गरी गरिने मूल्याङ्कनलाई आन्तरिक आधार भनिन्छ । आन्तरिक आधारमा विद्यार्थीको नियमित लेखाजोखा गर्ने काम हुन्छ ।

ख) बाह्य आधार

आन्तरिक आधार बाहेकका अन्य परीक्षणहरूलाई बाह्य आधार भनिन्छ । बाह्य आधार अन्तर्गत पूर्व परीक्षण, त्रैमासिक परीक्षा, अर्धवार्षिक परीक्षा, वार्षिक परीक्षा आदि पर्दछन् । बाह्य आधारमा विद्यार्थीहरूलाई उत्तीर्ण अनुत्तीर्ण गरी स्तर निर्धारण गरेर प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने काम हुन्छ ।

२.२ भाषिक मूल्याङ्कनको सैद्धान्तिक अध्ययन

२.२.१ भाषिक मूल्याङ्कनको परिचय

जुनसुकै शिक्षणसिकाइ कार्यकलापपछि मूल्याङ्कनको आवश्यकता पर्दछ । भाषाशिक्षण पश्चात पनि मूल्याङ्कन गरिनुपर्दछ । भाषाका विषयमा गरिने मूल्याङ्कनलाई भाषिक मूल्याङ्कन भनिन्छ । मूल्याङ्कन बिना भाषाशिक्षण फितलो हुनसक्छ । विद्यार्थीहरूलाई निश्चित ठाउँमा पुऱ्याउन भाषाशिक्षण गरिसकेपछि मूल्याङ्कनको प्रक्रियालाई अँगाल्नुपर्छ । यस्तो मूल्याङ्कन कुनै निश्चित उद्देश्य प्राप्तिका लागि निश्चित समयको अवसर मिलाएर गरिनु उपयुक्त हुन्छ । मूल्याङ्कन गर्दा यसका परिपाटिलाई समेत ख्याल राख्नुपर्दछ । यस सन्दर्भमा शिक्षकले विद्यार्थीको भाषिक क्षमताको अङ्कन गरी स्तर निर्धारण गर्न र यसको प्रभावकारीता कुन रूपमा रहेको छ, सो कुरा थाहा पाउन भाषिक मूल्याङ्कन गर्नुपर्छ । मूल्याङ्कनबाट विद्यार्थीहरूका सफलता असफलताहरूलाई राम्ररी केलाएर हेर्न सकिन्छ । मूल्याङ्कन पश्चात विद्यार्थीले सफलता हासिल गरेमा उसमा अध्ययन गर्ने हौसला बढ्ने त्यसको कारणले उद्देश्य परिपूर्तिमा सहयोग पुग्ने हुन्छ भने असफलताले पनि उनीहरूलाई सचेत भएर अगाडि बढ्ने मौका मिल्ने हुनाले भाषाशिक्षणका क्रममा मूल्याङ्कनलाई अति अभिन्न प्रक्रियाको रूपमा स्वीकारीन्छ (लामिछाने, २०५७ : १७०) । भाषिक मूल्याङ्कनले नै

भाषा पाठ्यक्रमको प्रभावकारीताको लेखाजोखा गर्न मद्दत पुऱ्यउँछ । भाषिक सीप र भाषातात्विक पक्षका सरलता जटिलता सान्दर्भिकता तथा प्रयोजनपरकताका बारेमा निर्णय लिने आधार प्रदान गर्छ र पाठ्यांश शिक्षण विधि र शिक्षण साधन विद्यार्थीका रुची प्रवृत्ति क्षमता र स्तरअनुकूल भए नभएको सम्बन्धमा यथेष्ट सूचना दिइरहेको हुन्छ । अतः पाठ्यक्रम निर्माता भाषाविज्ञ तथा शिक्षाविद्हरूलाई आ-आफ्ना क्षेत्रमा आवश्यक परिवर्तन सुधार र परिमार्जन गर्ने महत्वपूर्ण आधार भाषिक मूल्याङ्कनले नै दिइरहेको हुन्छ (शर्मा र पौडेल २०६७ : ३०६) ।

२.२.२ भाषिक मूल्याङ्कनका सिद्धान्तहरू

भाषा शिक्षण भनेको भाषाको ज्ञान हुनु होइन वरु भाषाको प्रयोग गर्ने क्षमता बढाउनु हो । भाषिक मूल्याङ्कनमा पनि भाषापाठ्यक्रमद्वारा निर्धारित उद्देश्य प्राप्त हुन सक्थो कि सकेन भन्ने कुरा हेरिन्छ । भाषिक मूल्याङ्कनका सिद्धान्तहरूलाई प्रा. डा. हेमाङ्गराज अधिकारीका अनुसार निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ :

क) उद्देश्यअनुरूपता

भाषिक मूल्याङ्कनका क्रममा गरिने परीक्षणहरू उद्देश्यलाई पछ्याउने खालको हुनुपर्छ र उद्देश्यचाहिँ भाषिक सीपसँग केन्द्रित हुनुपर्छ । भाषा शिक्षणका क्रममा भाषाका सीपहरूका साथै भाषा तत्व वा व्याकरणतत्वका विषयमा पनि शिक्षार्थीहरूलाई जानकारी दिलाउने गरिएको छ भने उक्त दुवै पक्षलाई अपेक्षित उद्देश्यअनुरूप परीक्षण गरिनु आवश्यक हुन्छ । वस्तुतः भाषाशिक्षण सीपपरक भए तापनि भाषासँग सम्बन्धित उच्चारण, वर्णविन्यास, वाक्यरचना, शब्दरचना शब्दभण्डार आदि कुराको ज्ञान तथा सुभ्र विद्यार्थीहरूमा कति मात्रामा छ, सोको पनि जानकारी शिक्षकलाई हुनु आवश्यक ठानिन्छ । उदाहरणार्थ निम्न माध्यमिक तथा माध्यमिक तहमा भाषाशिक्षणका क्रममा गरिने परीक्षणहरू उक्त तहको भाषा शिक्षण गर्ने उद्देश्यसँग सन्दर्भित हुनेहुँदा ती दुवै तहमा भाषाका सीपको शिक्षणमा विषेश जोड दिइए तापनि उक्त सीपहरूको पुरकका रूपमा भाषातत्वहरूको ज्ञान तथा सुभ्रको विकाश पनि अपेक्षित ठानिएको छ (अधिकारी, २०५७ : २३४) ।

ख) परीक्षणीय वस्तुहरूको छनोट

परीक्षकलाई भाषा सिकाइका क्रममा विद्यार्थीहरूको गन्तव्य उद्देश्यको राम्ररी जानकारी भएमा मात्र परीक्षणीय कुराहरूको छनोट गर्न र परीक्षणीय युक्ति तथा साधनहरूको निश्चित गर्न सजिलो पर्छ । त्यसैले परीक्षणीय कुराहरूको छनोट गर्दा कस्तो किसिमको परीक्षण हो र त्यसको उपयोगिता के हो सोमा परीक्षक सचेत हुनु आवश्यक छ । खास तहमा प्रवेशार्थी शिक्षार्थीहरूको क्षमता तह ठम्याउने सिकाइशिक्षण क्रममा उनीहरूको भुकाव जाँच्ने वा उनीहरूका खास कमजोरीहरूको कारण वा निदान पत्ता लगाउने आदि परीक्षणीय प्रयोजनहरूमध्ये कुनचाहिँ प्रयोजनले निर्देशित भई परीक्षण गर्न खाजिएको हो सो स्पष्ट भएमा तदनुरूप परीक्षणीय कुराहरूको छनोट गर्न पनि सजिलो हुन्छ (पूर्ववत, : २३५) ।

ग) भाषातत्व र भाषिक सीपहरूको परीक्षण

भाषामा भाषातत्वहरू (वर्ण, शब्द, पदावली, वाक्य र तत्सम्बन्धि व्याकरण तत्व) कहिल्यै पनि छुट्टाछुट्टै प्रयोगमा आउँदैनन् र ती सबै तत्वहरू भाषिक सीपहरूसँग एकीकृत वा आवद्ध भएर देखापर्छन् तर त्यसोभए पनि यिनलाई छुट्टाछुट्टै परीक्षण गर्ने पनि गरिन्छ । हुन त उक्त किसिमका भाषा तत्वहरूको परीक्षण पनि शिक्षार्थीहरूको भाषिक सामर्थ्यको सही सही जानकारीका लागि पूरकका रूपमा उपयोगी हुन्छ अथवा यसबाट शिक्षार्थीहरूको सम्बन्धित भाषामा भएको ज्ञानलाई पहिल्याउन मद्दत हुनसक्छ, तापनि उनीहरूमा भएको खास भाषिक सम्पादन क्षमताको सिङ्गो चित्र उतार्ने काम यसबाट हुँदैन । भाषातत्वहरूको परीक्षण पहिचानात्मक प्रकृतिको नभई उत्पादनात्मक प्रकृतिको भएमा पनि त्यसबाट खास भाषातत्वको प्रयोग क्षमताको मात्र परीक्षण भएको हुन्छ खास सीपको होइन (पूर्ववत : २३६) ।

घ) एकपटकमा एउटा कुराको परीक्षण

परीक्षणको एउटा सबभन्दा ठूलो कमजोरी के हो भने एकैचोटि एउटा उपाए वा युक्तिले एकभन्दा बढि भाषिक सीप तथा तत्सम्बन्धि पक्ष वा भाषातत्वको परीक्षण गर्न खोज्नु यसले गर्दा परीक्षणको वैधता शङ्कास्पद हुन जान्छ र परीक्षण गर्न खोजिएको

वास्तविक कुराको परीक्षण पनि हुन सक्दैन । एकपल्टमा एउटा कुराको मात्र परीक्षण गरिनुपर्छ । अतः : सर्वप्रथम परीक्षकले परीक्षण गर्न चाहेको खास सीप वा तत्वको छनोट तथा निश्चय गरिसकेपछि मात्र अन्य कुराको विचार गर्नु उपयुक्त हुन्छ (पूर्ववत्, : २३७) ।

ड) परीक्षणीय वस्तु र युक्तिका बीचको तालमेल

भाषाको परीक्षणमा शिक्षणीय उद्देश्य, परीक्षणीय कुरा र परीक्षणका लागि उपयोग गरिने युक्ति तथा साधनका विचमा अनुकूलता वा सङ्गति हुनु आवश्यक छ नत्र परीक्षण निष्प्रयोजन तथा अविश्वसनिय बन्न जान्छ । अतः : परीक्षणीय कुरा अनुरूप युक्ति तथा साधनको छनोट र संयोजन हुनुपर्छ जुन कुरा जाँचन खोजिएको हो सो कुरा मात्र जाँचे, अन्य कुरा होइन त्यस किसिमको तन्मापिता गुण परीक्षणमा हुनु आवश्यक छ (ऐजन) ।

च) परीक्षणका लागि पूर्वयोजना

खास खास प्रयोजनका लागि शिक्षार्थीहरूको भाषिक परीक्षण गर्ने क्रममा परीक्षणीय कुराहरू के कति हुन् र कुनका लागि के कस्तो युक्ति साधन उपयुक्त र अनुरूप हुन्छ भन्ने कुराको पूर्वयोजना परीक्षकले गर्नुपर्छ अथवा परीक्षणका लागि विशिष्टकरण तालिका बनाइनु बेस हुन्छ जसमा भाषाका विविध सीप तथा धारणा सम्बन्धि परीक्षणीय समग्र कुराहरूको फलक हुन सकोस् । उक्त तालिकामा परीक्षणीय कुराहरूलाई जोड तथा समयका सापेक्षतामा अड्कभार निर्धारण समेत गरिएको र उपयुक्त युक्ति प्रश्न तथा अन्य साधनको समेत निर्देश भएको हुनुपर्छ (पूर्ववत् , : २३७) ।

२.२.३ भाषिक मूल्याङ्कनका प्रकारहरू

प्रा. डा. केदारप्रसाद शर्मा र मधवप्रसाद पौड्यालका अनुसार भाषिक मूल्याङ्कनका प्रकारहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

क) सामयिक र औपचारिक मूल्याङ्कन

निश्चित प्रकारका पूर्वनिर्धारित लक्ष्य र उद्देश्य प्राप्तिका लागि योजनाबद्ध रूपमा गरिने मूल्याङ्कनलाई सामयिक वा औपचारिक मूल्याङ्कन भनिन्छ । कुनै खास कक्षाको

आदि, मध्य र अन्त्यमा गरिने वा वर्षका अन्त्यमा उत्तीर्ण र अनुत्तीर्ण घोषणा गर्न यो मूल्याङ्कनको प्रयोग गरिन्छ। यसैलाई आवधिक मूल्याङ्कन पनि भनिन्छ (शर्मा र पौडेल)।

ख) निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन

विद्यार्थीका भाषा सिकाइसम्बन्धि प्रक्रिया र कार्यकलापहरूको सञ्चालन र अभ्यासका क्रममा देखापर्नसक्ने समस्या कठिनाई र असमञ्जसताहरूलाई तत्कालै निदान गरेर सुधार गर्न र लक्ष्यत उपलब्धिमा पुग्न उन गरिने जाँच वा परीक्षणको प्रकृतिलाई निर्माणात्मक मूल्याङ्कन भन्न सकिन्छ। यस्तो मूल्याङ्कन प्राय अनौपचारिक ढङ्गको हुन्छ र आन्तरिक एवम् निरन्तर मूल्याङ्कनसँग सम्बन्धित हुन्छ। सामयिक अथवा आवधिक रूपमा गरिएका विभिन्न किसिमका परीक्षणहरूबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई सञ्चित अभिलेख वा कार्यसञ्चयिकामा राखी अन्त्यमा ती सबैको आनुपातिक योगका आधारमा सुनिश्चित उद्देश्यको निर्णयमा पुग्ने किसिमको मूल्याङ्कनात्मक प्रकृतिलाई सङ्कलनात्मक वा निर्णयात्मक मूल्याङ्कन भनिन्छ। यस्तो प्रकारको मूल्याङ्कन विशेषत औपचारिक र बाह्य प्रकृतिको हुन्छ (ऐजन)।

ग) विषयगत र वस्तुगत मूल्याङ्कन

विद्यार्थीहरूले आफ्ना मौलिक विचार र स्वतन्त्र अभिव्यक्तिको प्रयोग गरी उत्तर दिन सक्ने खालका प्रश्नहरू विषयगत मूल्याङ्कनमा समावेश गरिन्छन् भने लामो उत्तर लेखिरहन नपर्ने र ठिक उत्तरमात्र छनोट गरे पुग्ने प्रश्नहरू वस्तुगत मूल्याङ्कनमा समावेश गरिन्छन्। विषयगत मूल्याङ्कनलाई उत्पादनात्मक र वस्तुगत मूल्याङ्कनलाई पहिचानात्मक मूल्याङ्कन पनि भनिन्छ (पूर्ववत्, : ३२१)।

घ) सामान्य र प्रयोगात्मक मूल्याङ्कन

भाषिक मूल्याङ्कनका सन्दर्भमा विद्यार्थीको सिर्जनात्मक क्षमता मापन गर्न नसकिने मूल्याङ्कनलाई सामान्य मूल्याङ्कन र विद्यार्थीको सिर्जनात्मक अथवा रचनात्मक क्षमता मापन गर्न सकिने मूल्याङ्कनलाई प्रयोगात्मक मूल्याङ्कन भनिन्छ। खास गरी भाषाका उत्पादनात्मक सीप दक्षता र सम्पादनीय कुशलता एवम् जीवन्ततालाई सामान्य भाषिक मूल्याङ्कनले समेट्न सक्दैन भने भाषिक सीपगत व्यवहारका सम्प्रेषणात्मक र

सम्पादनात्मक पक्षहरूको प्रत्यक्ष वा परोक्ष अवलोकन वा पर्यवेक्षण प्रयोगात्मक भाषिक मूल्याङ्कनबाट गर्न सकिन्छ (ऐजन) ।

ड) निरन्तर र अनौपचारिक मूल्याङ्कन

भाषा शिक्षणका क्रममा भाषाका विभिन्न सीप तथा पक्षहरूको मूल्याङ्कन निरन्तर र अनौपचारिक रूपमा कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकन आदिका आधारमा अभिलेख राखेर तिनको लेखाजोखा गरी गरिने मूल्याङ्कनलाई निरन्तर र अनौपचारिक मूल्याङ्कन भनिन्छ । यस्ता मूल्याङ्कनहरू एकपटक गरेर मात्र पुग्दैन, निरन्तर रूपमा गरिरहनु पर्दछ (पूर्ववत् , : ३३२) ।

च) पृथकीकृत र एकीकृत मूल्याङ्कन

एकपटकमा भाषाका छुट्टाछुट्टै पक्षको छुट्टाछुट्टै मूल्याङ्कन वा परीक्षण गर्न सकिने मूल्याङ्कनलाई पृथकीकृत मूल्याङ्कन भनिन्छ । पृथकीकृत मूल्याङ्कनलाई एकलबद्ध वा आंशिक मूल्याङ्कन पनि भनिन्छ । भाषाका सन्दर्भमा पृथकीकृत मूल्याङ्कन भन्नाले भाषाका विभिन्न पक्षहरूको छुट्टाछुट्टै परीक्षण गर्ने विधि भन्ने बुझिन्छ , जस्तै वर्णविन्यास, वाक्यगठन, शब्दनिर्माण आदि । एकपटकमा समग्रकुराहरूको मूल्याङ्कन एकीकृत मूल्याङ्कनबाट गर्न सकिन्छ । एकीकृत मूल्याङ्कनलाई समग्रताबद्ध मूल्याङ्कन भनिन्छ । भाषाका सन्दर्भमा एकीकृत मूल्याङ्कन भन्नाले भाषाका विविध सीपहरूको मूल्याङ्कन भन्ने बुझिन्छ । यसमा बोध, अनुच्छेद लेखन, टिप्पणी लेखन, संवाद, मनोवाद, वादविवाद आदि पर्छन् । भाषाका विभिन्न सीपहरू आफैँमा अखण्डित एकाई भएकाले उपयुक्त किसिमका पाठ्यवस्तुलाई खण्डित गरेर मूल्याङ्कन गर्न सकिँदैन (ऐजन) ।

छ) प्रवेश मूल्याङ्कन र स्थान निर्धारण मूल्याङ्कन

कुनै निर्दिष्ट भाषा पाठ्यक्रममा प्रवेश दिनका लागि उमेदवारको छनोट गर्नुपर्दा सम्बन्धित व्यक्तिमा उक्त पाठ्यक्रमको अध्ययनका लागि आवश्यक पृष्ठभूमि छ वा छैन भनेर प्रवेश मूल्याङ्कन गरिन्छ । यसलाई उक्त व्यक्तिलाई अर्को पाठ्यक्रममा सिफारिस गर्ने आधार पनि बनाउन सकिन्छ । स्थान निर्धारण मूल्याङ्कन भने खास गरी नवप्रवेशार्थी समूहका अन्य विद्यार्थी समान भाषाका विभिन्न सीप वा क्षेत्रको शिक्षण गर्न सकियोस भन्ने

दृष्टिले उपयोग गरिन्छ । यसबाट निर्धारित पाठ्यक्रमको अपेक्षित स्तरका सन्दर्भमा विद्यार्थीहरूको भाषागत वर्तमान स्थितिका दुर्बल पक्षमा जोड दिन पनि मद्दत मिल्छ (ऐजन) ।

ज) उपलब्धिपरक र दक्षतापरक मूल्याङ्कन

कुनै दिइएको कोर्षको अन्तमा सिकारुले प्राप्त गरेका नियम वा सिद्धान्तहरूलाई विविधतापूर्ण परिस्थितिहरूमा उपयुक्त नियम वा सिद्धान्तहरूको प्रयोग गर्न सक्ने क्षमताको जाँच उपलब्धिपरक मूल्याङ्कनले गर्दछ । उपलब्धिपरक मूल्याङ्कन निर्णयात्मक प्रकृतिको हुन्छ । कुनै पनि शैक्षिक कार्यक्रमले के कति उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न सके उत्पादित जनशक्तिले कामको बजारमा कति स्थान ओगट्न सक्थ्यो त्यसले भाषिक आवश्यकताहरूलाई कति प्रभावकारी ढङ्गबाट पूरा गर्न सक्थ्यो भन्ने जानकारी दक्षतापरक मूल्याङ्कनबाट थाहा पाउन सकिन्छ । कुनै खास परिस्थितिमा विद्यार्थी कति राम्ररी वा नराम्ररी भाषाको उपयोग गर्छ त्यसको अनुपातसँग दक्षतापरक मूल्याङ्कन सम्बन्धित हुन्छ (पूर्ववत् , : ३२३) ।

झ) अभिक्षमतापरक र निदानात्मक मूल्याङ्कन

अभिक्षमतामूलक मूल्याङ्कनका आधारमा खास गरी मातृभाषेतर भाषा सिक्न सम्बन्धित व्यक्तिको सम्भाव्य सफलताको साङ्ख्यिकीय जानकारी लिइन्छ । भाषा प्राप्तिको एउटा आधार विद्यार्थीको उत्प्रेरणा पनि हुने हुँदा लक्ष्यित भाषाप्रति उसको रुझान पहिल्याउन यस्तो मूल्याङ्कन सहायक हुने मानिन्छ । उता निदानात्मक मूल्याङ्कन भने उपचारात्मक प्रकृतिको हुन्छ । निर्दिष्ट पाठ्यक्रममा कुन कुराको शिक्षण सम्पन्न भयो र कुन कुरामा शिक्षण अझ सम्पन्न गर्नु छ वा कुन कुरा विद्यार्थीले सिक्न सके वा कुन कुन कुरा सिक्न सकेनन् ? सिक्न नसक्नुको कारण के हो ? सिकाईसम्बन्धि कठिनाई के के छन् ? तिनको निराकरण कसरी गर्न सकिन्छ आदि विभिन्न उद्देश्यले यस्तो मूल्याङ्कन गर्ने गरिन्छ (ऐजन) ।

२.२.४ भाषिक मूल्याङ्कनका साधनहरू

भाषिक मूल्याङ्कनका साधन भनेकै मूलतः परीक्षणका विभिन्न उपाय युक्ति वा तरिकाहरू हुन् । परीक्षणीय उद्देश्य र प्रयोजनअनुसार विभिन्न किसिमका परीक्षण युक्तिहरू

प्रयोगमा ल्याइएका पाइन्छन् । केदारप्रसाद शर्मा र माधवप्रसाद पौडेलका अनुसार ती विभिन्न युक्ति उपाए वा साधनहरूलाई मुख्यतः दुई वर्गमा राखेर हेर्न सकिन्छ :

क) स्तरयुक्त परीक्षा

यस्तो परीक्षा जसको सञ्चालन प्रक्रिया र परीक्षण विधि सबै ठाउँमा एउटै प्रकारको हुन्छ र यसरी-यसरी गरिन्छ भनी सबैलाई जानकारीसमेत पहिले नै गराइएको हुन्छ भने त्यसलाई स्तरयुक्त परीक्षा भनिन्छ । विभिन्न विषय विज्ञ भाषा विज्ञ तथा शिक्षाविद्हरू मिलेर सचेततापूर्ण प्रयासबाट वैज्ञानिक प्रक्रिया अपनाई यस प्रकारको परीक्षा तयार गरिएको हुन्छ । यस्तो परीक्षा कुनै खास स्तर वा विषयका लागि राष्ट्रिय, क्षेत्रीय, अञ्चलस्तरीय वा जिल्लास्तरीय मानकमा आधारित हुनसक्छ । यसमा परीक्षा सञ्चालन प्रक्रिया तथा अङ्कन प्रक्रिया पनि पूर्वनिर्धारित गरिएको हुन्छ । यसमा विद्यार्थीका उपलब्धि, बुद्धि, अभिरुचि, अभिक्षमता तथा व्यक्तित्व आदि खास परीक्षणीय क्षेत्रहरू सुनिश्चित गरिएको हुन्छ (शर्मा र पौडेल, २०६७ : ३३२) ।

ख) शिक्षक निर्मित परीक्षा

कक्षा शिक्षणमा शिक्षकले विद्यार्थीका शैक्षिक उपलब्धिहरू पत्ता लगाउन निर्माण गर्ने परीक्षालाई शिक्षकनिर्मित परीक्षा भनिन्छ । विद्यार्थीको ज्ञानको उपलब्धि मापन गर्नु, व्यवहारमा सुधार ल्याउनु शिक्षक निर्मित परीक्षाको उद्देश्य हो । शिक्षक निर्मित परीक्षा पूर्वघोषित तथा योजनाबद्ध हुँदैन । स्थानीय स्रोत साधन र आवश्यकताहरूको उपयोगका दृष्टिले पनि शिक्षक निर्मित परीक्षा बढी सरल सुगम र व्यवहारीक भएको पाइन्छ । शिक्षणीय विषय वस्तुको सीमाभित्र बाँधिअर अभिप्रेरणामूलक शिक्षण सिकाइ कार्य सञ्चालन गर्न निराकरणात्मक शिक्षण प्रक्रियाहरू रोज्न तथा वाञ्छित उद्देश्य अनुरूपका अपेक्षित उपलब्धिहरू स्तरयुक्त ढङ्गले विद्यार्थीहरूमा विकास गर्नमा पनि शिक्षक निर्मित परीक्षा निकै सहायक भएको पाइन्छ । यसरी शिक्षकले आफ्नो कक्षा शिक्षणबाट विद्यार्थीको शैक्षिक उपलब्धि पत्ता लगाउन आफैले प्रश्न बनाई सञ्चालन परीक्षण र व्याख्यासमेत गर्ने परीक्षालाई शिक्षक निर्मित परीक्षा भनिन्छ (ऐजन) ।

भाषिक मूल्याङ्कनका उपयुक्त दुई प्रमुख युक्ति अथवा साधनभित्र अन्य विभिन्न युक्ति उपाए वा साधनहरू पनि अन्तर्निहित रहेका पाइन्छन् । ती युक्तिहरूलाई शिक्षक निर्मित परीक्षाले मूल रूपमा अङ्गीकार गरेको पाइन्छ । त्यस्ता युक्ति अथवा उपाएहरू मुख्यतः तिन किसिमका देखिन्छन् : (पूर्ववत् , २०६७ : २३३) ।

१) मौखिक परीक्षा

विभिन्न किसिमका मौखिक प्रश्न तथा अन्तर्वाता वा वाक् परीक्षण जस्ता साधन र प्रक्रियाबाट गरिने परीक्षणलाई मौखिक परीक्षा भनिन्छ । लेख्ने आदतको राम्रो विकास भइनसकेका प्रारम्भिक तहका विद्यार्थीहरूको श्रुतिबोध र पठनबाध क्षमता जाँच गर्न यस्तो युक्ति अपरिहार्य मानिन्छ । त्यसबाहेक विभिन्न तहका विद्यार्थीहरूको वाक्य गठन, शब्दप्रयोग, रूपान्तरणात्मक, संश्लेषणात्मक, विश्लेषणात्मक, मौखिक वर्णन, सस्वरपठन, लयात्मक र उच्चारण क्षमता तथा बोलाइको प्रभावकारीता र स्वभाविकताको जाँच गर्न मौखिक परीक्षाको युक्ति प्रभावकारी मानिन्छ । भाषा शिक्षणका हरेक शिक्षण कार्यकलापसँग समन्वित गरेर मौखिक परीक्षालाई सञ्चालन गर्न सकेमा शिक्षण सिकाइमा प्रभावकारी उपलब्धि हासिल गर्न सकिन्छ । खास गरी भाषाको मौखिक अभिव्यक्ति सीप र तत्सम्बन्धि विविध पक्ष तथा सस्वर पठन सीपको परीक्षणका लागि यो युक्ति अपरिहार्य र अनिवार्य मानिन्छ (पूर्ववत् , २०६७ : ३३४) ।

२) लिखित परीक्षा

विभिन्न किसिमका लिखित प्रश्न तथा लिखित कार्यकलापका माध्यमले गरिने परीक्षणलाई लिखित परीक्षा भनिन्छ । भाषिक मूल्याङ्कनका क्रममा लिखित अभिव्यक्ति सिप र तत्सम्बन्धि पक्षहरूको परीक्षणका लागि लिखित परीक्षालाई अपरिहार्य युक्तिका रूपमा प्रयोग गर्ने गरिन्छ । भाषा शिक्षणका क्रममा लिखित कार्यकलाप बाहेक अन्य कार्यकलापहरूमा यो युक्ति उपयोगी नभए पनि निर्णयात्मक मूल्याङ्कनका लागि यसैलाइ नै सर्वाधिक महत्व दिएर उपयोग गर्ने गरिएको पाइन्छ । लिखित परीक्षाका लागि अपनाइने साधन भनेका वस्तुगत र विषयगत प्रश्नहरू हुन् । वस्तुगत प्रश्नभित्र ठिक वेठिक छुट्याउने खाली ठाउँ भर्ने, जोडा मिलाउने, बहुवैकल्पिक तथा 'क्लोज' र 'सी' किसिमका प्रश्नहरू पर्छन् । विषयगत प्रश्नभित्र निवन्धात्मक र संक्षिप्त उत्तरात्मक प्रश्नहरू पर्छन् (ऐजन) ।

ग) प्रयोगात्मक परीक्षा

विद्यार्थीहरूका सीपगत व्यवहारको अवलोकन वा पर्यवेक्षण गरिने परीक्षणलाई प्रयोगात्मक परीक्षा भनिन्छ । भाषा भनेको व्यक्तिको व्यवहार हो । त्यसैले भाषाले जब प्रयोग प्रसङ्गहरूमा व्यवहृत हुने मौका पाउँछ, तब मात्र त्यसले जीवन्तता प्राप्त गर्छ । भाषाको प्रासङ्गिक प्रयोग क्षमता परिस्थितिगत एवम् संवेगात्मक भाषा प्रयोग कुशलता तथा भाषाका विविध कलात्मक पक्ष र प्रयोगात्मक सम्पादनीय क्षमताको जाँचमा प्रयोगात्मक परीक्षा भन्दा अर्को प्रकारको युक्ति प्रभावकारी हुन सक्दैन । यस बाहेक उच्चारणगत शुद्धता र स्पष्टताको सशक्त आवश्यकता पर्छ (पूर्ववत् , २०६७ : ३३५) ।

शर्मा र पौडेलका अनुसार प्रयोगात्मक परीक्षालाई विश्वसनीयता र वैधता जस्ता गुणहरू कायम गर्न निम्न लिखित दुई साधनहरू प्रमुख छन् :

अ) जाँचसूची

परीक्षण गरिने भाषिक सीप र व्यवहारहरूलाई मुख्य मुख्य बुँदामा राखेर सूचीकृत गरी प्रत्येक बुँदामा विद्यार्थीका भाषिक व्यवहार वा क्षमतालाई दुई वा त्यसभन्दा बढी विकल्प राखेर बनाइएको फारमलाई जाँचसूची भनिन्छ । जाँचसूचीलाई रुजुसूची पनि भन्ने गरिन्छ । जाँचसूची प्रत्येक विद्यार्थीका निम्ति बेग्लाबेग्लै तयार गरिन्छ । विद्यार्थीहरूको विभिन्न सान्दर्भिक भाषा प्रयोगको अवलोकन गर्दै फारममा उल्लिखित विकल्पहरूमध्ये सबभन्दा मिल्ने विकल्पमा चिनो लगाई उनीहरूको स्तर वा अभियोग्यताको नतिजा निर्णय गरिन्छ । यस्तो पर्यवेक्षण पूर्व घोषित र अघोषित दुवै हुन सक्छ तर शिक्षकले विद्यार्थीहरूलाई परीक्षा हुँदैछ भन्ने थाहा नदिनु नै राम्रो हुन्छ ।

आ) श्रेणी मापक

अवलोकनको क्रममा विद्यार्थीहरूको क्रियाकलापलाई उपयुक्त श्रेणीमा राख्ने कार्यलाई श्रेणीमापक भनिन्छ । यस विधिमा विद्यार्थीका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरू पर्ने गरी तालिकाको निर्माण गर्ने गरिन्छ र अवलोकनद्वारा तालिकामा रहेका गुणहरूमा चिन्ह लगाई श्रेणी दिने काम गरिन्छ । भाषाका सन्दर्भमा खास खास भाषिक सीप समक्ष धारणा तथा सुझको श्रेणी अथवा स्तर कुन खालको छ भनी ठम्याउन तयार पारिएको पर्यवेक्षण

फारमलाई श्रेणीमापक भनिन्छ । श्रेणीमापकको उपयोगबाट प्रायः एक पटकमा एउटा मात्र भाषिक व्यवहारको अवलोकन गर्न उत्तम हुन्छ । श्रेणीमापकको आधारमा पर्यवेक्षण/अवलोकन गर्ने सुपरीवेक्षक पनि बालमनोविज्ञानको ज्ञाता शिक्षण सिकाई प्रवृत्तिहरूको मर्मज्ञ निष्पक्ष तथा पर्यवेक्षणीय कुशलताका दृष्टिले समेत क्षमतावान् हुनु जरूरी छ (पूर्ववत् : २०६७ : ३३९) ।

विद्यार्थीको विद्यालयसम्बन्धि भाषिक क्रियाकलापको अवलोकन गर्दा :-

- लेखनकार्यमा निपूर्णता अनिपूर्णता,
- सुनाइको एकाग्रता, विभेदकता, आंशिकता,
- उच्चारणगत शुद्धता र स्पष्टता,
- बोलाइको हाउभाउपूर्ण प्रभावकारी चेष्टा,
- सस्वर पढाइ वा वाचन कलाको आरोह अवरोह,
- अन्य केहि भए लेख्ने ।

२.३ सारांश

शैक्षणिक सन्दर्भमा भाषिक मूल्याङ्कनको प्रसङ्ग भाषाशिक्षणसँग जोडिएर आएको हुन्छ । भाषा शिक्षण भनेको भाषिक सीपहरूको शिक्षण भएकाले भाषिक मूल्याङ्कन पनि भाषाका सीपपरक अपेक्षाहरूसितै सम्बन्धित भएर शिक्षणको सहगामी प्रक्रिया बनेको हुन्छ । सीपपरक अपेक्षाहरूसितै सान्दर्भिक हुने भाषातात्विक सुझ र ज्ञानको सीमित सैद्धान्तिक प्रसङ्गमा बाहेक भाषिक मूल्याङ्कन मूलतः भाषाका ग्रहण पक्ष (सुनाइ, पढाइ) र अभिव्यक्ति पक्ष (बोलाइ, लेखाई) सँग सम्बन्धित सीप र कलाको लेखाजोखा गरी पृष्ठपोषण दिनमा नै केन्द्रित रहेको हुन्छ । यसको मूल उद्देश्य विद्यार्थीहरूको भाषिक क्षमतास्तर आँकलन गर्नुमा मात्र नभएर शिक्षणसिकाई प्रक्रियाको प्रभावकारीता जाँच्नु, पाठ्यांशका सरल र जटिल अंश छुट्याउनु , शिक्षण सामाग्रीहरूको उपयोगिता र प्रभावकारीताको निक्यौल गर्नु शिक्षण विधि एवम् प्रक्रियाहरूको प्रभावकारीताको परीक्षण गर्नु तथा समग्रमा भाषा सिकाइका कठिनाइ र समस्या क्षेत्रहरू पत्ता लगाएर निराकरणात्मक शिक्षण सिकाइमा मद्दत पुर्याउनु पनि रहेको हुन्छ (पूर्ववत् : ३०६) ।

अध्याय तिन

प्रगतिविवरणको अध्ययन विश्लेषण

३.१ पृष्ठभूमि

विद्यार्थीको पूर्व सिकाइको अनुभव र योजनाबद्ध शिक्षण अधि र पछिको सिकाइ उपलब्धिमा के-कस्तो अन्तर देखिन्छ भनी तुलनात्मक विश्लेषण गरिएको प्रस्तुत अध्ययनको यस अध्यायमा अध्ययनका क्रममा के-कस्ता कार्यहरू भए भन्ने जानकारीसहित अध्ययनलाई अगाडि बढाउन गरिएको पूर्व सिकाइको अनुभव र आवधिक परीक्षाको विश्लेषण गर्नेकार्य गरिएको छ । शोधका लागि तथ्याङ्क संकलनको क्रममा छानिएका विद्यार्थीहरूलाई लगातार तिन महिनासम्म कक्षा कार्य गरी निरन्तर मूल्याङ्कन सम्बन्धि तथ्याङ्कहरू संकलन गरिएको छ । अध्ययनका क्रममा १०० पूर्णाङ्कको पूर्व परीक्षण त्यसपछि एक महिनाको अध्ययनपश्चात प्रथम त्रैमासिक परीक्षा र अध्ययनकै क्रममा प्रत्येक दिन गरिएको कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकन गरी १०० पूर्णाङ्कको पाठगत परीक्षा लिई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको स्तर लेखाजोखा गरिएको छ । साथसाथै मूल्याङ्कन गर्दा कक्षाका सबै विद्यार्थीहरूलाई उपयोग गरिएको छ । यसो गर्दा सामग्रीलाई सकेसम्म भरपर्दो विश्वसनीय र व्यवहारिक बनाउनका लागि प्रत्यक्ष अवलोकन विधिलाई प्रमुखताका साथ अपनाइएको छ । त्यसपछि पुनः अध्ययन कार्य पाठगत रूपमा सञ्चालन गरी अन्त्यमा १०० पूर्णाङ्कको उत्तर परीक्षण गरेर शोधकार्य पूरा गरिएको छ । यस शोधपत्रमा परीक्षणका लागि गरिएका प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा समावेश गरिएका र उत्तरपरीक्षणमा समावेश गरिएका सम्पूर्ण प्रश्नहरूलाई यसै शोधपत्रको परिशिष्ट भागमा समावेश गरिएको छ ।

३.२ पूर्वपरीक्षण

सामान्यतया कुनै पनि वस्तु घटना क्रियाकलाप प्रक्रिया क्षमता, योग्यता, गुण, विशेषता उपलब्धि आदिलाई वास्तविक रूपले निर्धारण गर्ने व्यवस्थित कार्यविधिलाई परीक्षण भनिन्छ, (भट्ट, २०६७ : १७) । कुनै विद्यार्थीले कति जानेको छ भनी पत्ता लगाउनु वा उनीहरूलाई प्रश्न सोध्दा वा सम्पन्न गरिनुपर्ने कुनै क्रियाकलापहरू दिँदा उनीहरू के कति दक्षतापूर्वक गर्न सक्दछन् भनी पत्ता लगाउने प्रक्रिया पूर्व परीक्षण हो (ऐजन) । यस अर्थबाट

स्पष्ट हुन्छ कि पूर्वपरीक्षण भन्नाले विद्यार्थीहरूको कुनै खास क्षेत्रप्रति उसमा भएको ज्ञान दक्षता वा सीपको मात्रा पत्ता लगाउने एउटा व्यवस्थित प्रक्रिया हो (ऐजन) ।

यस शोधलाई अगाडि बढाउन कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई नमुनाका रूपमा लिइएको छ । यस अध्ययनको आरम्भमा उनीहरूलाई कक्षा ९ मा अध्यापन भइसकेका पाठहरूको आधारमा १०० पूर्णाङ्कको परीक्षा लिई त्यसबाट प्राप्त नतिजालाई एउटा फारमा बनाएर अभिलेखको रूपमा राखिएको छ । पूर्व परीक्षणको रूपमा लिइएको यस प्रश्नमा अनुच्छेद पढी उत्तर लेख्ने विवेचनात्मक उत्तर लेख्ने, निबन्ध लेख्ने, वाक्यमा प्रयोग गर्ने, शब्दको अर्थ लेख्ने, विपरीतार्थक शब्द लेख्ने आदि प्रश्नहरू सोधिएको छ । विद्यार्थीहरूलाई अङ्क प्रदान गर्दा उत्तम, मध्यम र निम्न गरी स्तर निर्धारण गरिएको छ । उनीहरूबाट प्राप्त भएको उत्तरलाई प्रश्नपत्रको अङ्कभार अनुसार जाँची शोध अनुकूल निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन फारममा अभिलेख राख्दै विद्यार्थीले प्राप्त गरेका प्राप्ताङ्कलाई प्रतिशतमा उल्लेख गरिएको छ ।

पूर्वपरीक्षण गर्न श्री चन्द्रावति उच्च माध्यमिक विद्यालय कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको नेपाली विषयको निरन्तर मूल्याङ्कन गर्नुपूर्व उनीहरूको लिखित परीक्षा लिएर पूर्व परीक्षण गरियो । सो परीक्षामा विद्यार्थीहरूको नतिजा निम्नानुसारको भएको पाइयो ।

तालिका नं. १

पूर्वपरीक्षणबाट प्राप्त नतिजाको विश्लेषण

क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत	कैफियत
१.	मनबहादुर वि.क.	१००	५०	५०	**
२.	रमेश वि.क.	१००	४५	४५	**
३.	चन्द्रबहादुर हमाल	१००	३०	३०	***
४.	खेटकुमार लामिछाने	१००	४०	४०	***
५.	निरुता तामाङ्ग	१००	५५	५५	**
६.	गिता घिमिरे	१००	६०	६०	*

७.	शुकुमाया एकचै	१००	६०	६०	*
८.	मनोज दाहाल	१००	६५	६५	*
९.	भेषकुमारी कार्की	१००	४०	४०	***
१०.	उर्मिला हायु	१००	४०	४०	***
११.	कविता रमौली	१००	३०	३०	***
१२.	रीता न्यौपाने	१००	३०	३०	***
१३.	मिरा मगर	१००	७०	७०	*
१४.	मेनुका रमतेल	१००	७५	७५	*
१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	१००	४०	४०	***
१६.	प्रेमबहादुर सुनुवार	१००	३५	३५	***
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	१००	३०	३०	***
१८.	चन्द्रमाया तामाङ्ग	१००	३२	३२	***
१९.	निर्मला कार्की	१००	३८	३८	***
२०.	भावना घिमिरे	१००	४८	४८	**
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	१००	४६	४६	**
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	१००	५०	५०	**
२३.	सुकुमाया तामाङ्ग	१००	५०	५०	**
२४.	शान्ताकुमारी श्रेष्ठ	१००	५५	५५	**
२५.	ललिता सुनुवार	१००	२०	२०	***
२६.	चित्रा सुनुवार	१००	२५	२५	***
२७.	एलिसा थापा मगर	१००	३०	३०	***
२८.	मुना तामाङ्ग	१००	५५	५५	**
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	१००	५८	५८	**
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	१००	५९	५९	**
३१.	पूजा श्रेष्ठ	१००	६३	६३	*
३२.	हिमा तामाङ्ग	१००	६४	६४	*
३३.	निषा तामाङ्ग	१००	६५	६५	*

३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	१००	६८	६८	*
३५.	सोममाया वि.क.	१००	७०	७०	*
३६.	रीताकुमारी वि.क.	१००	७५	७५	*
३७.	रीता लामिछाने	१००	३८	३८	***
३८.	अजय थापामगर	१००	३९	३९	***
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	१००	४०	४०	***
४०.	तेजबहादुर लामा	१००	५५	५५	**
४१.	संजय थापा	१००	५८	५८	**
४२.	ओमबहादुर खड्का	१००	५०	५०	**
४३.	तिर्थबहादुर खड्का	१००	५०	५०	**
४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	१००	६०	६०	*
४५.	खीलकुमारी पुलामी	१००	६३	६३	*
४६.	लेखबहादुर पुलामी	१००	४९	४९	**
४७.	सुमित्रा तामाङ्ग	१००	४५	४५	**
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	१००	४६	४६	**
४९.	नेत्रबहादुर रैका	१००	४७	४७	**
५०.	रवि श्रेष्ठ	१००	५८	५८	**
५१.	खड्गबहादुर मगर	१००	५६	५६	**
५२.	निरमाया रम्तेल	१००	४५	४५	**
५३.	मिना अछामी	१००	५४	५४	**
५४.	दिलबहादुर कठेत	१००	५५	५५	**
५५.	पञ्चमाया तामाङ्ग	१००	५८	५८	**
५६.	धनबहादुर बस्नेत	१००	२२	२२	***
५७.	रन्जु भुजेल	१००	२८	२८	***
५८.	पेशलबहादुर कार्की	१००	४०	४०	***
५९.	खड्गबहादुर कठेत	१००	४८	४८	**
६०.	दिपक बसेल	१००	४६	४६	**

६१.	गायत्रा पुलामी	१००	३५	३५	***
६२.	पदमबहादुर खपाङ्गी	१००	५०	५०	**
६३.	संगीता घिमिरे	१००	५६	५६	**
६४.	एकलाल थिङ	१००	४०	४०	***

पूर्व परीक्षणको रूपमा लिइएको उक्त परीक्षालाई उत्तर परीक्षणसँग तुलना गरी उपलब्धिस्तर पत्ता लगाउन प्रयोग गरिएको छ । माथिको तालिकामा २०% देखि ३०% सम्मको बीचमा अङ्क ल्याउने विद्यार्थी ९ जना (१४.०६%), ३०% देखि ४०% को बीचमा अङ्क ल्याउने विद्यार्थी १० जना (१५.६३%), ४०% देखि ५०% को बीचमा अङ्क ल्याउने विद्यार्थी ३२ जना (५०%), ६०% देखि ७०% को बीचमा अङ्क ल्याउने विद्यार्थी १२ जना (१८.७५%) र ७०% भन्दा बढी अङ्क ल्याउने विद्यार्थी १ जना (१.५६%) रहेका छन् । पूर्व परीक्षणमा सबैभन्दा बढी आएको अङ्क ७५ र सबैभन्दा कम आएको अङ्क २० हो औषत प्राप्त्याङ्क भने ४८.५५% रहेको छ ।

३.३ कक्षाकार्य गृहकार्य र अवलोकन विवरण

कक्षाकार्य विवरण

यस शिक्षण प्रक्रियाको मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीहरूको सिकाइको उपलब्धिस्तर पत्ता लगाई कमजोर विद्यार्थीकालागि पृष्ठपोषण र अन्य सिकाइमा क्रियाशिल विद्यार्थीहरूलाई थप प्रोत्साहित गर्नु हो । विद्यार्थीहरूलाई कक्षाकार्यको विवरण तयार पार्दा अध्यापन गरिरहेका पाठबाट कक्षकोठामा ३५ पूर्णाङ्कको प्रश्न दिएर ४५ मिनेटको समयमा बुझाउन निर्देशन दिई अनुसन्धान गरिएको छ । अनुसन्धान गर्दा भाषाका ग्रहण (सुनाइ, पढाइ) । प्रकटन (बोलाइ र लेखाइ) दुवै सीपहरूलाई प्राथमिकता प्रदान गरिएको छ ।

गृहकार्य विवरण

कक्षामा पठनपाठन गरिएका र अन्य सम्बन्धित पाठहरूका बारेमा विद्यार्थीलाई घरबाट गरेर ल्याउन दिइने कार्यलाई गृहकार्य भनिन्छ । विद्यार्थीहरूमा स्वतन्त्र रूपले काम गर्ने आत्मनिर्भर हुने सृजनात्मक प्रतिभाको विकास गर्ने प्रतिस्पर्धात्मक भावनामा वृद्धिहुने कामहरू गृहकार्यका उद्देश्य मानिन्छन् । यस अनुसन्धानमा गृहकार्यलाई पनि मूल्याङ्कनको

आधार मानी ३५ पूर्णाङ्कको गृहकार्य दिइएको छ । कक्षाका पढाइएका पाठसँग सम्बन्धित छोटो उत्तरात्मक ५ वटा प्रश्नहरूको उत्तर लेखेर ल्याउन गृहकार्य दिइएको छ । त्यसपछि गृहकार्य परीक्षण गरेर विद्यार्थीहरूले उत्तर लेखेर ल्याएका उत्तरहरूमा के कुरामा उनीहरू कमजोर देखिन्छन् त्यही अनुरूप शिक्षणलाई अगाडि बढाइएको छ ।

अवलोकन

शिक्षकले आफ्नो गृहकार्य गरिरहँदा विद्यार्थीका विभिन्न प्रकारका क्रियाकलाप र व्यवहारको लेखाजोखा गरिने कार्य अवलोकन हो । यस अनुसन्धानमा अवलोकनलाई पनि ३० पूर्णाङ्क छुट्याएर विद्यार्थीको निरन्तर मूल्याङ्कन गरिएको छ । निम्नलिखित आधारहरूलाई अपनाएर अवलोकन गरिएको छ :

- क) विद्यार्थीको व्यक्तित्व (स्पष्ट बोल्ने, चनाखो, राम्रो लुगा लगाउने, स्वास्थ्य) - १० अङ्क
- ख) विद्यालयको क्रियाकलाप (नियमित, अनुशासित, लगनशील, मिलनसार) - ८ अङ्क
- ग) अतिरिक्त क्रियाकलापमा सहभागिता - ६ अङ्क
- घ) विद्यार्थीको सरसफाई - ६ अङ्क

३.४ पाठगत रूपमा गरिएको सिकाइउपलब्धिको विवरण

योजनाबद्ध शिक्षण तथा सिकाइको क्रममा विद्यार्थीहरूलाई पाठ्यक्रमले राखेका उद्देश्यहरू हासिल गराउने क्रममा निरन्तर मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीहरूको तयारी तथा कठिनाइलाई शिक्षणसिकाई क्रियाकलापको क्रममा अधिल्ला चरणहरूमा निरन्तर सुधार गर्ने लक्ष्य राखी उनीहरूको प्रगतिस्तरलाई पाठैपिच्छे रेकर्ड राखिएको छ । अध्याएकै क्रममा विद्यार्थीहरूको सिकाइस्तर पत्तालगाई उच्च क्षमता भएका विद्यार्थीहरूलाई थप प्रोत्साहन र न्यूनक्षमता भएका विद्यार्थीहरूलाई प्रोत्साहन एवम् प्रेरणा प्रदान गरिएको छ । यस क्रममा कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई निरन्तर ३ महिनासम्म शिक्षण गरी पाठगत आधारमा निरन्तर मूल्याङ्कन गरेर निश्चित पूर्णाङ्क राखी प्राप्ताङ्कलाई प्रतिशतमा उल्लेख गरिएको छ । कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकनको आधारमा प्रत्येकदिनको सिकाइ उपलब्धिलाई अभिलेखको आधारमा मापन गरिएको छ । जसबाट विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि कस्तो छ, भन्नेकुरा स्पष्ट देखाइएको छ ।

तालिका नं. २

भिखारी कविताबाट विद्यार्थीले हासिल गरेका सिकाइ उपलब्धिको विवरण मापदण्ड :

कक्षाकार्य, गृहकार्य, अवलोकन

क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	कक्षाकार्य		गृहकार्य		अवलोकन		जम्मा प्रतिशत	कैफियत
		पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क		
१.	मनबहादुर वि.क.	३५	१९	३५	२०	३०	२०	५९%	**
२.	रमेश वि.क.	३५	१५	३५	१७	३०	२१	५३%	**
३.	चन्द्रबहादुर हमाल	३५	१२	३५	१३	३०	२२	४७%	**
४.	खेटकुमार लामिछाने	३५	१६	३५	१५	३०	१४	४५%	**
५.	निरुता तामाङ्ग	३५	२०	३५	२१	३०	१५	५६%	**
६.	गिता घिमिरे	३५	२२	३५	२३	३०	१७	६२%	*
७.	शुकुमाया एकवै	३५	१३	३५	२२	३०	१२	४७%	***
८.	मनोज दाहाल	३५	१४	३५	१५	३०	१०	३९%	***
९.	भेषकुमारी कार्की	३५	१८	३५	१९	३०	१६	५३%	**
१०.	उर्मिला हायु	३५	२०	३५	२१	३०	१८	५९%	**
११.	कविता रमौली	३५	१०	३५	१२	३०	१७	३९%	***
१२.	रीता न्यौपाने	३५	८	३५	९	३०	१५	३२%	***
१३.	मिरा मगर	३५	६	३५	५	३०	१२	२३%	****
१४.	मेनुका रम्तेल	३५	१२	३५	१३	३०	१४	३९%	***
१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	३५	१४	३५	१५	३०	१४	४३%	**
१६.	प्रेमबहादुर सुनुवार	३५	१६	३५	१७	३०	१६	५९%	**
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	३५	१५	३५	१६	३०	१५	४६%	**
१८.	चन्द्रमाया तामाङ्ग	३५	१८	३५	१९	३०	१७	५४%	**
१९.	निर्मला कार्की	३५	१९	३५	२०	३०	१७	५६%	**

२०.	भावना घिमिरे	३५	२३	३५	२३	३०	१८	६४%	*
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	३५	२१	३५	२२	३०	१७	६०%	**
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	३५	१६	३५	१७	३०	१८	६१%	*
२३.	सुकुमाया तामाङ्ग	३५	१७	३५	१८	३०	१९	५४%	**
२४.	शान्ताकुमारी श्रेष्ठ	३५	१८	३५	२०	३०	२०	५८%	**
२५.	ललिता सुनुवार	३५	१९	३५	२०	३०	२०	५९%	**
२६.	चित्रा सुनुवार	३५	२१	३५	२१	३०	१६	५८%	**
२७.	एलिसा थापा मगर	३५	२२	३५	२३	३०	१५	६०%	*
२८.	मुना तामाङ्ग	३५	२३	३५	१७	३०	१७	५७%	**
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	३५	१६	३५	१५	३०	१७	४८%	**
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	३५	१४	३५	१४	३०	१४	४२%	**
३१.	पूजा श्रेष्ठ	३५	१५	३५	२०	३०	१४	६४%	*
३२.	हिमा तामाङ्ग	३५	१८	३५	२२	३०	१६	५६%	**
३३.	निषा तामाङ्ग	३५	१९	३५	२१	३०	१७	५७%	**
३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	३५	२०	३५	१७	३०	१७	५४%	**
३५.	सोममाया वि.क.	३५	१५	३५	१६	३०	१५	४६%	**
३६.	रीताकुमारी वि.क.	३५	१८	३५	१९	३०	१७	५४%	**
३७.	रीता लामिछाने	३५	१९	३५	२०	३०	१७	५६%	**
३८.	अजय थापामगर	३५	२३	३५	२३	३०	१८	६४%	*
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	३५	२१	३५	२२	३०	१७	६०%	*
४०.	तेजबहादुर लामा	३५	१६	३५	१७	३०	१८	६१%	*
४१.	संजय थापा	३५	१७	३५	१८	३०	१९	५४%	**
४२.	ओमबहादुर खड्का	३५	१८	३५	२०	३०	२०	५८%	**
४३.	तिर्थबहादुर खड्का	३५	१९	३५	२०	३०	२०	५९%	**

४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	३५	२१	३५	२१	३०	१६	५८%	*
४५.	खीलकुमारी पुलामी	३५	२२	३५	२३	३०	१५	६०%	*
४६.	लेखबहादुर पुलामी	३५	२३	३५	१७	३०	१७	५०%	**
४७.	सुमित्रा तामाङ्ग	३५	१६	३५	१५	३०	१७	४८%	**
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	३५	१४	३५	१४	३०	१४	४२%	**
४९.	नेत्रबहादुर रैका	३५	१९	३५	२०	३०	२०	५९%	**
५०.	रवि श्रेष्ठ	३५	१५	३५	१७	३०	२१	५३%	**
५१.	खड्गबहादुर मगर	३५	१२	३५	१३	३०	२२	४७%	**
५२.	निरमाया रम्तेल	३५	१६	३५	१५	३०	१४	४५	**
५३.	मिना अछामी	३५	२०	३५	२१	३०	१५	५६	**
५४.	दिलबहादुर कठेत	३५	२२	३५	२३	३०	१७	६२	*
५५.	पञ्चमाया तामाङ्ग	३५	१३	३५	२२	३०	१२	४७%	**
५६.	धनबहादुर बस्नेत	३५	१४	३५	१५	३०	१०	३९%	*
५७.	रन्जु भुजेल	३५	१८	३५	१९	३०	१६	५३%	**
५८.	पेशलबहादुर कार्की	३५	२०	३५	२१	३०	१८	५९%	**
५९.	खड्गबहादुर कठेत	३५	१०	३५	१२	३०	१७	३९%	***
६०.	दिपक बसेल	३५	८	३५	९	३०	१५	३२%	***
६१.	गायत्रा पुलामी	३५	६	३५	५	३०	१२	२३%	***
६२.	पदमबहादुर खपाङ्गी	३५	१२	३५	१३	३०	१४	३९%	***
६३.	संगीता घिमिरे	३५	१४	३५	१५	३०	१४	४३%	**
६४.	एकलाल थिङ	३५	१६	३५	१७	३०	१६	५९%	**

माथिको तालिकामा उल्लेख गरिएअनुसार पाठगत रूपमा प्राप्त उपलब्धिलाइ हेर्दा भिखारी कविताबाट विद्यार्थीको सिकाई उपलब्धिको मूल्याङ्कन गर्दा कक्षाकार्य ३५, गृहकार्य ३५ र अवलोकन ३० गरी जम्मा १०० पूर्णाङ्कको परीक्षा सञ्चालन गरिएको थियो ।

उक्त तालिकामा लगाइएको चिन्हमा एउटा तारा (*) चिन्हले ६०% भन्दा माथि दुईवटा तारा (**) चिन्हले ४०%- ६०% बीच र तिनवटा तारा (***) चिन्हले ४०% भन्दा कम उपलब्धि प्राप्त गरेको संकेत गरिएको छ ।

* = ६०% भन्दा माथि

** = चिन्हले ४०%-६०% सम्म

*** = चिन्हले ४०% भन्दा न्यून

पूर्णाङ्क : ३५

उत्कृष्ट अङ्क - २० भन्दा माथि

मध्यम अङ्क - १४-२० सम्म

निम्न अङ्क - १४ भन्दा कम

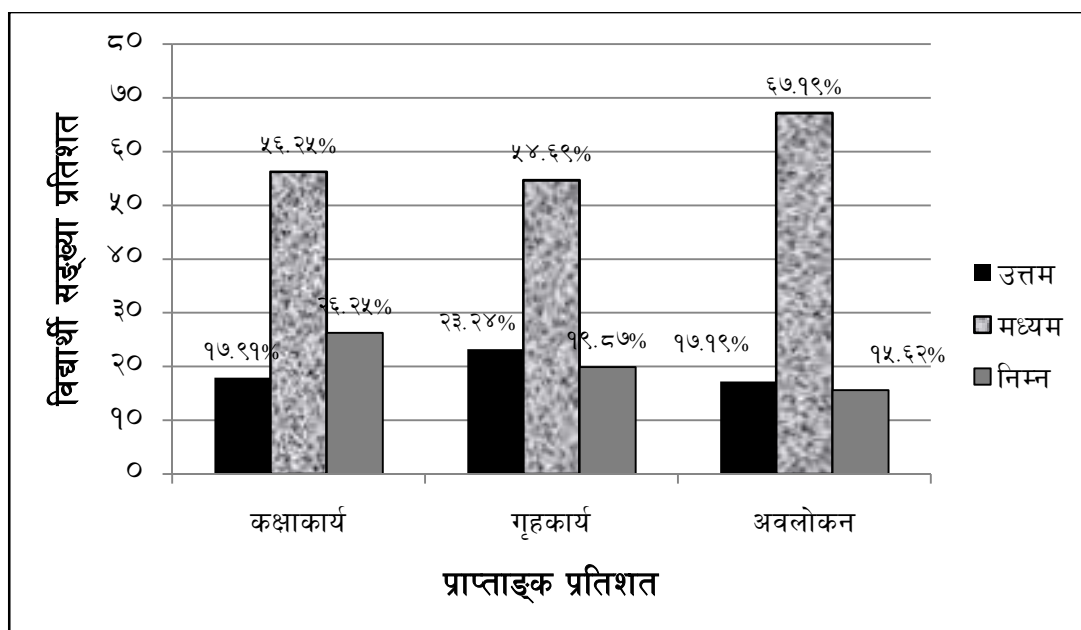
पूर्णाङ्क : ३०

उत्कृष्ट अङ्क - १८ भन्दा माथि

मध्यम अङ्क - १२-१८ सम्म

निम्न अङ्क - १२ भन्दा माथि

यस पाठका आधारमा गरिएको निरन्तर मूल्याङ्कनको स्थितिलाइ निम्नानुसारको स्तम्भ रेखाचित्रमा देखाइएको छ :

भिखारी कवितामा आधारित भएर विद्यार्थीको उपलब्धिको मूल्याङ्कन गर्दा ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ७ जना (१०.९४%) छन् । त्यस्तै ४०%-६०% सम्म मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ४७ जना (७३.४४%) र निम्न स्तर वा ४०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी १० जना (१५.६२%) देखिन्छ । यस पाठमा सबैभन्दा बढी आएको अङ्क ६४ र सबैभन्दा कम अङ्क २३ देखिन्छ । औसत प्राप्ताङ्क भने ५२.२३% रहेको देखिन्छ ।

कक्षाकार्य अन्तर्गत ६०% भन्दा बढी उत्कृष्ट अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ११ जना (१७.१९%) मध्यम स्तरको वा ४०%-६०% सम्म मध्यमस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ३६ जना (५६.२६) रहेका छन् भने ४०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गर्ने निम्न स्तरको विद्यार्थी संख्या १७ जना (२६.५६%) रहेका छन् ।

गृहकार्य अन्तर्गत ६०% भन्दा बढी उत्कृष्ट अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी १५ जना (२३.४४%) ४०%-६०% सम्म मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ३५ जना (५४.६९%) र ४०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गर्ने निम्नस्तरको विद्यार्थी संख्या १४ जना (१९.८७%) रहेका छन् ।

अवलोकन अन्तर्गत उत्कृष्ट विद्यार्थी ११ जना (१७.१९%) मध्यमस्तरका विद्यार्थी संख्या ४३ जना (६७.१९%) र निम्न स्तरका विद्यार्थी संख्या १० जना (१५.६२%) रहेको देखिन्छ । उक्त तथ्याङ्कलाई चित्रात्मक रेखाचित्रमा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

कक्षाकार्य			गृहकार्य			अवलोकन			जम्मा		
*	**	***	*	**	***	*	**	***	*	**	***
११	३६	१७	१५	३५	१४	११	४३	१०	७	४७	१०

तालिका नं. ३

भविष्यनिर्माण कथा पाठबाट विद्यार्थीले हासिल गरेका सिकाइ उपलब्धिको विवरण

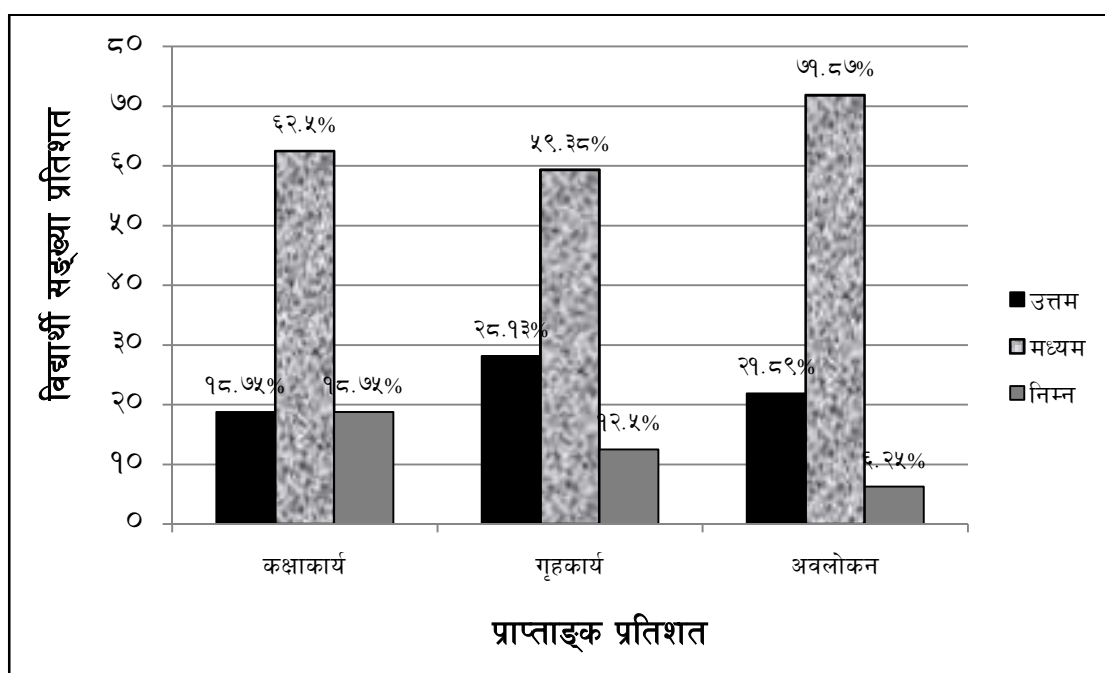
क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	कक्षाकार्य		गृहकार्य		अवलोकन		जम्मा प्रतिशत	कैफियत
		पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क		
१.	मनबहादुर वि.क.	३५	२०	३५	२०	३०	२०	६०	*
२.	रमेश वि.क.	३५	१७	३५	१८	३०	२२	५७	**
३.	चन्द्रबहादुर हमाल	३५	१५	३५	१४	३०	२३	५२	**
४.	खेटकुमार लामिछाने	३५	१६	३५	१६	३०	१५	४८	**
५.	निरुता तामाङ्ग	३५	२१	३५	२२	३०	१७	६०	*
६.	गिता घिमिरे	३५	२२	३५	२४	३०	१९	६५	*
७.	शुकुमाया एकवै	३५	१४	३५	२३	३०	१४	५१	**
८.	मनोज दाहाल	३५	१५	३५	१६	३०	११	४२	**
९.	भेषकुमारी कार्की	३५	१९	३५	२०	३०	१७	५६	**
१०.	उर्मिला हायु	३५	२१	३५	२२	३०	१८	६१	*
११.	कविता रमौली	३५	११	३५	१३	३०	१८	४२	**
१२.	रीता न्यौपाने	३५	९	३५	१०	३०	१६	४९	**
१३.	मिरा मगर	३५	८	३५	१०	३०	१४	४२	**
१४.	मेनुका रम्तेल	३५	१३	३५	१४	३०	१५	४२	**
१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	३५	१५	३५	१६	३०	१६	४७	**
१६.	प्रेमबहादुर सुनुवार	३५	१७	३५	१८	३०	१७	५२	**
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	३५	१६	३५	१७	३०	१६	४९	**

१८.	चन्द्रमाया तामाङ्ग	३५	१९	३५	२०	३०	१७	५६	**
१९.	निर्मला कार्की	३५	२०	३५	२०	३०	१७	५७	**
२०.	भावना घिमिरे	३५	२४	३५	२४	३०	१९	६७	*
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	३५	२२	३५	२३	३०	१७	६२	**
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	३५	१७	३५	१८	३०	२१	५६	*
२३.	सुकुमाया तामाङ्ग	३५	१८	३५	१९	३०	२१	५८	**
२४.	शान्ताकुमारी श्रेष्ठ	३५	१९	३५	२१	३०	१७	५७	**
२५.	ललिता सुनुवार	३५	२०	३५	२१	३०	१६	५७	**
२६.	चित्रा सुनुवार	३५	२२	३५	२२	३०	१८	६२	*
२७.	एलिसा थापा मगर	३५	२३	३५	२४	३०	१८	६५	*
२८.	मुना तामाङ्ग	३५	१७	३५	१९	३०	१५	५१	**
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	३५	१६	३५	१७	३०	१७	५०	**
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	३५	१६	३५	१६	३०	१७	४९	**
३१.	पूजा श्रेष्ठ	३५	१९	३५	२२	३०	१८	५९	**
३२.	हिमा तामाङ्ग	३५	२०	३५	२२	३०	१८	६०	*
३३.	निषा तामाङ्ग	३५	२१	३५	२३	३०	१६	६०	*
३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	३५	१६	३५	१८	३०	१८	५२	**
३५.	सोममाया वि.क.	३५	१९	३५	१७	३०	१८	५४	**
३६.	रीताकुमारी वि.क.	३५	२०	३५	२०	३०	१९	५९	**

३७.	रीता लामिछाने	३५	२४	३५	२२	३०	१८	६४	*
३८.	अजय थापामगर	३५	२२	३५	२४	३०	१९	६५	*
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	३५	१७	३५	२४	३०	१८	५९	**
४०.	तेजबहादुर लामा	३५	१९	३५	१८	३०	१९	५६	**
४१.	संजय थापा	३५	१९	३५	२०	३०	२०	५९	**
४२.	ओमबहादुर खड्का	३५	२०	३५	२०	३०	२१	६१	*
४३.	तिर्थबहादुर खड्का	३५	२२	३५	२०	३०	१६	५८	**
४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	३५	२३	३५	२३	३०	१६	६२	*
४५.	खीलकुमारी पुलामी	३५	२४	३५	२४	३०	१८	६६	*
४६.	लेखबहादुर पुलामी	३५	१७	३५	१९	३०	१८	५४	**
४७.	सुमित्रा तामाङ्ग	३५	१७	३५	१७	३०	१५	४९	**
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	३५	१८	३५	१६	३०	२१	५५	**
४९.	नेत्रबहादुर रैका	३५	१६	३५	२१	३०	२२	५९	**
५०.	रवि श्रेष्ठ	३५	१९	३५	१९	३०	२०	५७	**
५१.	खड्गबहादुर मगर	३५	१४	३५	१६	३०	१६	४६	**
५२.	निरमाया रम्तेल	३५	२१	३५	२२	३०	१८	६१	*
५३.	मिना अछामी	३५	२३	३५	२४	३०	११	५८	**
५४.	दिलबहादुर कठेत	३५	१५	३५	२०	३०	११	४६	**
५५.	पञ्चमाया तामाङ्ग	३५	१९	३५	१६	३०	१७	५२	**
५६.	धनबहादुर बस्नेत	३५	२१	३५	२०	३०	१८	५९	**

५७.	रन्जु भुजेल	३५	१२	३५	१०	३०	१६	३८	***
५८.	पेशलबहादुर कार्की	३५	२०	३५	१९	३०	२२	६१	*
५९.	खड्गबहादुर कठेत	३५	७	३५	१४	३०	१५	३६	***
६०.	दिपक बसेल	३५	१३	३५	१६	३०	१५	४४	**
६१.	गायत्रा पुलामी	३५	१५	३५	१८	३०	१७	५०	**
६२.	पदमबहादुर खपाङ्गी	३५	१७	३५	१८	३०	१४	४९	**
६३.	संगीता घिमिरे	३५	१८	३५	१६	३०	१६	५०	**
६४.	एकलाल थिङ्ग	३५	१९	३५	१८	३०	१८	५३	**

यस पाठको आधारमा गरिएको निरन्तर मल्याङ्कनको स्थितिलाई निम्नानुसारको लेखाचित्रमा देखाइएको छ ।

अघिल्लो पाठ जस्तै गरी कक्षाकार्य, गृहकार्य, र अवलोकनमा क्रमशः ३५, ३५ र ३० गरी जम्मा १०० पर्नाङ्क अङ्क तोकिएको सञ्चालन गरिएको परीक्षाबाट प्राप्त उपलब्धिलाई हेर्दा

अधिल्लो पाठमा भन्दा यस पाठमा विद्यार्थीको सिकाइ स्तर केहि फरक देखिएको कुरा स्पष्ट छ ।

यस कथामा आधारित भएर विद्यार्थीको उपलब्धिको मूल्याङ्कन गर्दा ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ९ जना (१४.०६) % ४०%-६०% सम्म अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ५० जना (७८.१३)% निम्न स्तर वा ४०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ५ जना (७.८१) % गरी जम्मा १००% नै विद्यार्थी उत्तीर्ण भएका छन् । यस पाठमा सबैभन्दा बढी आएको अङ्क ६५ र सबैभन्दा कम आएको अङ्क ३२ देखिन्छ । औसत प्राप्ताङ्क भने ५३.३४ रहेको देखिएको छ ।

कक्षाकार्य अन्तर्गत ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी १२ जना (१८.७५) % , ४०%-६०% को बीचमा मध्यमस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ४० जना (७२.५) % र निम्न स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी १२ जना (१८.७५)% रहेको देखिएको छ ।

गृहकार्य अन्तर्गत ६०% भन्दा माथिको उत्कृष्ट अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी १७ जना (२७.५६) % , ४०%-६०% सम्म मध्यमस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ४९ जना (७०.९३)% र निम्नस्तर ४०% भन्दा कम अङ्क प्राप्त गर्ने ८ जना (१२.५)% रहेको देखिन्छ ।

अवलोकनअन्तर्गत ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क ल्याउने विद्यार्थी १४ जना (२१.८९)%, ४०%-६०% सम्म मध्यमस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ४६ जना (७१.८७)% र ४०% भन्दा कम निम्नस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या ४ जना (७.२५)% रहेको देखिन्छ ।

उक्त तथ्याङ्कलाई चित्रात्मक लेखाचित्रमा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

कक्षाकार्य			गृहकार्य			अवलोकन			जम्मा		
*	**	***	*	**	***	*	**	***	*	**	***
१२	४०	१२	१७	४९	८	१४	४६	४	९	५०	५

यस पाठमा विद्यार्थीले कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकनमा प्राप्त गरेको उत्कृष्ट अङ्क क्रमशः २४, २४ र २२ (६८.५७, ६८.५७ र ७३.३३)% रहेको छ । भने सबैभन्दा कम अङ्क क्रमशः ८, ७, ११ (२२.८५, २० र ३७.६७) % रहेको छ । यस पाठमा कक्षाकार्य र गृहकार्य बीच तुलना गर्दा विद्यार्थीहरू कक्षाकार्यमा नै बढी उत्सुक भएको देखिन्छ ।

भिखारी कविताबाट भविष्यनिर्माण कथासम्म पुग्दा प्रत्येक विद्यार्थीमा प्राप्त भएको उपलब्धिलाई निम्नानुसार तालिकाबाट देखाईएको छ :

तालिका नं ४

क्र.स.	विद्यार्थीको नाम	भिखारी कविताबाट प्राप्त उपलब्धिको विवरण	भविष्यनिर्माण कथाबाट प्राप्त उपलब्धिको विवरण	प्रगति
१.	मनबहादुर वि.क.	५९	६०	१
२.	रमेश वि.क.	५३	५७	५
३.	चन्द्रबहादुर हमाल	४७	५२	५
४.	खेटकुमार लामिछाने	४५	४८	३
५.	निरुता तामाङ्ग	५६	६०	३
६.	गिता घिमिरे	६२	६५	३
७.	शुकुमाया एक्चै	४७	५१	४
८.	मनोज दाहाल	३९	४२	३
९.	भेषकुमारी कार्की	५३	५६	३
१०.	उर्मिला हायु	५९	६१	२
११.	कविता रमौली	३९	४२	३
१२.	रीता न्यौपाने	३२	४९	७
१३.	मिरा मगर	२३	४२	१९
१४.	मेनुका रम्तेल	३९	४२	३
१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	४३	४७	५
१६.	प्रेमबहादुर सुनुवार	५९	५२	-७

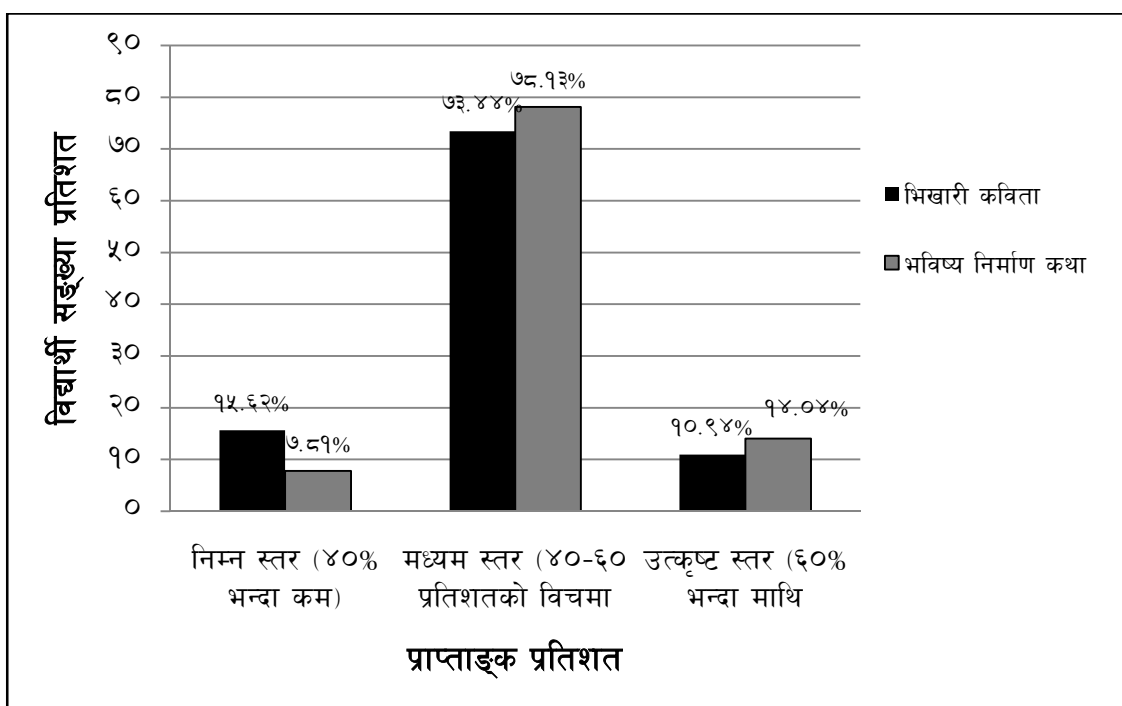
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	४६	४९	३
१८.	चन्द्रमाया तामाङ्ग	५४	५६	२
१९.	निर्मला कार्की	५६	५७	१
२०.	भावना घिमिरे	६४	६७	३
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	६०	६२	२
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	६१	५६	-५
२३.	सुकुमाया तामाङ्ग	५४	५८	४
२४.	शान्ताकुमारी श्रेष्ठ	५८	५७	-१
२५.	ललिता सुनुवार	५९	५७	-२
२६.	चित्रा सुनुवार	५८	६२	४
२७.	एलिसा थापा मगर	६०	६५	५
२८.	मुना तामाङ्ग	५७	५१	-६
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	४८	५०	२
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	४२	४९	७
३१.	पूजा श्रेष्ठ	६४	५९	-५
३२.	हिमा तामाङ्ग	५६	६०	४
३३.	निषा तामाङ्ग	५७	६०	३
३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	५४	५२	-२
३५.	सोममाया वि.क.	४६	५४	८
३६.	रीताकुमारी वि.क.	५४	५९	५
३७.	रीता लामिछाने	५६	६४	८
३८.	अजय थापामगर	६४	६५	१
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	६०	५९	-१
४०.	तेजबहादुर लामा	६१	५६	-५
४१.	संजय थापा	५४	५९	५
४२.	ओमबहादुर खड्का	५८	६१	३
४३.	तिर्थबहादुर खड्का	५९	५८	-१

४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	५८	६२	४
४५.	खीलकुमारी पुलामी	६०	६६	६
४६.	लेखबहादुर पुलामी	५०	५४	४
४७.	सुमित्रा तामाङ्गा	४८	४९	१
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	४२	५५	१३
४९.	नेत्रबहादुर रैका	५९	५९	०
५०.	रवि श्रेष्ठ	५३	५७	४
५१.	खड्गबहादुर मगर	४७	४६	-१
५२.	निरमाया रम्तेल	४५	६१	१६
५३.	मिना अछामी	५६	५८	२
५४.	दिलबहादुर कठेत	६२	४६	-१६
५५.	पञ्चमाया तमाङ्ग	४७	५२	५
५६.	धनबहादुर बस्नेत	३९	५९	२०
५७.	रन्जु भुजेल	५३	३८	-१५
५८.	पेशलबहादुर कार्की	५९	६१	२
५९.	खड्गबहादुर कठेत	३९	३६	-२
६०.	दिपक बसेल	३२	४४	१२
६१.	गायत्रा पुलामी	२३	५०	२७
६२.	पदमबहादुर खपाङ्गी	३९	४९	१०
६३.	संगीता घिमिरे	४३	५०	७
६४.	एकलाल थिङ	५९	५३	-६

भविष्यनिर्माण कथाबाट प्राप्त उपलब्धिलाई अधिल्लो पाठसँग तुलना गर्दा उच्च, मध्यम र निम्न स्तरको विद्यार्थी संख्यामा क्रमशः ३.१२%, ४.६९%, र १.०२% ले सुधार भएको देखिएको छ । कक्षाकार्यको प्राप्ताङ्क प्रतिशतमा पनि अधिल्लो पाठसँग दाँज्दा उच्च, मध्यम र निम्न अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थीहरूमा क्रमशः १.५६%, ६.२६% र ७.८% ले सुधार भएको पाइएको छ । गृहकार्य अन्तर्गत उत्कृष्ट अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ३.१२%, मध्यमस्तरका विद्यार्थी ६.२५% र निम्नस्तरका विद्यार्थी ७.८२% ले कमी भई प्रगति भई

प्रगति भएको देखिन्छ । त्यस्तै अवलोकनमा पनि क्रमश सुधार भएकै देखिन्छ । अधिल्लो पाठसँग यस पाठको औसत प्राप्ताङ्कबीच तुलना गर्दा यस पाठमा १.११% ले वृद्धि भएको देखिन्छ । कक्षा कार्य र गृहकार्य अन्तर्गत विद्यार्थीहरू कक्षाकार्यमा नै बढी उत्सुक भएको पाइयो ।

यी दुई पाठबीचको उपलब्धीलाई स्तम्भ लेखा चित्रमा तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५

भीमसेन थापा जीवनी पाठबाट विद्यार्थीले हासिल गरेका सिकाइ उपलब्धिको विवरण

मापदण्ड : कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकन -

क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	कक्षाकार्य		गृहकार्य		अवलोकन		जम्मा प्रतिशत	कैफियत
		पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क		
१.	मनबहादुर वि.क.	३५	२९	३५	२०	३०	२९	६२	*
२.	रमेश वि.क.	३५	२२	३५	१८	३०	१९	५९	**
३.	चन्द्रबहादुर	३५	१७	३५	२२	३०	१५	५४	**

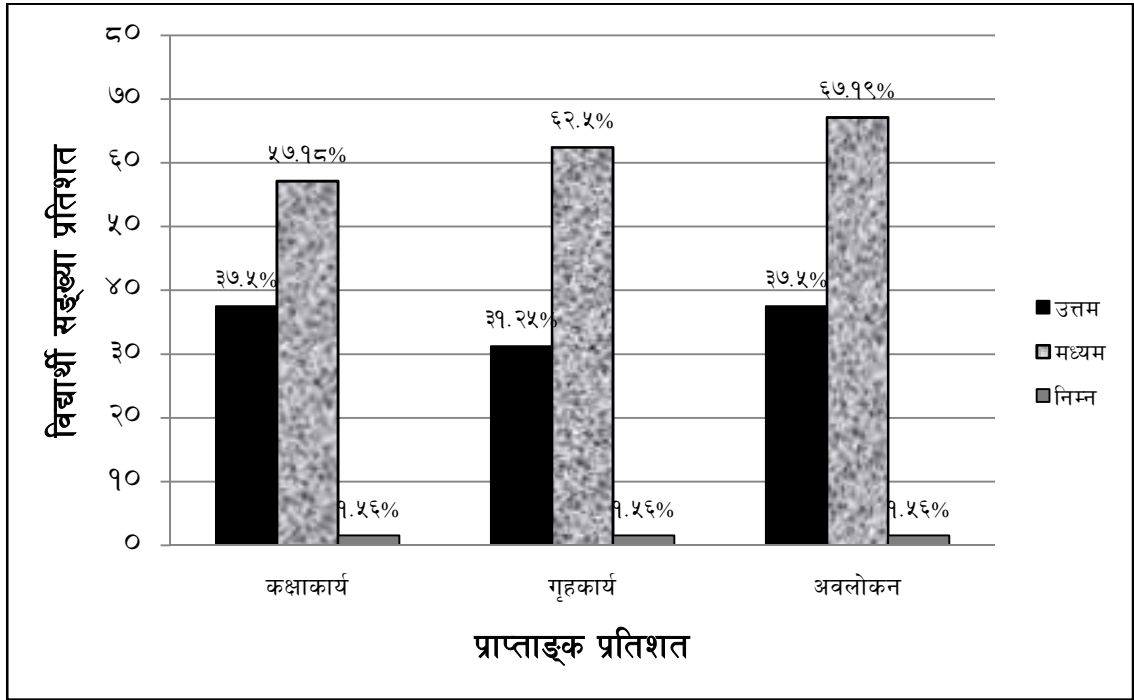
	हमाल								
४.	खेटकुमार लामिछाने	३५	१९	३५	१७	३०	१७	५३	**
५.	निरुता तामाङ्ग	३५	२२	३५	१४	३०	२३	५९	**
६.	गिता घिमिरे	३५	२३	३५	२०	३०	२४	६७	*
७.	शुकुमाया एकवै	३५	१६	३५	१६	३०	२२	५४	**
८.	मनोज दाहाल	३५	१७	३५	११	३०	१८	४७	**
९.	भेषकुमारी कार्की	३५	२२	३५	१७	३०	२०	५९	**
१०.	उर्मिला हायु	३५	२३	३५	१८	३०	२२	६३	*
११.	कविता रमौली	३५	१५	३५	१८	३०	१४	४७	**
१२.	रीता न्यौपाने	३५	२०	३५	१७	३०	१२	४९	**
१३.	मिरा मगर	३५	२२	३५	१५	३०	१४	५१	**
१४.	मेनुका रम्तेल	३५	१३	३५	१६	३०	१५	४४	**
१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	३५	१५	३५	१७	३०	१७	४९	**
१६.	प्रेमबहादुर सुनुवार	३५	१२	३५	१८	३०	१९	४९	**
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	३५	१६	३५	१८	३०	१८	५२	**
१८.	चन्द्रमाया तामाङ्ग	३५	१७	३५	१४	३०	२०	५१	**
१९.	निर्मला कार्की	३५	१८	३५	२०	३०	२०	५८	**
२०.	भावना घिमिरे	३५	१७	३५	१४	३०	२४	६१	*
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	३५	२५	३५	१८	३०	२२	६४	*
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	३५	२१	३५	२१	३०	१९	६१	*
२३.	सुकुमाया तामाङ्ग	३५	२५	३५	१८	३०	२०	६३	*

२४.	शान्ताकुमारी श्रेष्ठ	३५	२०	३५	१८	३०	२०	५८	**
२५.	ललिता सुनुवार	३५	१८	३५	१९	३०	२०	५७	**
२६.	चित्रा सुनुवार	३५	१६	३५	१९	३०	२२	५७	**
२७.	एलिशा थापा मगर	३५	२०	३५	१७	३०	२२	५९	**
२८.	मुना तामाङ्ग	३५	२०	३५	१९	३०	२०	५९	**
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	३५	२२	३५	१८	३०	१८	५८	**
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	३५	२३	३५	१९	३०	१७	५९	**
३१.	पूजा श्रेष्ठ	३५	२१	३५	१४	३०	२३	५८	**
३२.	हिमा तामाङ्ग	३५	१९	३५	१७	३०	२२	५८	**
३३.	निषा तामाङ्ग	३५	२१	३५	१५	३०	२२	५८	**
३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	३५	१७	३५	१९	३०	१९	५५	**
३५.	सोममाया वि.क.	३५	१९	३५	२०	३०	१८	५७	**
३६.	रीताकुमारी वि.क.	३५	२१	३५	१९	३०	२१	६१	*
३७.	रीता लामिछाने	३५	२४	३५	२१	३०	२२	६७	*
३८.	अजय थापामगर	३५	२४	३५	१६	३०	२५	६५	*
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	३५	१८	३५	२०	३०	२४	६२	*
४०.	तेजबहादुर लामा	३५	२५	३५	१६	३०	१९	६१	*
४१.	संजय थापा	३५	१९	३५	२०	३०	२०	५९	**
४२.	ओमबहादुर खड्का	३५	२१	३५	१९	३०	२१	६१	*
४३.	तिर्थबहादुर	३५	२३	३५	१८	३०	२२	६३	*

	खड्का								
४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	३५	२२	३५	२०	३०	२३	६५	*
४५.	खीलकुमारी पुलामी	३५	२१	३५	२०	३०	२२	६३	*
४६.	लेखबहादुर पुलामी	३५	१८	३५	१७	३०	२०	५५	**
४७.	सुमित्रा तामाङ्ग	३५	१८	३५	२०	३०	१८	५६	**
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	३५	१९	३५	२०	३०	१७	५६	**
४९.	नेत्रबहादुर रैका	३५	१७	३५	१७	३०	२१	५५	**
५०.	रवि श्रेष्ठ	३५	११	३५	२७	३०	१७	५५	**
५१.	खड्गबहादुर मगर	३५	१५	३५	१८	३०	१८	५१	**
५२.	निरमाया रम्तेल	३५	२०	३५	१०	३०	२१	५१	**
५३.	मिना अछामी	३५	२४	३५	१३	३०	२३	५९	**
५४.	दिलबहादुर कठेत	३५	१६	३५	१९	३०	२०	५५	**
५५.	पञ्चमाया तमाङ्ग	३५	२३	३५	१७	३०	१७	५७	**
५६.	धनबहादुर बस्नेत	३५	१९	३५	१७	३०	२०	५६	**
५७.	रन्जु भुजेल	३५	१५	३५	१६	३०	११	४१	**
५८.	पेशलबहादुर कार्की	३५	११	३५	१६	३०	१०	३७	***
५९.	खड्गबहादुर कठेत	३५	१०	३५	१९	३०	१६	४५	**
६०.	दिपक बसेल	३५	१४	३५	१८	३०	१७	४९	**
६१.	गायत्रा पुलामी	३५	१६	३५	१७	३०	१९	५२	**
६२.	पदमबहादुर खपाङ्गी	३५	१७	३५	१८	३०	१७	५२	**

६३	संगीता घिमिरे	३५	१९	३५	१९	३०	१६	५४	**
६४	एकलाल थिड	३५	२१	३५	१९	३०	१५	५५	**

यी दुई पाठवीचको उपलब्धिलाई स्तम्भ लेखाचित्रमा तुलनात्मकरूपमा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

यस भीमसेन थापाको जीवनी पाठको अध्ययन पश्चात गरिएको निरन्तर विद्यार्थी मल्याङ्कनको अभिलेखलाई तुलना गर्दा विद्यार्थीहरूले अधिल्लो पाठमा भन्दा समग्रमा अझ राम्रो नतिजा प्राप्त गरेको तथ्य स्पष्ट रूपमा देखिएको छ । यस पाठमा सबैभन्दा बढी आएको अङ्क ६७ र सबभन्दा कम आएको अङ्क ३७ छ, औषत प्राप्ताङ्क भने ५६.९६% देखिन्छ । अधिल्लोपाठबाट यस पाठसम्म आइपुग्दा अधिल्लो पाठको औसत प्राप्ताङ्कभन्दा यस पाठको प्राप्ताङ्कमा १.०१% ले वृद्धि भएको देखिन्छ ।

यस पाठमा ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी १६ जना (२५%), ४०%–६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ४७ जना (७३.४४%) र ४०% भन्दा कम निम्न स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने १ जना (१.५६%) रहेको पाइयो ।

कक्षा कार्यअन्तर्गत ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी २४ जना (३७.५%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ३७ जना (५७.१८%) र ४०% भन्दा मुनी निम्नस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने ३ जना (४.६९%) रहेका छन् ।

गृहकार्य अन्तर्गत ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क हासिल गर्ने विद्यार्थी २० जना (३१.२५%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ४० जना (६२.५%) र ४०% भन्दा मुनी निम्नस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने १ जना (१.५६%) रहेको देखिन्छ ।

अवलोकन अन्तर्गत ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क हासिल गर्ने विद्यार्थी २४ जना (३७.५%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ४३ जना (६७.१९%) र ४०% भन्दा मुनी निम्नस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने १ जना (१.५६%) रहेको देखिन्छ ।

उक्त तथ्याङ्कलाई चित्रात्मक लेखाचित्रमा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

कक्षाकार्य			गृहकार्य			अवलोकन			जम्मा		
*	**	***	*	**	***	*	**	***	*	**	***
२४	३७	१	२०	४०	१	२४	४३	१	१६	४७	१

यस पाठमा कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकनमा विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उत्कृष्ट अङ्क क्रमशः २५, २५ र २२ (७१.४३, ७१.४३ र ७३.३३)% रहेको छ । भने सबैभन्दा कम अङ्क क्रमशः ११, ११, १२ (३१.४३, ३१.४३ र ४०) % रहेको छ । यस पाठमा कक्षाकार्य र गृहकार्य बीच तुलना गर्दा उत्तम तथा निम्न विद्यार्थीमा समानता रहेको पाइएको छ ।

यस पाठमा प्रत्येक विद्यार्थीले प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्कलाई अधिल्लो पाठमा उनीहरूले प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्कसँगको तुलनालाई यसरी तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

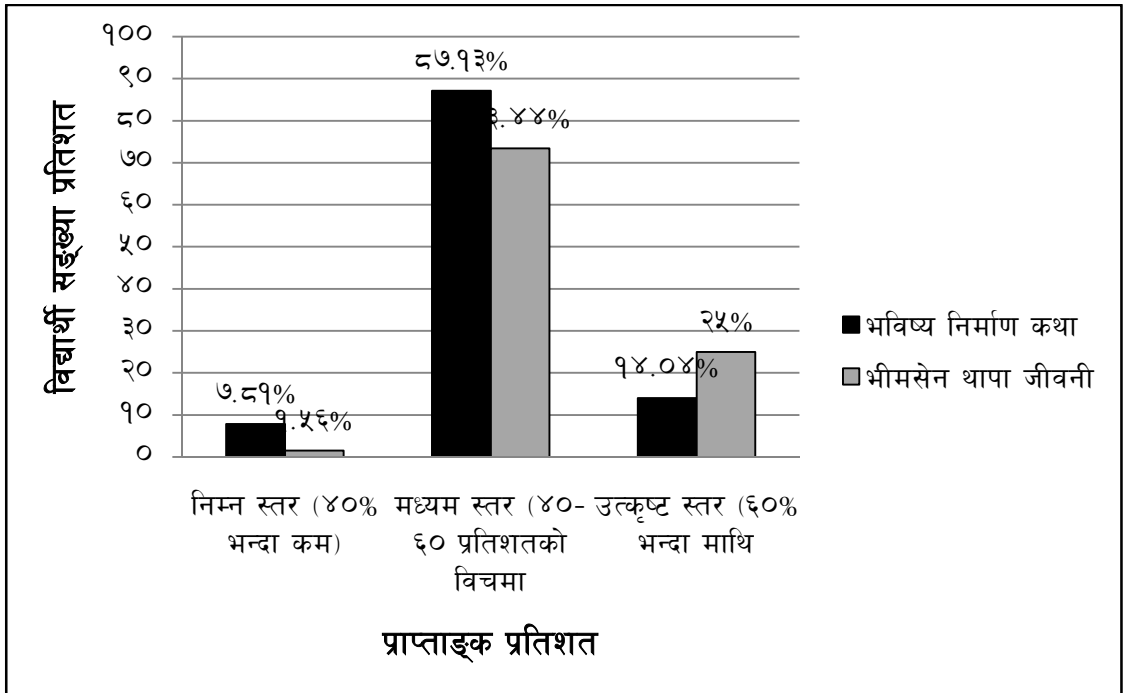
तालिका नं. ६

क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	भविष्यनिर्माण कथा पाठबाट प्राप्त उपलब्धिको विवरण	भीमसेन थापा जीवनी पाठबाट प्राप्त उपलब्धिको विवरण	प्रगति
१.	मनबहादुर वि.क.	६०	६२	२
२.	रमेश वि.क.	५७	५९	२
३.	चन्द्रबहादुर हमाल	५२	५४	२
४.	खेटकुमार लामिछाने	४८	५३	५
५.	निरुता तामाङ्ग	६०	५९	-१
६.	गिता घिमिरे	६५	६७	२
७.	शुकुमाया एकचै	५१	५४	३
८.	मनोज दाहाल	४२	४७	५
९.	भेषकुमारी कार्की	५६	५९	३
१०.	उर्मिला हायु	६१	६३	२
११.	कविता रमौली	४२	४७	५
१२.	रीता न्यौपाने	४९	४९	०
१३.	मिरा मगर	४२	५१	९
१४.	मेनुका रम्तेल	४२	४४	२
१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	४७	४९	२
१६.	प्रेमबहादुर सुनुवार	५२	४९	-३
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	४९	५२	३
१८.	चन्द्रमाया तामाङ्ग	५६	५१	-४
१९.	निर्मला कार्की	५७	५८	१
२०.	भावना घिमिरे	६७	६१	-६
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	६२	६४	२
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	५६	६१	५
२३.	सुकुमाया तामाङ्ग	५८	६३	५

२४.	शान्ताकुमारीश्रेष्ठ	५७	५८	१
२५.	ललिता सुनुवार	५७	५७	०
२६.	चित्रा सुनुवार	६२	५७	-५
२७.	एलिसा थापा मगर	६५	५९	-६
२८.	मुना तामाङ्ग	५१	५९	८
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	५०	५८	८
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	४९	५९	१०
३१.	पूजा श्रेष्ठ	५९	५८	-१
३२.	हिमा तामाङ्ग	६०	५८	-२
३३.	निषा तामाङ्ग	६०	५८	-२
३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	५२	५५	३
३५.	सोममाया वि.क.	५४	५७	३
३६.	रीताकुमारी वि.क.	५९	६१	२
३७.	रीता लामिछाने	६४	६७	५
३८.	अजय थापामगर	६५	६५	०
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	५९	६२	३
४०.	तेजबहादुर लामा	५६	६१	५
४१.	संजय थापा	५९	५९	०
४२.	ओमबहादुर खड्का	६१	६१	०
४३.	तिर्थबहादुर खड्का	५८	६३	५
४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	६२	६५	३
४५.	खीलकुमारी पुलामी	६६	६३	-३
४६.	लेखबहादुर पुलामी	५४	५५	१
४७.	सुमित्रा तामाङ्ग	४९	५६	७
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	५५	५६	१
४९.	नेत्रबहादुर रैका	५९	५५	-४
५०.	रवि श्रेष्ठ	५७	५५	-२

५१.	खड्गबहादुर मगर	४६	५१	५
५२.	निरमाया रम्तेल	६१	५१	-१०
५३.	मिना अछामी	५८	५९	१
५४.	दिलबहादुर कठेत	४६	५५	९
५५.	पञ्चमाया तमाङ्गा	५२	५७	५
५६.	धनबहादुर बस्नेत	५९	५६	-३
५७.	रन्जु भुजेल	३८	४१	३
५८.	पेशलबहादुर कार्की	६१	३७	-२३
५९.	खड्गबहादुर कठेत	३६	४५	९
६०.	दिपक बसेल	४४	४९	५
६१.	गायत्रा पुलामी	५०	५२	२
६२.	पदमबहादुर खपाङ्गी	४९	५२	३
६३.	संगीता घिमिरे	५०	५४	४
६४.	एकलाल थिङ	५३	५५	२

यी दुई पाठबीचको उपलब्धिलाई तुलनात्मक रूपमा स्तम्भ लेखाचित्रमा निम्नानुसार देखाईएको छ :

भविष्य निर्माण कथा पाठ र भीमसेन थापा जीवनी पाठबाट प्राप्त उपलब्धिलाई तुलनात्मक रूपमा देखाईएको माथिको तालिका र लेखाचित्रमा हेर्दा भविष्य निर्माण कथा पाठमा उत्कृष्ट, मध्यम र निम्नमा क्रमशः १४.०६%, ७८.१३% र ७.८१% रहेको प्राप्ताङ्क प्रतिशत उत्कृष्टतर्फ १०.०४% बाट वृद्धि भई २५% मध्यमस्तरको प्राप्ताङ्क ४.६९% ले घटेर ७३.४४% पुगेको छ भने निम्न स्तरको प्राप्ताङ्क ७.८१% बाट घटेर १.५६% पुगेको देखिन्छ। अधिल्ला दुई पाठबीच तुलना गर्दा १.०१% ले वृद्धि भएको औषत प्राप्ताङ्क यस पाठमा आइपुग्दा ३.२२% ले वृद्धि भएको देखिन्छ।

तालिका नं. ७

मौरीपालन पाठबाट निबन्धपाठबाट विद्यार्थीले हासिल गरेका सिकाईउपलब्धिको विवरण

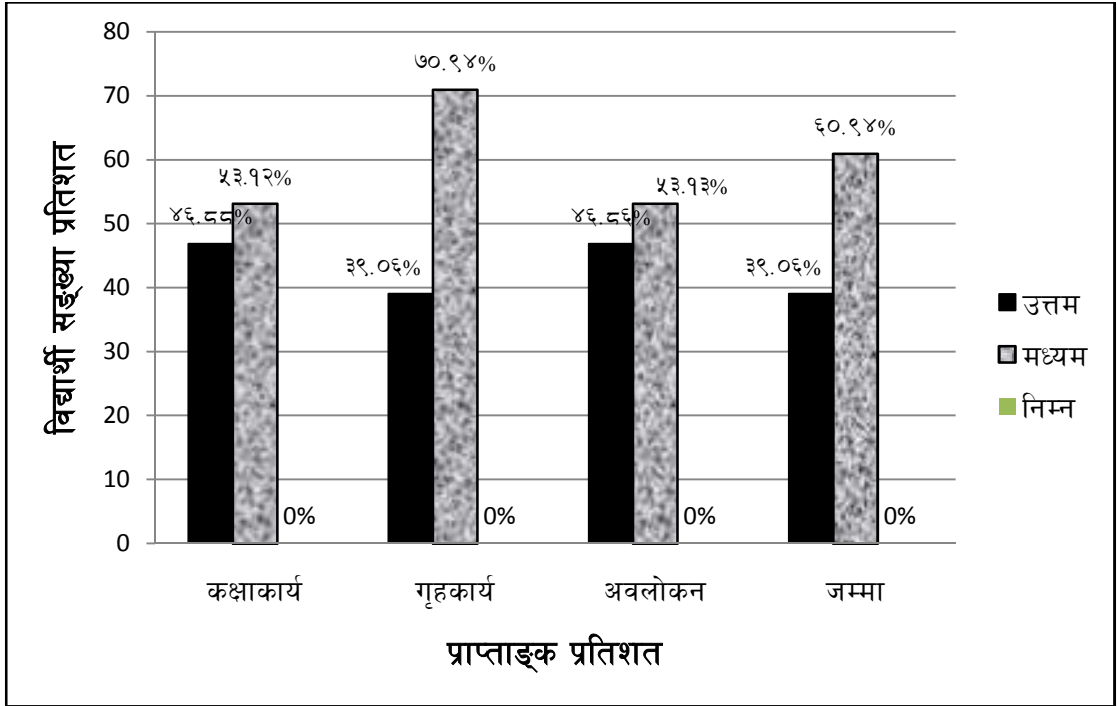
मापदण्ड : कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकन

क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	कक्षाकार्य		गृहकार्य		अवलोकन		जम्मा प्रतिशत	कैफियत
		पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क		
१.	मनबहादुर वि.क.	३५	२१	३५	२१	३०	२१	६३%	*
२.	रमेश वि.क.	३५	२२	३५	२१	३०	१९	६२%	*
३.	चन्द्रबहादुर हमाल	३५	१८	३५	१६	३०	२२	५६%	**
४.	खेटकुमार लामिछाने	३५	२१	३५	१८	३०	१९	५८%	**
५.	निरुता तामाङ्ग	३५	२३	३५	२४	३०	१९	६६%	*
६.	गिता घिमिरे	३५	२३	३५	२५	३०	२२	७०%	*
७.	शुकुमाया एक्वै	३५	१७	३५	२३	३०	१७	५७%	**
८.	मनोज दाहाल	३५	१८	३५	१९	३०	१४	५१%	**
९.	भेषकुमारी कार्की	३५	२२	३५	२१	३०	१९	६२%	*
१०.	उर्मिला हायु	३५	२४	३५	२३	३०	२०	६७%	*
११.	कविता रमौली	३५	१६	३५	१५	३०	१८	४९%	**
१२.	रीता न्यौपाने	३५	२२	३५	१४	३०	१७	५३%	**
१३.	मिरा मगर	३५	२३	३५	१५	३०	१६	५४%	**
१४.	मेनुका रम्तेल	३५	१४	३५	१६	३०	१७	४७%	**

१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	३५	१६	३५	१८	३०	१९	५३%	**
१६.	प्रेमबहादुर सुनुवार	३५	१४	३५	१९	३०	२०	५३%	**
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	३५	१८	३५	१८	३०	१८	५४%	**
१८.	चन्द्रमाया तामाङ्ग	३५	१८	३५	२१	३०	१९	५८%	**
१९.	निर्मला कार्की	३५	१९	३५	२१	३०	२२	६१%	*
२०.	भावना घिमिरे	३५	१८	३५	२५	३०	२०	६३%	*
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	३५	२६	३५	२३	३०	१७	५५%	**
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	३५	२४	३५	१९	३०	२२	६५%	*
२३.	सुकुमाया तामाङ्ग	३५	२७	३५	१९	३०	१९	६५%	*
२४.	शान्ताकुमारी श्रेष्ठ	३५	२४	३५	१७	३०	१८	५९%	**
२५.	ललिता सुनुवार	३५	१९	३५	२२	३०	२०	६१%	*
२६.	चित्रा सुनुवार	३५	१८	३५	२३	३०	२२	६३%	*
२७.	एलिसा थापा मगर	३५	२२	३५	१९	३०	१७	५८%	**
२८.	मुना तामाङ्ग	३५	२४	३५	१९	३०	२२	६५%	*
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	३५	२४	३५	१८	३०	१८	६०%	*
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	३५	२५	३५	२४	३०	२०	६९%	*
३१.	पूजा श्रेष्ठ	३५	२२	३५	२४	३०	१७	६३%	*
३२.	हिमा तामाङ्ग	३५	१९	३५	२४	३०	१६	५९%	**
३३.	निषा तामाङ्ग	३५	२२	३५	१९	३०	१६	६२%	*
३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	३५	१८	३५	१९	३०	१९	५६%	**
३५.	सोममाया वि.क.	३५	२२	३५	२२	३०	२२	६३%	*
३६.	रीताकुमारी वि.क.	३५	२२	३५	२२	३०	२०	६२%	*
३७.	रीता लामिछाने	३५	२५	३५	२५	३०	२२	६९%	*
३८.	अजय थापामगर	३५	१९	३५	२५	३०	१७	६१%	*
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	३५	२५	३५	१९	३०	२१	७१%	*
४०.	तेजबहादुर लामा	३५	२१	३५	१९	३०	१८	५८%	**
४१.	संजय थापा	३५	२४	३५	२१	३०	२२	६५%	*

४२.	ओमबहादुर खड्का	३५	२२	३५	२३	३०	१७	६०%	*
४३.	तिर्थबहादुर खड्का	३५	२२	३५	२५	३०	१७	६२%	*
४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	३५	२१	३५	२४	३०	२२	६८%	*
४५.	खीलकुमारी पुलामी	३५	२२	३५	१९	३०	२२	६८%	*
४६.	लेखबहादुर पुलामी	३५	१९	३५	१८	३०	१६	५४%	**
४७.	सुमित्रा तामाङ्ग	३५	१९	३५	१९	३०	२१	५८%	**
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	३५	१९	३५	२५	३०	२०	५८%	**
४९.	नेत्रबहादुर रैका	३५	१८	३५	१९	३०	१७	६०%	*
५०.	रवि श्रेष्ठ	३५	२२	३५	१८	३०	१६	५७%	**
५१.	खड्गबहादुर मगर	३५	१६	३५	२४	३०	१८	५२%	**
५२.	निरमाया रम्तेल	३५	२१	३५	२४	३०	१४	५९%	**
५३.	मिना अछामी	३५	२५	३५	२१	३०	१४	६३%	*
५४.	दिलबहादुर कठेत	३५	१७	३५	१९	३०	१९	५७%	**
५५.	पञ्चमाया तामाङ्ग	३५	२३	३५	१९	३०	१६	५८%	**
५६.	धनबहादुर बस्नेत	३५	१९	३५	१७	३०	१८	५६%	**
५७.	रन्जु भुजेल	३५	१७	३५	१८	३०	१६	५०%	**
५८.	पेशलबहादुर कार्की	३५	१५	३५	१९	३०	१७	५०%	**
५९.	खड्गबहादुर कठेत	३५	१६	३५	१८	३०	१५	५१%	**
६०.	दिपक बसेल	३५	१५	३५	१९	३०	१८	५६%	**
६१.	गायत्रा पुलामी	३५	१७	३५	१९	३०	२०	५४%	**
६२.	पदमबहादुर खपाङ्गी	३५	१८	३५	१८	३०	१७	५३%	**
६३.	संगीता घिमिरे	३५	१९	३५	१६	३०	१६	५३%	**
६४.	एकलाल थिङ	३५	२०	३५	१५	३०	१६	५१%	**

यस पाठको आधारमा गरिएको निरन्तर मूल्याङ्कनको स्थितिलाई निम्नानुसार स्तम्भ लेखाचित्रमा देखाईएको छ :

यो निबन्धको अध्ययन पश्चात उल्लेखित अभिलेखका आधारमा विद्यार्थीको प्राप्ताङ्कलाई हेर्दा अधिल्लो पाठमा भन्दा विद्यार्थीले अझ राम्रो अङ्क प्राप्त गरेको तथ्य स्पष्ट भएको देखिन्छ । मौरीपालन निबन्ध पाठमा सबैभन्दा बढी आएको अङ्क ७६ र सबैभन्दा कम आएको अङ्क ४७ रहेको देखिन्छ । औषत प्राप्ताङ्क भने ५८.९४% रहेको देखिन्छ ।

यस पाठमा ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क ल्याउने विद्यार्थी २५ जना (३९.०६%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ३९ जना (६०.९४%) रहेका छन् भने निम्न स्तरका विद्यार्थी देखिदैनन् ।

कक्षा कार्यअन्तर्गत ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ३० जना (४६.८८%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ३४ जना (५३.१२%) र निम्नस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी शून्य रहेको देखिन्छ ।

गृहकार्य अन्तर्गत ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क हासिल गर्ने विद्यार्थी २५ जना (३९.०६%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ३९ जना (६०.९४%) र निम्नस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी भने शून्य रहेको देखिन्छ ।

अवलोकन अन्तर्गत ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क हासिल गर्ने विद्यार्थी ३० जना (४६.८६%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ३४ जना (५३.१३%) रहेको देखिन्छ भने निम्न स्तरका विद्यार्थी शून्य रहेको देखिएको छ ।

उक्त तथ्याङ्कलाई चित्रात्मक लेखाचित्रमा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

कक्षाकार्य			गृहकार्य			अवलोकन			जम्मा		
*	**	***	*	**	***	*	**	***	*	**	***
३०	३४	०	२५	३९	०	३०	३४	०	२५	३९	०

यस पाठमा कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकनबीच तुलना गर्दा विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उच्च अङ्क क्रमशः २७, २५ र २२ (७१.१४, ७१.४३ र ७३.३३)% रहेको देखिन्छ भने न्यूनतम अङ्क क्रमशः १४, १४, १४ (४०, ४० र ४६.६) % रहेको देखिन्छ ।

यस पाठमा प्रत्येक विद्यार्थीले प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्कलाई अधिल्लो पाठको प्राप्ताङ्कसँग तुलना गरेर निम्नानुसारको तालिकामा देखाइएको छ :

तालिका नं. ८

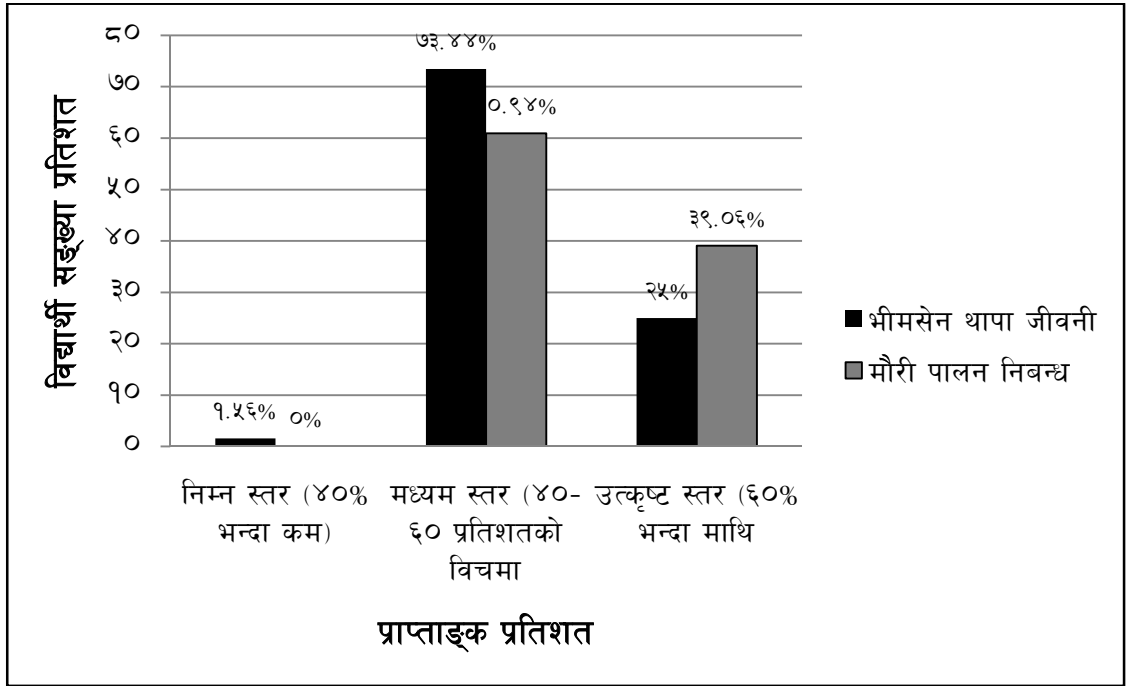
क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	भीमसेन थापा जीवनी पाठबाट प्राप्त उपलब्धिको विवरण	मौरीपालन निबन्ध पाठबाट प्राप्त उपलब्धिको विवरण	प्रगति
१.	मनबहादुर वि.क.	६२	६३	१
२.	रमेश वि.क.	५९	६२	३
३.	चन्द्रबहादुर हमाल	५४	५६	२
४.	खेटकुमार लामिछाने	५३	५८	५
५.	निरुता तामाङ्ग	५९	६६	७
६.	गिता घिमिरे	६७	७०	३
७.	शुकुमाया एक्वै	५४	५७	३
८.	मनोज दाहाल	४७	५१	४

९.	भेषकुमारी कार्की	५९	६२	३
१०.	उर्मिला हायु	६३	६७	४
११.	कविता रमौली	४७	४९	२
१२.	रीता न्यौपाने	४९	५३	४
१३.	मिरा मगर	५१	५४	३
१४.	मेनुका रमतेल	४४	४७	३
१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	४९	५३	४
१६.	प्रेमबहादुर सुनुवार	४९	५३	४
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	५२	५४	२
१८.	चन्द्रमाया तामाङ्ग	५१	५८	७
१९.	निर्मला कार्की	५८	६१	३
२०.	भावना घिमिरे	६१	६३	२
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	६४	५५	-९
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	६१	६५	४
२३.	सुकुमाया तामाङ्ग	६३	६५	२
२४.	शान्ताकुमारीश्रेष्ठ	५८	५९	१
२५.	ललिता सुनुवार	५७	६१	४
२६.	चित्रा सुनुवार	५७	६३	६
२७.	एलिसा थापा मगर	५९	५८	-१
२८.	मुना तामाङ्ग	५९	६५	६
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	५८	६०	२
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	५९	६९	१०
३१.	पूजा श्रेष्ठ	५८	६३	५
३२.	हिमा तामाङ्ग	५८	५९	१
३३.	निषा तामाङ्ग	५८	६२	४
३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	५५	५६	१
३५.	सोममाया वि.क.	५७	६३	६

३६.	रीताकुमारी वि.क.	६१	६२	१
३७.	रीता लामिछाने	६७	६९	२
३८.	अजय थापामगर	६५	६१	-४
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	६२	७१	९
४०.	तेजबहादुर लामा	६१	५८	-३
४१.	संजय थापा	५९	६५	६
४२.	ओमबहादुर खड्का	६१	६०	-१
४३.	तिर्थबहादुर खड्का	६३	६२	-१
४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	६५	६८	३
४५.	खीलकुमारी पुलामी	६३	६८	५
४६.	लेखबहादुर पुलामी	५५	५४	-१
४७.	सुमित्रा तामाङ्ग	५६	५८	२
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	५६	५८	२
४९.	नेत्रबहादुर रैका	५५	६०	५
५०.	रवि श्रेष्ठ	५५	५७	२
५१.	खड्गबहादुर मगर	५१	५२	१
५२.	निरमाया रम्तेल	५१	५९	८
५३.	मिना अछामी	५९	६३	४
५४.	दिलबहादुर कठेत	५५	५७	२
५५.	पञ्चमाया तामाङ्ग	५७	५८	१
५६.	धनबहादुर बस्नेत	५६	५६	०
५७.	रन्जु भुजेल	४१	५०	९
५८.	पेशलबहादुर कार्की	३७	५०	१३
५९.	खड्गबहादुर कठेत	४५	५१	६
६०.	दिपक बसेल	४९	५६	७
६१.	गायत्रा पुलामी	५२	५४	२
६२.	पदमबहादुर खपाङ्गी	५२	५३	१

६३.	संगीता घिमिरे	५४	५३	-१
६४.	एकलाल थिङ	५५	५१	-४

यी दुई पाठवीचको उपलब्धिलाई तुलनात्मक रूपमा स्तम्भ लेखाचित्रमा निम्नानुसार देखाईएको छ :

अघिल्लो पाठसँग यस पाठबाट प्राप्त उपलब्धिको तुलना गर्दा उत्कृष्टमा २५% रहेको र अघिल्लो पाठको प्राप्ताङ्क प्रतिशतमा १४.०६% ले वृद्धि भई ३९.०६% पुगेको देखिन्छ । ४०%-६०% बीचको मध्यमस्तरको प्राप्ताङ्क प्रतिशत ७३.४४% बाट भरेर ६०.९४% भई प्रगति भएको देखिन्छ । यस्तै अघिल्लो पाठमा १.५६% रहेको निम्न विद्यार्थी सङ्ख्या यस पाठमा आएर शून्य भएको देखिन्छ । औषत प्राप्ताङ्क यस पाठमा पनि १.१७% ले वृद्धि भएको देखिन्छ । विद्यार्थीहरूको विभिन्न शारीरिक तथा मानसिक अस्वस्थताका कारण अघिल्लो पाठमा भन्दा यस पाठमा औषत वृद्धि प्राप्ताङ्कमा भने केहि गिरावट आएको देखिन्छ । समग्रमा भने सबै विद्यार्थीहरूले राम्रो किसिमको सिकाई उपलब्धि प्राप्त गरेको देखिन्छ ।

३.५ प्रथम त्रैमासिक परीक्षाबाट प्राप्त नतिजाको विश्लेषण

क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत	कैफियत
१.	मनबहादुर वि.क.	१००	५५	५५%	**
२.	रमेश वि.क.	१००	४८	४८%	**
३.	चन्द्रबहादुर हमाल	१००	४०	४०%	***
४.	खेटकुमार लामिछाने	१००	४३	४३%	**
५.	निरुता तामाङ्ग	१००	५९	५९%	**
६.	गिता घिमिरे	१००	६२	६२%	*
७.	शुकुमाया एकचै	१००	६५	६५%	*
८.	मनोज दाहाल	१००	६८	६८%	*
९.	भेषकुमारी कार्की	१००	४५	४५%	**
१०.	उर्मिला हायु	१००	४४	४४%	**
११.	कविता रमौली	१००	३७	३७%	***
१२.	रीता न्यौपाने	१००	३५	३५%	***
१३.	मिरा मगर	१००	७०	७०%	*
१४.	मेनुका रम्तेल	१००	७०	७०%	*
१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	१००	४५	४५%	**
१६.	प्रेमबहादुर सुनुवार	१००	४०	४०%	***
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	१००	३९	३९%	***
१८.	चन्द्रमाया तामाङ्ग	१००	३८	३८%	***
१९.	निर्मला कार्की	१००	४०	४०%	***
२०.	भावना घिमिरे	१००	५०	५०%	**
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	१००	५०	५०%	**
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	१००	५५	५५%	**
२३.	सुकुमाया तामाङ्ग	१००	५२	५२%	**
२४.	शान्ताकुमारी श्रेष्ठ	१००	६०	६०%	*
२५.	ललिता सुनुवार	१००	३५	३५%	***

२६.	चित्रा सुनुवार	१००	३२	३२%	***
२७.	एलिसा थापा मगर	१००	३७	३७%	***
२८.	मुना तामाङ्ग	१००	६०	६०%	*
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	१००	६५	६५%	*
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	१००	६४	६४%	*
३१.	पूजा श्रेष्ठ	१००	६५	६५%	*
३२.	हिमा तामाङ्ग	१००	६७	६७%	*
३३.	निषा तामाङ्ग	१००	७०	७०%	*
३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	१००	७०	७०%	*
३५.	सोममाया वि.क.	१००	७५	७५%	*
३६.	रीताकुमारी वि.क.	१००	७६	७६%	*
३७.	रीता लामिछाने	१००	४५	४५%	**
३८.	अजय थापामगर	१००	४४	४४%	**
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	१००	४२	४२%	**
४०.	तेजबहादुर लामा	१००	६०	६०%	*
४१.	संजय थापा	१००	६०	६०%	*
४२.	ओमबहादुर खड्का	१००	५५	५५%	**
४३.	तिर्थबहादुर खड्का	१००	५५	५५%	**
४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	१००	६५	६५%	*
४५.	खीलकुमारी पुलामी	१००	६८	६८%	*
४६.	लेखबहादुर पुलामी	१००	५५	५५%	**
४७.	सुमित्रा तामाङ्ग	१००	५०	५०%	**
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	१००	४७	४७%	**
४९.	नेत्रबहादुर रैका	१००	४५	४५%	**
५०.	रवि श्रेष्ठ	१००	६०	६०%	*
५१.	खड्गबहादुर मगर	१००	५०	५०%	**
५२.	निरमाया रम्टेल	१००	५०	५०%	**

५३.	मिना अछामी	१००	५५	५५%	**
५४.	दिलबहादुर कठेत	१००	५७	५७%	**
५५.	पञ्चमाया तमाड	१००	६०	६०%	*
५६.	धनबहादुर बस्नेत	१००	३०	३०%	***
५७.	रन्जु भुजेल	१००	३५	३५%	***
५८.	पेशलबहादुर कार्की	१००	४५	४५%	**
५९.	खड्गबहादुर कठेत	१००	५०	५०%	**
६०.	दिपक बसेल	१००	४५	४५%	**
६१.	गायत्रा पुलामी	१००	४०	४०%	***
६२.	पदमबहादुर खपाङ्गी	१००	५२	५२%	**
६३.	संगीता घिमिरे	१००	५५	५५%	**
६४.	एकलाल थिड	१००	४५	४५%	**

प्रथम त्रैमासिक परीक्षा

विद्यार्थीहरूको सिकाईको स्तरलाई वृद्धि गर्न निरन्तर रूपमा आवधिक परीक्षा सञ्चालन गर्ने क्रममा शिक्षणसिकाईको एक महिनापश्चात प्रथम त्रैमासिक परीक्षा सञ्चालन गरिएको हो । परीक्षा सञ्चालन गर्दा राष्ट्रियस्तरको प्रश्न निर्माण गरी १०० पूर्णाङ्क बराबरको परीक्षा सञ्चालन गरिएको थियो । यो परीक्षा मिति २०७०/०८/०७ मा सञ्चालन गरिएको थियो । प्रथम त्रैमासिक परीक्षा पनि पूर्व परीक्षणकै ढाँचामा आधारित छ । शिक्षण सिकाईका क्रममा निरन्तर रूपमा गरिएका कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकनबाट विद्यार्थीहरूमा भएका कमी कमजोरी पत्ता लगाई त्यसलाई सुधार गर्न विद्यार्थीहरूमा उत्प्रेरणा तथा पुनर्वल प्रदान गर्दै शिक्षण सिकाईलाई अगाडि बढाएमा विद्यार्थीहरूले स्वतः स्फूर्त ढङ्गले सिकाई कार्यमा सरिक हुने विश्वास लिईएको छ । त्यसैले नै यो परीक्षा सञ्चालन गरिएको हो ।

प्रथम त्रैमासिक परीक्षाबाट प्राप्त नतिजाको विश्लेषण

प्रस्तुत शोध प्रतिवेदन कक्षा ९ को कक्षाकार्य गृहकार्य अवलोकनको निरन्तर मूल्याङ्कन गरेवापत लिईएको प्रथम त्रैमासिक परीक्षाको नतिजा विवरण हो । उल्लेखित

तालिकामा विद्यार्थीहरूको प्राप्ताङ्क विवरण असमान रहेको देखिन्छ । यस परीक्षामा सबैभन्दा बढी आएको अङ्क ७८ हो भने सबैभन्दा कम आएको अङ्क ३२ छ । यस परीक्षाको औषत प्राप्ताङ्क ५२.४१% देखिन्छ ।

यस परीक्षामा ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क ल्याउने विद्यार्थी २० जना (३१.२५%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यमस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ३५ जना (५४.९६%) र ४०% भन्दा कम निम्न स्तरको उपलब्धि प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ९ जना (१४.०६%) रहेका छन् ।

३.६ पूर्वपरीक्षणसँग प्रथम त्रैमासिक परीक्षा मूल्याङ्कनको तुलना

मूल्याङ्कन भन्नाले कुनै व्यक्ति वस्तु वा घटनाको गुण दोष केलाएर त्यसको स्तर निर्धारण गर्नु हो अथवा कुनै पनि कुराको गुण दोषका आधारमा मूल्य निर्धारण वा स्तर तोक्ने कार्यलाई मूल्याङ्कन भनिन्छ । कक्षाकोठामा विद्यार्थीलाई सिकाउने कार्यलाई शिक्षण भनिन्छ । शिक्षण सिकाइसँग सम्बन्धित पक्षहरू विद्यार्थी शिक्षक तथा पाठ्यक्रमका विभिन्न पक्षहरूको प्रभावकारीताको लेखाजोखा गर्ने कार्यलाई शैक्षिक मूल्याङ्कन भनिन्छ, अथवा शिक्षण सिकाइलाई प्रभावकारी र उद्देश्यमूलक बनाउनका लागि गरिने मूल्याङ्कनलाई नै शैक्षिक मूल्याङ्कन भनिन्छ । मूल्याङ्कन शिक्षाको अभिन्न अङ्क हो । मूल्याङ्कनलाई अलग गरेर शैक्षिक कार्यक्रमको लक्ष्य पूरा हुन सक्दैन । अर्को महत्वपूर्ण कुरा मूल्याङ्कन भनेको कार्यक्रमको अन्त्यमा गर्नेमात्र नभएर निरन्तर चलिरहने प्रक्रिया हो । मूल्याङ्कनद्वारा नै शिक्षाका विभिन्न पक्षहरूको गुण दोष केलाएर त्यसको उपयोगिता तथा प्रभावकारीता जाँच गर्ने गरिन्छ । वास्तवमा पूर्व परीक्षण गर्नु भनेको आफूले अध्यापन गराउनुपूर्व विद्यार्थीहरूको सिकाइस्तर के-कस्तो रहेको छ, उनीहरूको सिकाइ उपलब्धि कति छ भन्ने कुराको जानकारी लिनु हो । आफूले एक महिना अध्यापन गरिसकेपछि उनीहरूको सिकाइस्तरमा के कति प्रगति भयो वा भएन भनी प्रथम त्रैमासिक परीक्षा गरिन्छ । त्यसैकारणले गर्दा यहाँ प्रथम त्रैमासिक परीक्षाको उपलब्धिस्तरलाई हेर्दा फरक पाइन्छ अर्थात् पूर्व परीक्षणमा भन्दा प्रथम त्रैमासिक परीक्षासम्म आइपुग्दा विद्यार्थीहरूले आफ्नो सिकाइ उपलब्धिको स्तरलाई वृद्धि गरेको देखिन्छ ।

पूर्व परीक्षण र प्रथम त्रैमासिक परीक्षाबाट प्राप्त उपलब्धिको स्तर कति फरक छ भन्ने कुरा स्पष्ट पार्नका लागि दुवै परीक्षाबाट प्राप्त उपलब्धिको नतिजालाई तुलनात्मक रूपमा तलको तालिकाबाट स्पष्ट पारिएको छ :

तालिका नं. १०

पूर्व परीक्षण र प्रथम त्रैमासिक परीक्षाको तुलनात्मक विवरण

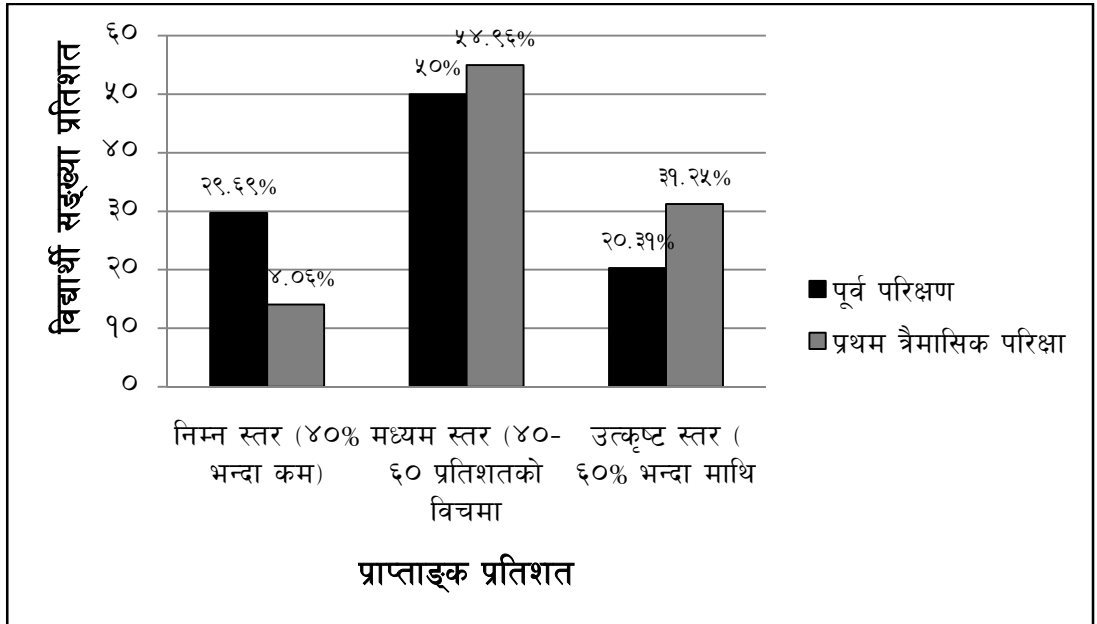
क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	पूर्वपरीक्षण			प्रथम त्रैमासिक परीक्षा			प्रगति
		पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत	
१.	मनबहादुर वि.क.	१००	५०	५०%	१००	५५	५५%	५
२.	रमेश वि.क.	१००	४५	४५%	१००	४८	४८%	३
३.	चन्द्रबहादुर हमाल	१००	३०	३०%	१००	४०	४०%	१०
४.	खेटकुमार लामिछाने	१००	४०	४०%	१००	४३	४३%	३
५.	निरुता तामाङ्ग	१००	५५	५५%	१००	५९	५९%	४
६.	गिता घिमिरे	१००	६०	६०%	१००	६२	६२%	२
७.	शुकुमाया एकचै	१००	६०	६०%	१००	६५	६५%	५
८.	मनोज दाहाल	१००	६५	६५%	१००	६८	६८%	३
९.	भेषकुमारी कार्की	१००	४०	४०%	१००	४५	४५%	५
१०.	उर्मिला हायु	१००	४०	४०%	१००	४४	४४%	४
११.	कविता रमौली	१००	३०	३०%	१००	३७	३७%	७
१२.	रीता न्यौपाने	१००	३०	३०%	१००	३५	३५%	५
१३.	मिरा मगर	१००	७०	७०%	१००	७०	७०%	०
१४.	मेनुका रमतेल	१००	७५	७५%	१००	७०	७०%	-५
१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	१००	४०	४०%	१००	४५	४५%	५
१६.	प्रेमबहादुर	१००	३५	३५%	१००	४०	४०%	५

	सुनुवार							
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	१००	३०	३०%	१००	३०	३९%	०
१८.	चन्द्रमाया तामाङ्ग	१००	३२	३२%	१००	३८	३८%	४
१९.	निर्मला कार्की	१००	३८	३८%	१००	४०	४०%	२
२०.	भावना घिमिरे	१००	४८	४८%	१००	५०	५०%	२
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	१००	४६	४६%	१००	५०	५०%	४
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	१००	५०	५०%	१००	५५	५५%	५
२३.	सुकुमाया तामाङ्ग	१००	५०	५०%	१००	५२	५२%	२
२४.	शान्ताकुमारी श्रेष्ठ	१००	५५	५५%	१००	६०	६०%	५
२५.	ललिता सुनुवार	१००	२०	२०%	१००	३०	३५%	१०
२६.	चित्रा सुनुवार	१००	२५	२५%	१००	३२	३२%	७
२७.	एलिसा थापा मगर	१००	३०	३०%	१००	३७	३७%	७
२८.	मुना तामाङ्ग	१००	५५	५५%	१००	६०	६०%	५
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	१००	५८	५८%	१००	६५	६५%	७
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	१००	५९	५९%	१००	६४	६४%	५
३१.	पूजा श्रेष्ठ	१००	६३	६३%	१००	६५	६५%	२
३२.	हिमा तामाङ्ग	१००	६४	६४%	१००	६७	६७%	३
३३.	निषा तामाङ्ग	१००	६५	६५%	१००	७०	७०%	५
३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	१००	६८	६८%	१००	७०	७०%	२

३५.	सोममाया वि.क.	१००	७०	७०%	१००	७५	७५%	५
३६.	रीताकुमारी वि.क.	१००	७५	७५%	१००	७६	७६%	१
३७.	रीता लामिछाने	१००	३८	३८%	१००	४५	४५%	७
३८.	अजय थापामगर	१००	३९	३९%	१००	४४	४४%	५
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	१००	४०	४०%	१००	४२	४२%	२
४०.	तेजबहादुर लामा	१००	५५	५५%	१००	६०	६०%	५
४१.	संजय थापा	१००	५८	५८%	१००	६०	६०%	२
४२.	ओमबहादुर खड्का	१००	५०	५०%	१००	५५	५५%	५
४३.	तिर्थबहादुर खड्का	१००	५०	५०%	१००	५५	५५%	५
४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	१००	६०	६०%	१००	६५	६५%	५
४५.	खीलकुमारी पुलामी	१००	६३	६३%	१००	६८	६८%	५
४६.	लेखबहादुर पुलामी	१००	४९	४९%	१००	५५	५५%	६
४७.	सुमित्रा तामाङ्ग	१००	४५	४५%	१००	५०	५०%	५
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	१००	४६	४६%	१००	४७	४७%	१
४९.	नेत्रबहादुर रैका	१००	४७	४७%	१००	४५	४५%	-२
५०.	रवि श्रेष्ठ	१००	५८	५८%	१००	६०	६०%	२
५१.	खड्गबहादुर मगर	१००	५६	५६%	१००	५०	५०%	-६
५२.	निरमाया रम्तेल	१००	४५	४५%	१००	५०	५०%	५
५३.	मिना अछामी	१००	५४	५४%	१००	५५	५५%	-१
५४.	दिलबहादुर कठेत	१००	५५	५५%	१००	५७	५७%	२

५५.	पञ्चमाया तमाड	१००	५८	५८%	१००	६०	६०%	२
५६.	धनबहादुर बस्नेत	१००	२२	२२%	१००	३०	३०%	८
५७.	रन्जु भुजेल	१००	२८	२८%	१००	३५	३५%	७
५८.	पेशलबहादुर कार्की	१००	४०	४०%	१००	४५	४५%	५
५९.	खड्गबहादुर कठेत	१००	४८	४८%	१००	५०	५०%	२
६०.	दिपक बसेल	१००	४६	४६%	१००	४५	४५%	-१
६१.	गायत्रा पुलामी	१००	३५	३५%	१००	४०	४०%	५
६२.	पदमबहादुर खपाङ्गी	१००	५०	५०%	१००	५२	५२%	२
६३.	संगीता घिमिरे	१००	५६	५६%	१००	५५	५५%	१
६४.	एकलाल थिड	१००	४०	४०%	१००	४५	४५%	५

विद्यार्थीहरूको पूर्व परीक्षण र प्रथम त्रैमासिक परिक्षाबाट प्राप्त औषत प्राप्ताङ्कलाई स्तम्भ लेखाचित्रमा तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

माथिको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको विवरण पूर्व परीक्षण र प्रथम त्रैमासिक परीक्षाको तुलनात्मक विवरण हो । यस तालिकालाई हेर्दा पूर्व परीक्षणमा सबैभन्दा बढी

आएको अङ्क ७५ देखिन्छ भने सबैभन्दा कम आएको अङ्क २० देखिन्छ । उता प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा सबैभन्दा बढी आएको अङ्क ७६ र सबैभन्दा कम आएको अङ्क ३२ देखिन्छ । पूर्व परीक्षण र प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा प्रत्येक विद्यार्थीले प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्कको तुलनात्मक विवरण हेर्दा विविध कारणले गर्दा चारजना विद्यार्थीले ५ प्रतिशत घटाए पनि समग्रमा अरु सबै विद्यार्थीहरूले आफ्नो सिकाइस्तरमा प्रगति गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी पूर्व परीक्षणमा अनुत्तीर्ण हुने विद्यार्थी ६ जना (९.३८%) थिए भने प्रथम त्रैमासिक परीक्षासम्म आइपुग्दा अनुत्तीर्ण विद्यार्थी घटेर २ जना (३.१३%) मा झरेको देखिन्छ । पूर्वपरीक्षामा ४९% रहेको औषत प्राप्ताङ्क ४.०६२५% ले वृद्धि भएर ५३.०६२५% पुगेबाट पनि विद्यार्थीको सिकाइमा प्रगति भएको देखिन्छ ।

पूर्व परीक्षणमा निम्नस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी १७.१९%, मध्यमस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने ६२.५% र उत्कृष्ट अङ्क ल्याउने २०.३१% रहेका थिए । प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा भने पूर्व परीक्षणमा निम्नस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी १७.१९% बाट ६.२५% मा पुगेको ६२.५% मा रहेको मध्यमस्तरका विद्यार्थीको प्रतिशत भने घटबढ नभई यथास्थिति अर्थात ६२.५% नै रहेको र १७.१९% रहेको उत्कृष्ट विद्यार्थी संख्या १४.०६% ले वृद्धि भई ३१.२५% पुगेर विद्यार्थीको सिकाइस्तरमा क्रमिक रूपमा वृद्धि हुदै गएको देखिन्छ ।

यसबाट के स्पष्ट हुन्छ भने पूर्व परीक्षणमा अनुत्तीर्ण हुने विद्यार्थीहरूको संख्या प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा आइपुग्दा धेरै मात्रामा घटेको देखिन्छ । यसले पनि सिकाइ उपलब्धिको स्तर बढेको कुरा स्वतः सिद्ध हुन्छ । कुनै कुनै विद्यार्थीहरू कारणवश विद्यालयमा नियमित उपस्थित हुन नसकेकाहरूको उपलब्धिस्तर केही मात्रामा न्यून भएको पाइन्छ तर नियमित उपस्थित हुने विद्यार्थीको सिकाइ प्रगति भने उल्लेख्य मात्रामा बढेको कुरालाई माथिको तालिकाले स्पष्ट पारिदिएको छ ।

३.७ सारांश

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन शैक्षिक क्षेत्रमा एउटा कोसेढुङ्गाको रूपमा रहेको छ । यसलाई जबसम्म व्यवहारमा लागू गरिँदैन तबसम्म शिक्षण सिकाइ प्रभावकारी बन्न सक्दैन । विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्दा मूल्याङ्कनको लागि मात्र नभएर शिक्षणको लागि आधारको रूपमा प्रयोग गर्नुपर्दछ । निरन्तर मूल्याङ्कनद्वारा विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्दा

कक्षाकार्य परियोजना समूह कार्यलाई बढी महत्व दिनु उपयुक्त हुन्छ । त्यस्तै विद्यार्थीको स्तर, तह, क्षमता, समयावधि, उपस्थिति, सरसफाई, अनुशासन, अतिरिक्त क्रियाकलापमा सहभागिता आदि विभिन्न आधारहरू अपनाउन सकिन्छ । शोधपत्र अनुसारको कार्य सम्पन्न गर्ने सिलसिलामा सर्वप्रथम पूर्वपरीक्षण अन्तर्गत शैक्षिक उपलब्धि मापन गर्न आवधिक रूपमा पाठअनुसार दैनिक उपलब्धिस्तर मूल्याङ्कन गर्ने कक्षाकार्य, गृहकार्य, अवलोकन गर्नेजस्ता आधारहरूबाट वास्तविक सिकाइ उपलब्धिस्तर मापन गरिएको तथ्य उल्लेखित तालिकीकरणले प्रस्ट्याइसकेको छ ।

अध्याय-चार

उत्तर परीक्षण र यसको पूर्वपरीक्षणसँग तुलना

४.१ दोस्रो त्रैमासिक अवधि

प्रथम त्रैमासिक परीक्षापूर्व अध्ययन अध्यापन गरेको विभिन्न पाठबाट प्रश्न समावेश गरी मूल्याङ्कन गरियो । यसबाट केही सुधारात्मक उपलब्धि भएको पाइयो । प्रथम त्रैमासिक परीक्षाको नतिजापछि पुनः शिक्षण कार्यलाई निरन्तर रूपमा अगाडि बढाइयो भने ठीक त्यसैगरी दोस्रो त्रैमासिक अवधिमा पनि पुनः त्यसैगरी अध्ययन अध्यापन गरिन्छ । प्रत्येक पाठको अध्यापनका क्रममा कक्षा ९ का हरेक विद्यार्थीहरूलाई सम्बन्धित पाठबाट विभिन्न किसिमका मौखिक प्रश्न सोध्ने राम्रा पक्षहरूलाई सकारात्मक पूर्वल दिने मौखिक प्रश्न सोध्दा विद्यार्थीले सही उत्तर दिएमा स्यावास् ! धन्यवाद ठिक भन्यौ भनेर विद्यार्थीलाई पढाइप्रति उत्प्रेरणा जगाइदिने । त्यस्तै कुनै हाजिरीजवाफ प्रतियोगिता गराएर सही उत्तर भन्ने समूहलाई पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने र सही उत्तर नभन्ने विद्यार्थीलाई सकारात्मक रूपमा आत्मिय ढङ्गबाट तिमिहरूले अलि बढी मेहनत गर्नु भन्ने अझ धेरै प्रगति गर्न सक्नेछौ भनेर उनीहरूलाई सिकाइमा जागरुक गराई लिइएको परीक्षाको नतिजा वा उपलब्धिस्तरलाई निम्नानुसार देखाउन सकिन्छ ।

तालिका नं. ११

उपत्यकामा चारदिन (दैनिकी) पाठबाट विद्यार्थीले हासिल गरेका सिकाइ उपलब्धिको विवरण

मापदण्ड : कक्षाकार्य, गृहकार्य, अवलोकन

क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	कक्षाकार्य		गृहकार्य		अवलोकन		जम्मा प्रतिशत	कैफियत
		पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क		
१.	मनबहादुर वि.क.	३५	२१	३५	२२	३०	२२	६५%	*
२.	रमेश वि.क.	३५	२३	३५	२१	३०	२२	६६%	*
३.	चन्द्रबहादुर हमाल	३५	१८	३५	१७	३०	२३	५८%	**

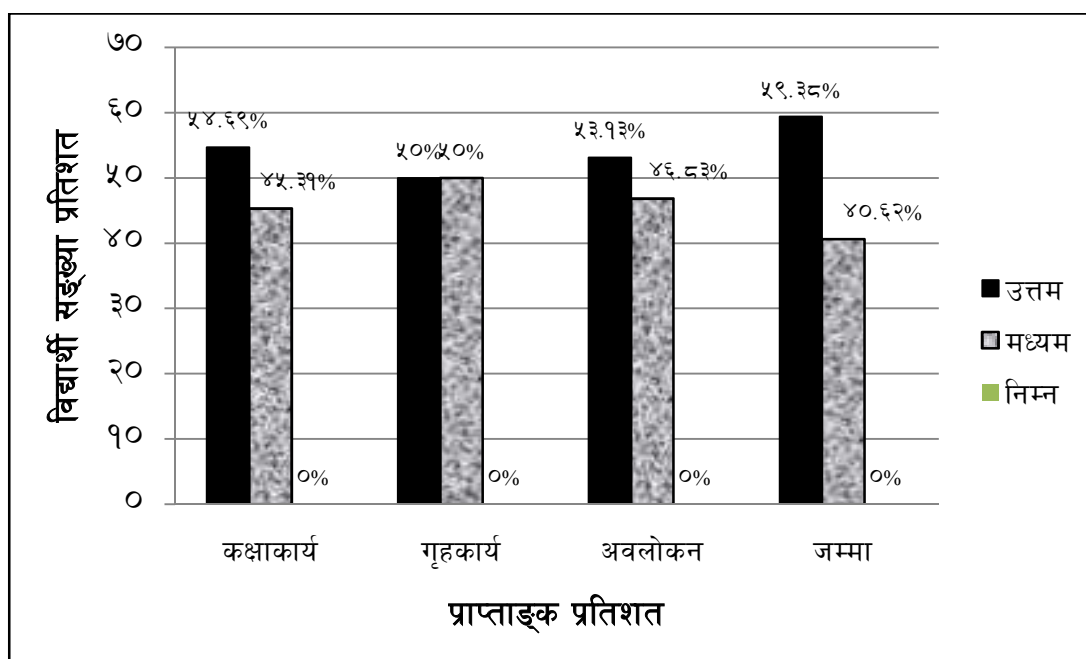
४.	खेटकुमार लामिछाने	३५	२२	३५	२१	३०	१८	६१%	*
५.	निरुता तामाङ्ग	३५	२३	३५	२४	३०	१८	६५%	*
६.	गिता घिमिरे	३५	२४	३५	२५	३०	२३	७२%	*
७.	शुकुमाया एकचै	३५	१८	३५	२३	३०	१८	५९%	**
८.	मनोज दाहाल	३५	१९	३५	२०	३०	१५	५४%	**
९.	भेषकुमारी कार्की	३५	२२	३५	२२	३०	२०	६४%	*
१०.	उर्मिला हायु	३५	२५	३५	२४	३०	२१	७०%	*
११.	कविता रमौली	३५	१७	३५	१६	३०	१९	५२%	**
१२.	रीता न्यौपाने	३५	२३	३५	१४	३०	१८	५५%	**
१३.	मिरा मगर	३५	२३	३५	१६	३०	१७	५६%	**
१४.	मेनुका रम्तेल	३५	१५	३५	१७	३०	१८	५०%	**
१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	३५	१७	३५	१९	३०	२१	५७%	**
१६.	प्रेमबहादुर सुनुवार	३५	१५	३५	२२	३०	२०	५७%	**
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	३५	१९	३५	१८	३०	१९	५६%	**
१८.	चन्द्रमाया तामाङ्ग	३५	१८	३५	२२	३०	१८	५८%	**
१९.	निर्मला कार्की	३५	२१	३५	२१	३०	२३	६५%	*
२०.	भावना घिमिरे	३५	१९	३५	२५	३०	२१	६५%	*
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	३५	२६	३५	२४	३०	१८	६८%	*
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	३५	२४	३५	१९	३०	२३	६१%	*
२३.	सुकुमाया	३५	२७	३५	२०	३०	१७	६४%	*

	तामाङ्ग								
२४.	शान्ताकुमारी श्रेष्ठ	३५	२५	३५	१८	३०	१९	६२%	*
२५.	ललिता सुनुवार	३५	२२	३५	२२	३०	२१	६५%	*
२६.	चित्रा सुनुवार	३५	१९	३५	२४	३०	२२	६५%	*
२७.	एलिसा थापा मगर	३५	२३	३५	१९	३०	१८	६०%	*
२८.	मुना तामाङ्ग	३५	२४	३५	२२	३०	२३	६९%	*
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	३५	२५	३५	१९	३०	१७	६३%	*
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	३५	२६	३५	२५	३०	२१	७२%	*
३१.	पूजा श्रेष्ठ	३५	२२	३५	२४	३०	१८	६४%	*
३२.	हिमा तामाङ्ग	३५	२३	३५	२३	३०	१७	६३%	*
३३.	निषा तामाङ्ग	३५	२१	३५	२१	३०	१७	५९%	**
३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	३५	१९	३५	२०	३०	२०	५९%	**
३५.	सोममाया वि.क.	३५	२२	३५	२३	३०	२३	६८%	*
३६.	रीताकुमारी वि.क.	३५	२३	३५	२२	३०	२१	६६%	*
३७.	रीता लामिछाने	३५	२५	३५	२५	३०	२३	६९%	*
३८.	अजय थापामगर	३५	२०	३५	२६	३०	१८	६४%	*
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	३५	२६	३५	२२	३०	२१	६७%	*
४०.	तेजबहादुर लामा	३५	२२	३५	२०	३०	१७	६१%	*
४१.	संजय थापा	३५	२४	३५	२२	३०	२२	६८%	*

४२.	ओमबहादुर खड्का	३५	२३	३५	२३	३०	१८	६७%	*
४३.	तिर्थबहादुर खड्का	३५	२२	३५	२५	३०	२१	६८%	*
४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	३५	२१	३५	२५	३०	२३	६९%	*
४५.	खीलकुमारी पुलामी	३५	२२	३५	२०	३०	२२	६४%	*
४६.	लेखबहादुर पुलामी	३५	२०	३५	१९	३०	१७	५६%	**
४७.	सुमित्रा तामाङ्ग	३५	२१	३५	२०	३०	२२	६२%	*
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	३५	२०	३५	२६	३०	२१	६७%	*
४९.	नेत्रबहादुर रैका	३५	१८	३५	२०	३०	१८	५५%	*
५०.	रवि श्रेष्ठ	३५	२२	३५	१९	३०	१७	५७%	**
५१.	खड्गबहादुर मगर	३५	१७	३५	२५	३०	१८	६१%	*
५२.	निरमाया रम्तेल	३५	२१	३५	२४	३०	१५	६०%	*
५३.	मिना अछामी	३५	२६	३५	२१	३०	१६	६३%	*
५४.	दिलबहादुर कठेत	३५	१८	३५	२०	३०	२२	५५%	**
५५.	पञ्चमाया तामाङ्ग	३५	२४	३५	२२	३०	१७	६२%	*
५६.	धनबहादुर बस्नेत	३५	२२	३५	१८	३०	१८	५९%	**
५७.	रन्जु भुजेल	३५	१८	३५	१९	३०	१७	५४%	**
५८.	पेशलबहादुर कार्की	३५	१६	३५	२०	३०	१८	५२%	**
५९.	खड्गबहादुर	३५	१७	३५	१९	३०	१६	५२%	**

	कठेत								
६०.	दिपक बसेल	३५	१६	३५	२३	३०	१९	५९%	**
६१.	गायत्रा पुलामी	३५	१८	३५	१९	३०	२०	५५%	**
६२.	पदमबहादुर खपाङ्गी	३५	१८	३५	१८	३०	१८	५३%	**
६३.	संगीता घिमिरे	३५	२१	३५	१७	३०	१७	५५%	**
६४.	एकलाल थिङ	३५	२०	३५	१६	३०	१८	५४%	**

यस पाठका आधारमा गरिएको निरन्तर मूल्याङ्कनको स्थितिलाई निम्नानुसार स्तम्भ लेखाचित्रमा देखाइएको छ :

यो दैनिकीको अध्यनपश्चात उल्लेखित अभिलेखका आधारमा विद्यार्थीको प्राप्ताङ्कलाई हेर्दा अधिल्लो पाठमा भन्दा यसपाठमा विद्यार्थीले अझ राम्रो अङ्क प्राप्त गरेको तथ्य स्पष्ट भएको देखिन्छ । उपत्यकामा चार दिन (दैनिकी) पाठमा सवैभन्दा बढी

आएको अङ्क ७२ र सबैभन्दा कम आएको अङ्क ५२ अङ्क देखिन्छ । औषत प्राप्ताङ्क भने ६१.४७% रहेको देखिन्छ ।

यस पाठमा ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क ल्याउने विद्यार्थी ३८ जना (५९.३८%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी २६ जना (४०.६२%) रहेका छन् भने निम्न स्तरका विद्यार्थी देखिदैनन् ।

कक्षा कार्यअन्तर्गत ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ३५ जना (५४.६९%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी २९ जना (४५.३१%) र निम्नस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी शून्य रहेको देखिन्छ ।

गृहकार्य अन्तर्गत ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क हासिल गर्ने विद्यार्थी ३२ जना (५०%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ३२ जना (५०%) र निम्नस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी भने शून्य रहेको देखिन्छ ।

अवलोकन अन्तर्गत ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क हासिल गर्ने विद्यार्थी ३४ जना (५३.१३%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ३० जना (४६.८३%) रहेको देखिन्छ भने निम्न स्तरका विद्यार्थी शून्य रहेको देखिएको छ ।

उक्त तथ्याङ्कलाई चित्रात्मक लेखाचित्रमा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

कक्षाकार्य			गृहकार्य			अवलोकन			जम्मा		
*	**	***	*	**	***	*	**	***	*	**	***
३५	२९	०	३२	३२	०	३४	३०	०	३९	२५	०

यस पाठमा कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकनबीच तुलना गर्दा विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उच्च अङ्क क्रमशः २७, २६ र २३ (७७.१४, ७४.२९ र ७६.६७)% रहेको देखिन्छ भने न्यूनतम अङ्क क्रमशः १५, १४, १६ (४२.८६, ४० र ५३.३३) % रहेको देखिन्छ ।

तालिका नं. १२

स्वामी विवेकानन्द पाठबाट विद्यार्थीले हासिल गरेका सिकाइउपलब्धिको विवरण :

मापदण्ड : कक्षाकार्य गृहकार्य र अवलोकन

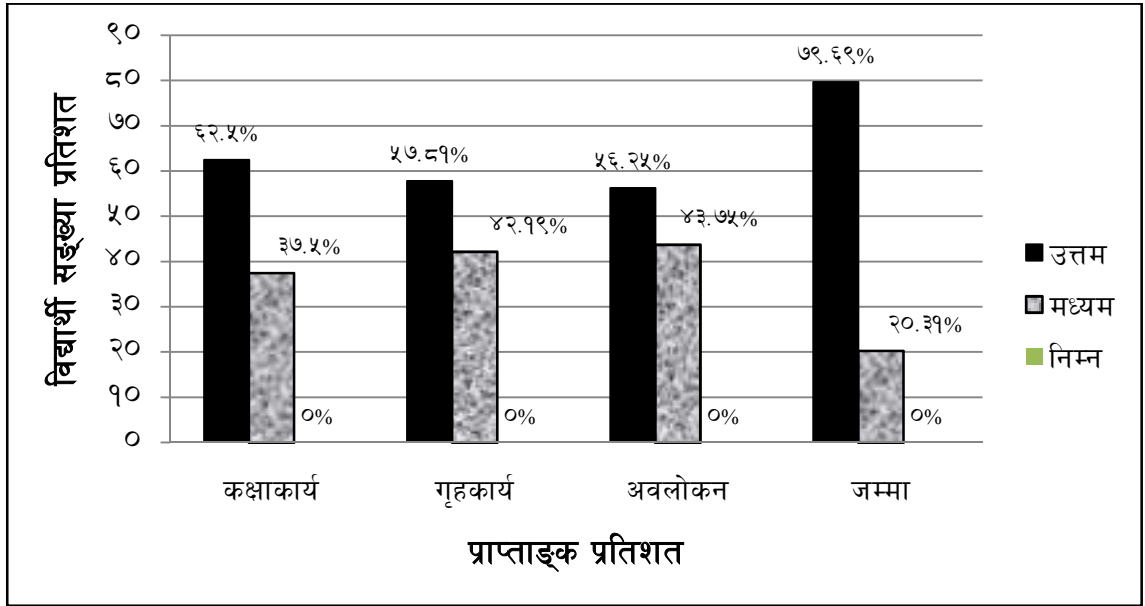
क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	कक्षाकार्य		गृहकार्य		अवलोकन		जम्मा प्रतिशत	कैफियत
		पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क		
१.	मनबहादुर वि.क.	३५	२२	३५	२३	३०	२३	६८%	*
२.	रमेश वि.क.	३५	२३	३५	२२	३०	२४	६९%	*
३.	चन्द्रबहादुर हमाल	३५	१९	३५	१८	३०	२५	६२%	*
४.	खेटकुमार लामिछाने	३५	२३	३५	२२	३०	२०	६५%	*
५.	निरुता तामाङ्ग	३५	२४	३५	२५	३०	१८	६७%	*
६.	गिता घिमिरे	३५	२४	३५	२६	३०	२४	७१%	*
७.	शुकुमाया एकवै	३५	२९	३५	२४	३०	१८	६९%	*
८.	मनोज दाहाल	३५	२१	३५	२१	३०	१६	५८%	**
९.	भेषकुमारी कार्की	३५	२३	३५	२३	३०	२१	६७%	*
१०.	उर्मिला हायु	३५	२६	३५	२५	३०	२०	७१%	*
११.	कविता रमौली	३५	१८	३५	१७	३०	२१	५६%	**
१२.	रीता न्यौपाने	३५	२४	३५	१५	३०	१७	५७%	**
१३.	मिरा मगर	३५	२३	३५	१७	३०	१८	५८%	**
१४.	मेनुका रम्तेल	३५	१६	३५	१८	३०	२०	५४%	**
१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	३५	१८	३५	२१	३०	२१	६०%	*
१६.	प्रेमबहादुर सुनुवार	३५	१६	३५	२३	३०	१९	५९%	**
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	३५	२२	३५	१९	३०	१८	५९%	**
१८.	चन्द्रमाया	३५	१९	३५	२३	३०	२४	६६%	*

	तामाङ्ग								
१९.	निर्मला कार्की	३५	२२	३५	२२	३०	२२	६६%	*
२०.	भावना घिमिरे	३५	२०	३५	२६	३०	१८	६४%	*
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	३५	२७	३५	२५	३०	२४	७६%	*
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	३५	२४	३५	२२	३०	१७	६३%	*
२३.	सुकुमाया तामाङ्ग	३५	२८	३५	२१	३०	२०	६९%	*
२४.	शान्ताकुमारी श्रेष्ठ	३५	२५	३५	१९	३०	२२	६६%	*
२५.	ललिता सुनुवार	३५	२२	३५	२३	३०	२३	६८%	*
२६.	चित्रा सुनुवार	३५	२१	३५	२५	३०	१८	६४%	*
२७.	एलिसा थापा मगर	३५	२४	३५	२०	३०	२४	६८%	*
२८.	मुना तामाङ्ग	३५	२५	३५	२३	३०	२०	६८%	*
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	३५	२६	३५	१९	३०	२१	६६%	*
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	३५	२६	३५	२५	३०	१८	६९%	*
३१.	पूजा श्रेष्ठ	३५	२३	३५	२४	३०	१७	६४%	*
३२.	हिमा तामाङ्ग	३५	२४	३५	२३	३०	१८	६५%	*
३३.	निषा तामाङ्ग	३५	२१	३५	२१	३०	२१	६३%	*
३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	३५	२०	३५	२१	३०	२०	६१%	*
३५.	सोममाया वि.क.	३५	२२	३५	२४	३०	२४	७०%	*
३६.	रीताकुमारी वि.क.	३५	२४	३५	२३	३०	२१	६८%	*
३७.	रीता लामिछाने	३५	२५	३५	२६	३०	२४	७१%	*
३८.	अजय थापामगर	३५	२१	३५	२७	३०	१८	६६%	*
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	३५	२७	३५	२३	३०	२२	७१%	*
४०.	तेजबहादुर लामा	३५	२३	३५	२१	३०	१७	६१%	*
४१.	संजय थापा	३५	२५	३५	२३	३०	२२	६९%	*

४२.	ओमबहादुर खड्का	३५	२३	३५	२४	३०	१८	६५%	*
४३.	तिर्थबहादुर खड्का	३५	२१	३५	२६	३०	२१	६८%	*
४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	३५	२२	३५	२६	३०	२३	७१%	*
४५.	खीलकुमारी पुलामी	३५	२३	३५	२१	३०	२२	६६%	*
४६.	लेखबहादुर पुलामी	३५	२१	३५	२२	३०	१७	६०%	*
४७.	सुमित्रा तामाङ्ग	३५	२२	३५	२१	३०	२३	६६%	*
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	३५	२०	३५	२७	३०	२१	६८%	*
४९.	नेत्रबहादुर रैका	३५	१९	३५	२१	३०	१८	५८%	**
५०.	रवि श्रेष्ठ	३५	२२	३५	२२	३०	१७	६१%	*
५१.	खड्गबहादुर मगर	३५	१८	३५	२६	३०	१८	६२%	*
५२.	निरमाया रम्तेल	३५	२२	३५	२५	३०	१६	६३%	*
५३.	मिना अछामी	३५	२६	३५	२२	३०	१७	६५%	*
५४.	दिलबहादुर कठेत	३५	१९	३५	२१	३०	२२	६२%	*
५५.	पञ्चमाया तमाङ्ग	३५	२५	३५	२३	३०	१७	६५%	*
५६.	धनबहादुर बस्नेत	३५	२२	३५	१९	३०	२०	६१%	*
५७.	रन्जु भुजेल	३५	२२	३५	२०	३०	१८	६०%	*
५८.	पेशलबहादुर कार्की	३५	१७	३५	२१	३०	१८	५६%	**
५९.	खड्गबहादुर कठेत	३५	१८	३५	१९	३०	१७	५४%	**
६०.	दिपक बसेल	३५	१७	३५	२२	३०	२०	५९%	**
६१.	गायत्रा पुलामी	३५	२१	३५	२१	३०	२१	६३%	*
६२.	पदमबहादुर	३५	२०	३५	१८	३०	१८	५६%	**

	खपाङ्गी								
६३.	संगीता घिमिरे	३५	१९	३५	१८	३०	१७	५४%	**
६४.	एकलाल थिड	३५	२३	३५	१७	३०	१८	५८%	**

यस पाठको आधारमा गरिएको निरन्तर मूल्याङ्कनको स्थितिलाई निम्नानुसारको स्तम्भलेखाचित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ :

यस पाठमा ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थीहरू ५१ जना (७९.६९%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थीहरू १३ जना (२०.३१%) रहेका छन् भने निम्न स्तरका विद्यार्थी संख्या भने शून्य रहेको देखिन्छ ।

कक्षा कार्यअन्तर्गत ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ४० जना (६२.५%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी २४ जना (३७.५%) र निम्नस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी छैनन् ।

गृहकार्य अन्तर्गत ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क हासिल गर्ने विद्यार्थी ३७ जना (५७.८१%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी २७ जना (४२.१९%) र निम्नस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी भने शून्य रहेको देखिन्छ ।

अवलोकन अन्तर्गत ६०% भन्दा माथि उत्कृष्ट अङ्क ल्याउने गर्ने विद्यार्थी ३६ जना (५६.२५%), ४०%-६०% को बीचमा मध्यम स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी २८ जना (४३.७५%) रहेको देखिन्छ, भने निम्न स्तरको अङ्क ल्याउने विद्यार्थी संख्या छैनन् ।

उक्त तथ्याङ्कलाई चित्रात्मक लेखाचित्रमा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

कक्षाकार्य			गृहकार्य			अवलोकन			जम्मा		
*	**	***	*	**	***	*	**	***	*	**	***
४०	२४	०	३७	२७	०	३६	२८	०	५९	९३	०

यस पाठमा कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकनबीच तुलना गर्दा विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उच्च अङ्क क्रमशः २८, २७ र २५ (८०, ७७.९४ र ८३.३३)% रहेको देखिन्छ, भने न्यूनतम अङ्क क्रमशः ९७, ९७, ९६ (४८.५७, ४८.५७ र ५३.३३) % रहेको छ । औषत प्राप्ताङ्क भने ६३.८९% रहेको छ ।

यस पाठबाट प्राप्त उपलब्धिलाई हेर्दा अगाडिका पाठमा भन्दा विद्यार्थीले अभ्र रामो प्रगति गरेका छन् । यसबाट के प्रष्ट हुन्छ भने पाठगत रूपमा लिइएको परीक्षाले प्रत्येक पाठमा क्रमशः प्रगति गर्दै जानु नै निरन्तर मूल्याङ्कनको उपलब्धि हो । यदि निरन्तर मूल्याङ्कनका कुरा व्यवहारिक रूपमा लागू गर्ने हो भने यसले पक्कै अपेक्षाअनुसारको नतिजा दिन सघाउँछ ।

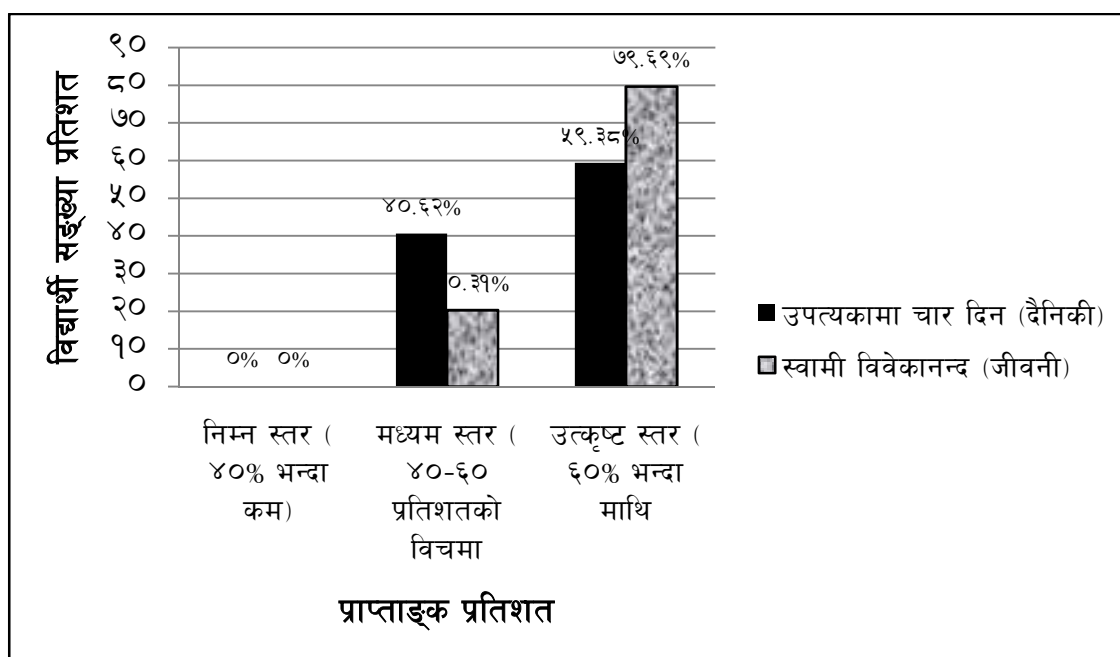
तालिका नं. १३

क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	उपत्यकामा चार दिन (दैनिकी) पाठबाट प्राप्त उपलब्धिको विवरण	स्वमी विवेकानन्द (जीवनी) पाठबाट प्राप्त उपलब्धिको विवरण	प्रगति
१.	मनबहादुर वि.क.	६५	६८	३
२.	रमेश वि.क.	६६	६९	३
३.	चन्द्रबहादुर हमाल	५८	६२	४
४.	खेटकुमार लामिछाने	६१	६५	४
५.	निरुता तामाङ्ग	६५	६७	२
६.	गिता घिमिरे	७२	७१	-१
७.	शुकुमाया एकचै	५९	६१	२
८.	मनोज दाहाल	५४	५८	४
९.	भेषकुमारी कार्की	६४	६७	३
१०.	उर्मिला हायु	७०	७१	१
११.	कविता रमौली	५२	५६	४
१२.	रीता न्यौपाने	५५	५७	२
१३.	मिरा मगर	५६	५८	२
१४.	मेनुका रम्तेल	५०	५४	४
१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	५७	६०	३
१६.	प्रेमबहादुर सुनुवार	५७	५१	-६
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	५६	५९	३
१८.	चन्द्रमाया तामाङ्ग	५८	६६	८
१९.	निर्मला कार्की	६५	६६	१
२०.	भावना घिमिरे	६५	६४	-१
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	६८	७६	८
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	६१	६३	२
२३.	सुकुमाया तामाङ्ग	६४	६९	५

२४.	शान्ताकुमारी श्रेष्ठ	६२	६६	४
२५.	ललिता सुनुवार	६५	६८	३
२६.	चित्रा सुनुवार	६५	६४	-१
२७.	एलिसा थापा मगर	६०	६८	८
२८.	मुना तामाङ्ग	६९	६८	-१
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	६३	६६	३
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	७२	६९	-३
३१.	पूजा श्रेष्ठ	६४	६४	०
३२.	हिमा तामाङ्ग	६३	६५	२
३३.	निषा तामाङ्ग	५९	६३	४
३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	५९	६१	२
३५.	सोममाया वि.क.	६८	७०	२
३६.	रीताकुमारी वि.क.	६६	६८	२
३७.	रीता लामिछाने	६९	७१	२
३८.	अजय थापामगर	६४	६६	२
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	६७	७१	४
४०.	तेजबहादुर लामा	६१	६१	०
४१.	संजय थापा	६८	६९	१
४२.	ओमबहादुर खड्का	६७	६५	-२
४३.	तिर्थबहादुर खड्का	६८	६८	०
४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	६९	७१	२
४५.	खीलकुमारी पुलामी	६४	६६	२
४६.	लेखबहादुर पुलामी	५६	६०	४
४७.	सुमित्रा तामाङ्ग	६२	६६	४
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	६७	६८	१
४९.	नेत्रबहादुर रैका	५५	५८	३
५०.	रवि श्रेष्ठ	५७	६१	४

५१.	खड्गबहादुर मगर	६१	६२	१
५२.	निरमाया रम्तेल	६०	६३	३
५३.	मिना अछामी	६३	६५	२
५४.	दिलबहादुर कठेत	५५	६२	७
५५.	पञ्चमाया तमाङ्ग	६२	६५	३
५६.	धनबहादुर बस्नेत	५९	६१	२
५७.	रन्जु भुजेल	५४	६०	४
५८.	पेशलबहादुर कार्की	५२	५६	४
५९.	खड्गबहादुर कठेत	५२	५४	२
६०.	दिपक बसेल	५९	५९	०
६१.	गायत्रा पुलामी	५५	६३	८
६२.	पदमबहादुर खपाङ्गी	५३	५६	४
६३.	संगीता घिमिरे	५५	५४	-१
६४.	एकलाल थिङ	५४	५८	४

यी दुई पाठबीचको उपलब्धिलाई तुलनात्मक रूपमा तलको स्तम्भ लेखाचित्रमा देखाइएको छ :

अघिल्लो पाठसँग यस पाठबाट प्राप्त उपलब्धिको तुलना गर्दा उत्कृष्टमा ५९.३८% रहेको प्राप्ताङ्क प्रतिशतमा १०.३१% ले वृद्धि भई ६९.६९% पुगेको देखिन्छ र उता ४०% देखि ६०% बीचको मध्यम स्तरका विद्यार्थीको प्राप्ताङ्क प्रतिशत पनि ४०.६२% बाट २०.३१% ले घटेर २०.३१% भई प्रगति भएको देखिन्छ । अघिल्लो पाठमा ६१.४७% रहेको औषत प्राप्ताङ्कमा समेत २.४२% ले वृद्धि भएर ६३.८९% पुगेको देखिन्छ ।

४.२ सारांश

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनका क्रममा पूर्व परीक्षणदेखि लिएर यहाँसम्म आईपुग्दा विद्यार्थीहरूले आफ्नो सिकाइ प्रक्रियामा निरन्तर रूपमा प्रगति गरेको देखिन्छ । मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीहरूको सिकाइस्तरमा सुधार गर्नु हो । त्यसैले त यहाँ विद्यार्थीहरूले आफ्नो सिकाइस्तरमा प्रगति गरेका छन् । यसरी कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूका लागि मात्र नभई प्रत्येक तहमा शिक्षण सिकाइ कार्यलाई सफलतापूर्वक अगाडि बढाउनका लागि निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणाली एउटा कोशेदुङ्गा सावित भएको कुरालाई नकार्न सकिँदैन । साथै यसलाई समयानुसार परिमार्जन गर्दै नयाँ ढङ्गबाट सञ्चालन गरिनु उपयुक्त हुन्छ ।

उत्तरपरीक्षण

यस शोधकार्यलाई सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्ने क्रममा विद्यार्थीहरूलाई राष्ट्रिय स्तरका प्रचलित मान्यतानुसार प्रश्न निर्माण गरी यस विद्यालयका कक्षा ९ मा अध्ययनरत सम्पूर्ण विद्यार्थीहरूलाई तीन महिना शिक्षण कार्य गरी मिति २०७०/०९/२८ गतेका दिन उत्तर परीक्षण गरिएको थियो । निरन्तर मूल्याङ्कनको अन्त्यमा लिइएको आवधिक परीक्षामा विद्यार्थीहरूमा भएको सिकाइ प्रगति र पूर्वपरीक्षणको नतिजालाई हेर्दा तिन महिनासम्मको शिक्षण कार्य गरी शिक्षण कार्य प्रभावकारी रह्यो भन्ने कुरा थाहा पाउन सकिन्छ । पूर्व परीक्षण र प्रथम त्रैमासिक परीक्षाको नतिजा माथिका पृष्ठहरूमा उल्लेख भइसकेको छ ।

शोधकार्यलाई सम्पन्न गर्ने क्रममा पूर्व परीक्षण विद्यार्थीहरूको पाठगत रूपमा गरिएको आवधिक मूल्याङ्कन अनि प्रथम त्रैमासिक परीक्षा त्यसपछि पुनः पाठगतरूपमा प्रत्येक पाठबाट ३५, ३५, र ३० पूर्णाङ्क गरी जम्मा १०० पूर्णाङ्कको प्रश्न निर्माण गरी उनीहरूको

दैनिकरूपमा गरिएको मूल्याङ्कन र शिक्षणका अन्त्यमा गरिएको उत्तर परीक्षणलाई हेर्दा प्रत्येक विद्यार्थीहरूले आफ्नो सिकाई स्तरलाई उच्च रूपमा वृद्धि गरेको देखिएको छ ।

पूर्व परीक्षण र प्रथम त्रैमासिक परीक्षाको ढाँचामा गरिएको उत्तर परीक्षण कक्षा ९ का सम्पूर्ण विद्यार्थीलाई तिन महिनासम्म शिक्षण गरेपछि लिइएको हो । परीक्षण गर्दा रेखीय पद्धतिबाट नभई प्रत्येक पाठबाट घुमाइ फिराइ प्रश्न निर्माण गरी सबै पक्ष (कथा, निवन्ध, दैनिकी, जीवनी आदि) लाई समेटेर चक्रिय पद्धति अपनाइएको छ । उत्तर परीक्षणमा समेटिएका प्रश्नहरूलाई पनि सबै शोधको परिशिष्ट भागमा समेटिएको छ ।

उत्तर परीक्षणबाट प्राप्त उपलब्धिको स्तरलाई निम्नानुसार देखाउन सकिन्छ :

तलिका नं. १४

उत्तर परीक्षणबाट प्राप्त नतिजाको विवरण

क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	प्रतिशत	कैफियत
१.	मनबहादुर वि.क.	१००	६०	६०%	*
२.	रमेश वि.क.	१००	५५	५५%	**
३.	चन्द्रबहादुर हमाल	१००	४५	४५%	**
४.	खेटकुमार लामिछाने	१००	४८	४८%	**
५.	निरुता तामाङ्ग	१००	६०	६०%	*
६.	गिता घिमिरे	१००	६५	६५%	*
७.	शुकुमाया एकचै	१००	७०	७०%	*
८.	मनोज दाहाल	१००	६९	६९%	*
९.	भेषकुमारी कार्की	१००	५०	५०%	**
१०.	उर्मिला हायु	१००	५०	५०%	**
११.	कविता रमौली	१००	४५	४५%	**
१२.	रीता न्यौपाने	१००	४०	४०%	**

१३.	मिरा मगर	१००	७५	७५%	*
१४.	मेनुका रमतेल	१००	७३	७३%	*
१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	१००	५०	५०%	**
१६.	प्रेमबहादुर सुनुवार	१००	४५	४५%	**
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	१००	४५	४५%	**
१८.	चन्द्रमाया तामाङ्ग	१००	४२	४२%	**
१९.	निर्मला कार्की	१००	४८	४८%	**
२०.	भावना घिमिरे	१००	५५	५५%	**
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	१००	६०	६०%	*
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	१००	५९	५९%	**
२३.	सुकुमाया तामाङ्ग	१००	५६	५६%	**
२४.	शान्ताकुमारी श्रेष्ठ	१००	६२	६२%	*
२५.	ललिता सुनुवार	१००	४०	४०%	**
२६.	चित्रा सुनुवार	१००	४०	४०%	**
२७.	एलिसा थापा मगर	१००	४२	४२%	**
२८.	मुना तामाङ्ग	१००	६५	६५%	*
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	१००	७०	७०%	*
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	१००	६६	६६%	*
३१.	पूजा श्रेष्ठ	१००	७०	७०%	*
३२.	हिमा तामाङ्ग	१००	७१	७१%	*
३३.	निषा तामाङ्ग	१००	७५	७५%	*
३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	१००	७५	७५%	*
३५.	सोममाया वि.क.	१००	८०	८०%	*
३६.	रीताकुमारी वि.क.	१००	७८	७८%	*

३७.	रीता लामिछाने	१००	५०	५०%	**
३८.	अजय थापामगर	१००	४६	४६%	**
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	१००	४८	४८%	**
४०.	तेजबहादुर लामा	१००	६५	६५%	*
४१.	संजय थापा	१००	६५	६५%	*
४२.	ओमबहादुर खड्का	१००	५६	५६%	**
४३.	तिर्थबहादुर खड्का	१००	५८	५८%	**
४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	१००	६७	६७%	*
४५.	खीलकुमारी पुलामी	१००	७०	७०%	*
४६.	लेखबहादुर पुलामी	१००	६०	६०%	*
४७.	सुमित्रा तामाङ्ग	१००	५५	५५%	**
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	१००	५०	५०%	**
४९.	नेत्रबहादुर रैका	१००	५०	५०%	**
५०.	रवि श्रेष्ठ	१००	६२	६२%	*
५१.	खड्गबहादुर मगर	१००	५५	५५%	**
५२.	निरमाया रम्तेल	१००	५४	५४%	**
५३.	मिना अछामी	१००	६०	६०%	*
५४.	दिलबहादुर कठेत	१००	६०	६०%	*
५५.	पञ्चमाया तामाङ्ग	१००	६५	६५%	*
५६.	धनबहादुर बस्नेत	१००	४०	४०%	**
५७.	रन्जु भुजेल	१००	४०	४०%	**
५८.	पेशलबहादुर कार्की	१००	४६	४६%	**
५९.	खड्गबहादुर कठेत	१००	५३	५३%	**
६०.	दिपक बसेल	१००	५०	५०%	**

६१.	गायत्रा पुलामी	१००	४५	४५%	**
६२.	पदमबहादुर खपाङ्गी	१००	५६	५६%	**
६३.	संगीता घिमिरे	१००	६०	६०%	**
६४.	एकलाल थिङ	१००	५०	५०%	**

माथिको तालिकालाई हेर्दा के प्रष्ट हुन्छ भने विद्यार्थीले प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा भन्दा दोस्रो त्रैमासिक परीक्षाको सिकाइमा बढी उपलब्धि प्राप्त गरेका छन् । उल्लेखित तालिकामा विद्यार्थीहरूको प्राप्ताङ्क विवरण असमान रहेको देखिन्छ । जसअनुसार उच्चतम अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थीहरू २८ जना (४३.७५%) र मध्यमस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थीहरू ३६ जना (५६.२५%) गरी सम्पूर्ण विद्यार्थी उत्तीर्ण भएका छन् । यस पाठमा विद्यार्थीहरूले सबैभन्दा बढी प्राप्त गरेको अङ्क ८० र सबैभन्दा कम ४० प्राप्त गरेका छन् । औषत प्राप्ताङ्क भने ५६.७७ प्रतिशत रहेको छ । यस परीक्षाको सबैभन्दा उपलब्धिमूलक पक्ष भन्नु नै सबै विद्यार्थीहरू उत्तीर्ण हुनु हो । प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा अनुत्तीर्ण भएका २ जना विद्यार्थीहरू पनि मेहनत गरेर यस परीक्षामा आइपुग्दा पास हुन सफल भएका छन् । यसको प्रभाव विद्यार्थीहरूमा गरिएको निरन्तर मूल्याङ्कनले नै भएको देखिन्छ । यसबाट के स्पष्ट हुन्छ भने शिक्षण सिकाइका क्रममा निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणाली अपरिहार्य रहेको छ ।

४.३ पूर्वपरीक्षण, प्रथम त्रैमासिक परीक्षा र उत्तर परीक्षणको तुलनात्मक अध्ययन

शिक्षणसिकाइ क्रियाकलापका क्रममा निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणाली एक महत्वपूर्ण प्रणालीको रूपमा रहेको कुरा माथिका विभिन्न तथ्यपूर्ण परीक्षणहरूले देखाएका छन् । शैक्षिक सन्दर्भमा मूल्याङ्कन भन्नाले शैक्षिक कार्यक्रमको शुरुदेखि कार्यक्रमको अन्त्यसम्म निरन्तर रूपमा चलिरहने प्रक्रिया हो । मूल्याङ्कन भन्ने कुरा एक दुईपटक गरेर पुग्दैन निरन्तर रूपमा गरिरहनुपर्छ । यसलाई नै निरन्तरता भनिन्छ । हरेक विषय शिक्षकले आफ्नो कक्षा शिक्षणका क्रममा लगातार मूल्याङ्कन गरिरहनुलाई निरन्तरता भनिन्छ । प्रस्तुत शोध पनि निरन्तर मूल्याङ्कन पश्चात आवधिक रूपमा गरिएको विद्यार्थीहरूको उपलब्धि परीक्षणमा केन्द्रित छ । यस शोधमा यसै कुराको लेखाजोखा गरिएको छ । हुनत मूल्याङ्कन विभिन्न प्रकृतिका हुन्छन् , जसमध्ये निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीको आफ्नै महत्व रहेको छ । पूर्व परीक्षण र निरन्तर मूल्याङ्कनपछिको परीक्षणमा अपेक्षा गरेअनुसारको सिकाइ उपलब्धि

भयो कि भएन भन्ने कुरालाई प्रष्ट पार्नको लागि माथिको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको विवरणलाई हेर्न सकिन्छ । यस कुरालाई अभ प्रष्ट पार्नकालागि तलको तालिकामा स्तम्भ लेखाचित्रमा र वृत्त चित्रमा देखइएको छ :

तालिका नं. १५

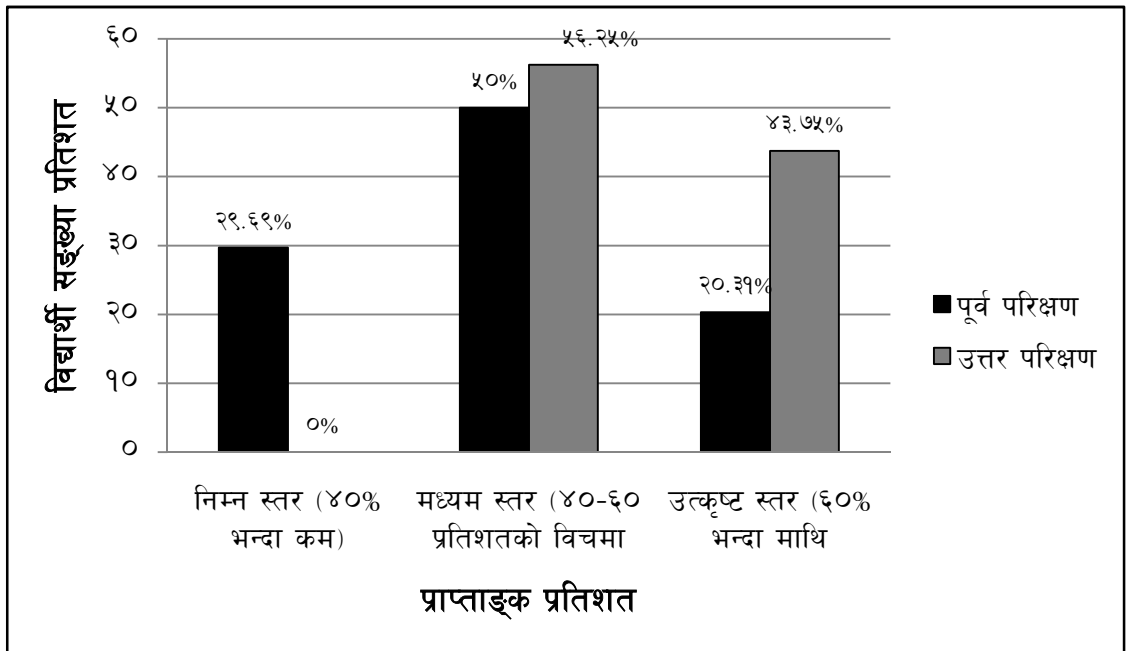
पूर्वपरीक्षण, प्रथम त्रैमासिक परीक्षा र उत्तर परीक्षणको तुलनात्मक प्रस्तुति

क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	पूर्वपरीक्षणको प्राप्ताङ्क प्रतिशत	प्रथम आवधिक परीक्षाको प्राप्ताङ्क प्रतिशत	वृद्धि भएको अङ्क प्रतिशत	उत्तर परीक्षणको प्राप्ताङ्क प्रतिशत	वृद्धि भएको अङ्क प्रतिशत
१.	मनबहादुर वि.क.	५०	५५	५	६०	५
२.	रमेश वि.क.	४५	४८	३	५५	७
३.	चन्द्रबहादुर हमाल	३०	४०	१०	४५	५
४.	खेटकुमार लामिछाने	४०	४३	३	४८	५
५.	निरुता तामाङ्ग	५५	५९	४	६०	१
६.	गिता घिमिरे	६०	६२	२	६५	३
७.	शुकुमाया एकवै	६०	६५	५	७०	५
८.	मनोज दाहाल	६५	६८	३	६९	१
९.	भेषकुमारी कार्की	४०	४५	५	५०	५
१०.	उर्मिला हायु	४०	४४	४	५०	६
११.	कविता रमौली	३०	३७	७	४५	८
१२.	रीता न्यौपाने	३०	३५	५	४०	५
१३.	मिरा मगर	७०	७०	०	७५	५
१४.	मेनुका रम्टेल	७५	७०	-५	७३	३
१५.	तेजबहादुर तामाङ्ग	४०	४५	५	५०	५
१६.	प्रेमबहादुर सुनुवार	३५	४०	५	४५	५
१७.	गोमा तामाङ्ग 'A'	३०	३९	०	४५	६

१८.	चन्द्रमाया तामाङ्ग	३२	३८	४	४२	४
१९.	निर्मला कार्की	३८	४०	२	४८	८
२०.	भावना घिमिरे	४८	५०	२	५५	५
२१.	शान्ता कुमारी श्रेष्ठ	४६	५०	४	६०	१०
२२.	सुमित्रा श्रेष्ठ	५०	५५	५	५९	४
२३.	सुकुमाया तामाङ्ग	५०	५२	२	५६	४
२४.	शान्ताकुमारी श्रेष्ठ	५५	६०	५	६२	२
२५.	ललिता सुनुवार	२०	३५	१०	४०	५
२६.	चित्रा सुनुवार	२५	३२	७	४०	८
२७.	एलिसा थापा मगर	३०	३७	७	४२	५
२८.	मुना तामाङ्ग	५५	६०	५	६५	५
२९.	ओमकुमारी गुर्मछान	५८	६५	७	७०	५
३०.	लक्ष्मीकुमारी श्रेष्ठ	५९	६४	५	६६	२
३१.	पूजा श्रेष्ठ	६३	६५	२	७०	५
३२.	हिमा तामाङ्ग	६४	६७	३	७१	४
३३.	निषा तामाङ्ग	६५	७०	५	७५	५
३४.	गोमा तामाङ्ग 'B'	६८	७०	२	७५	५
३५.	सोममाया वि.क.	७०	७५	५	८०	५
३६.	रीताकुमारी वि.क.	७५	७६	१	७८	२
३७.	रीता लामिछाने	३८	४५	७	५०	५
३८.	अजय थापामगर	३९	४४	५	४६	२
३९.	भक्तबहादुर बस्नेत	४०	४२	२	४८	६
४०.	तेजबहादुर लामा	५५	६०	५	६५	५
४१.	संजय थापा	५८	६०	२	६५	५
४२.	ओमबहादुर खड्का	५०	५५	५	५६	१
४३.	तिर्थबहादुर खड्का	५०	५५	५	५८	३
४४.	रामकृष्ण पूर्वछाने	६०	६५	५	६७	२

४५.	खीलकुमारी पुलामी	६३	६८	५	७०	२
४६.	लेखबहादुर पुलामी	४९	५५	६	६०	५
४७.	सुमित्रा तामाङ्ग	४५	५०	५	५५	५
४८.	लिलाकुमारी दाहाल	४६	४७	१	५०	३
४९.	नेत्रबहादुर रैका	४७	४५	-२	५०	५
५०.	रवि श्रेष्ठ	५८	६०	२	६२	२
५१.	खड्गबहादुर मगर	५६	५०	-६	५५	५
५२.	निरमाया रम्तेल	४५	५०	५	५४	४
५३.	मिना अछामी	५४	५५	-१	६०	५
५४.	दिलबहादुर कठेत	५५	५७	२	६०	३
५५.	पञ्चमाया तामाङ्ग	५८	६०	२	६५	५
५६.	धनबहादुर बस्नेत	२२	३०	८	४०	१०
५७.	रन्जु भुजेल	२८	३५	७	४०	५
५८.	पेशलबहादुर कार्की	४०	४५	५	४६	१
५९.	खड्गबहादुर कठेत	४८	५०	२	५३	३
६०.	दिपक बसेल	४६	४५	-१	५०	५
६१.	गायत्रा पुलामी	३५	४०	५	४५	५
६२.	पदमबहादुर खपाङ्गी	५०	५२	२	५६	४
६३.	संगीता घिमिरे	५६	५५	१	६०	५
६४.	एकलाल थिङ	४०	४५	५	५०	५

यसलाई तलको स्तम्भ लेखा चित्रमा तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

तुलनात्मक विश्लेषण

माथिको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको विवरण पूर्व परीक्षण, प्रथम त्रैमासिक परीक्षा र उत्तरपरीक्षणको तुलनात्मक विवरण हो । यस तालिकालाई हेर्दा पूर्व परीक्षण, प्रथम त्रैमासिक परीक्षा र उत्तरपरीक्षणमा सबैभन्दा बढी आएको अङ्क क्रमशः ७५, ७६ र ८० रहेको छ भने सबैभन्दा कम आएको अङ्क क्रमशः २२, ३२ र ४० रहेको छ । त्यस्तै पूर्वपरीक्षणको अवधिमा ४८.४५% रहेको औषत प्राप्ताङ्क प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा ३.९६% ले वृद्धि भई ५२.४१% पुगेको र त्यो औषत प्राप्ताङ्कमा पनि ४.६३% ले अझ वृद्धि भई उत्तर परीक्षणसम्म पुग्दा औषत प्राप्ताङ्क ५६.७७% हुन पुगेको देखिन्छ । यसैगरी सम्पूर्ण विद्यार्थीहरूले पूर्व परीक्षणमा भन्दा प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा, प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा भन्दा उत्तर परीक्षणमा आफ्नो सिकाइको क्षमतालाई क्रमसँग बढाएर लगेको देखिएको छ ।

पूर्वपरीक्षणमा निम्नस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी २९.६९% मध्यमस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी ५०% र उच्चस्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थी २०.३९% रहेका छन् । प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा भने पूर्व परीक्षणमा निम्न स्तरको अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यार्थीको प्रतिशत १५.६३% ले घटेर १४.०६% मा ५०% रहेका मध्यमस्तरका विद्यार्थीको प्रतिशत

५४.९६% पुगेको र २०.३१% रहेको उत्कृष्ट विद्यार्थी १०.९४% ले वृद्धि भई ३१.२५% पुगेर विद्यार्थीको सिकाई स्तरमा वृद्धि भएको देखिन्छ ।

त्यस्तै उत्तरपरीक्षणमा भने निम्नस्तरका सम्पूर्ण विद्यार्थीहरूले आफ्नो क्षमतालाई वृद्धि गरी मध्यमस्तरमा फड्को मारेकाले मध्यमस्तरका विद्यार्थीहरूको संख्या प्रतिशत समग्रमा हेर्दा बढेको देखिएको छ तर नतिजा भने सकारात्मक नै छ । प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा भने ३१.२५% रहेको उत्कृष्ट विद्यार्थीको प्रतिशतमा १२.५% ले वृद्धि भई ४३.७५% मा पुगेर विद्यार्थीहरूको सिकाई स्तरमा अझ वृद्धि भएको देखिएको छ ।

यसरी पूर्वपरीक्षणबाट उत्तरपरीक्षणसम्म पुग्दा पूर्व परीक्षणमा २०.३१% रहेको उत्तम विद्यार्थीको प्रतिशतमा २३.४४% ले वृद्धि भई ४३.७५% हुन पुगेको छ । त्यसैगरी पूर्वपरीक्षणमा २९.६९% रहेको निम्नस्तरका विद्यार्थीको प्रतिशतमा २९.६९% ले नै कमी आई शून्यमा झरेर सम्पूर्ण विद्यार्थीहरू मध्यमस्तरमा पुग्न सफल भएको देखिएकाले सम्पूर्ण विद्यार्थीहरूको सिकाईको क्षमतास्तरमा वृद्धि भएको देखिन्छ ।

४.४ सारांश

मूल्याङ्कनको उद्देश्य केवल विद्यार्थीको उपलब्धिको लेखाजोखा गर्ने मात्र नभएर शिक्षकको शिक्षण क्षमताको लेखाजोखा, शिक्षणमा प्रयोग गरिएका सामाग्रीहरूको उपयुक्तता, शिक्षण विधिहरूको उपयुक्तता, पाठ्यक्रमको प्रभावकारीता पाठ्यपुस्तकको सफलता असफलताको लेखाजोखा गर्नु पनि हो । त्यस्तै हाम्रो जस्तो विकाशोन्मुख देशमा विद्यार्थीहरूलाई सिकाइ उपलब्धिमा अब्बल बनाउन भौगोलिक विकटता अनि बहुजातीय, बहुभाषिक तथा बहुसांस्कृतिक पक्षहरूले अवरोध खडा गरेका छन् । त्यस्तै दक्ष र तालिमप्राप्त शिक्षकहरूको पहुँच सबै ठाउँमा चाहेर पनि पुऱ्याउन सकिएको छैन । उदाहरणका लागि केन्द्र (काठमाण्डौ) र क्षेत्र (कर्णाली अञ्चल- हुम्ला, जुम्ला) का विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धिमा आकास जमिनको फरक देखिन्छ । विकट ठाउँमा रहेका शिक्षकहरूमा विश्व नै Globalization भइरहेको अहिलेको परिवेशमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरेर शिक्षण गर्न सक्ने क्षमता छैन भने सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँच पनि छैन । त्यस्तै रोचक ढङ्गले उपयुक्त शिक्षण विधिको प्रयोग गरेर शिक्षण सिकाइमा लगाउन सक्ने ज्ञान छैन । यसरी स्थानीय स्तरमा पाइने स्रोत साधनलाई सबै

ठाउँका शिक्षकहरूले महत्व दिएर व्यवहारिक रूपमा प्रयोग गर्न नसक्नु सबैभन्दा दुःखको कुरा हो । अतः यस शोधमा निरन्तर मूल्याङ्कन के हो ? यसलाई वास्तविक रूपमा प्रयोगमा ल्याएमा यसबाट के फाइदा हुन्छ त भन्ने कुरा स्पष्ट पारिएको छ । यतिमात्र होइन निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीलाई प्रयोगमा ल्याएरै निरन्तर रूपमा उपलब्धिको मापन गरिएको छ । यदि शिक्षण सिकाइको क्षेत्रमा निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणाली लागू गर्ने हो भने विद्यार्थीहरूमा Droup out हुने र असफल हुने समस्या रहँदैन जसले गर्दा शिक्षा क्षेत्रमा रहेको शैक्षिक क्षति न्यून र राष्ट्रमा भएको शैक्षिक लगानिको अधिकतम सदुपयोग हुने देखिन्छ । अतः निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी ढङ्गबाट अगाडि बढाउन निरन्तर जरुरी देखिन्छ ।

माथि उल्लिखित पूर्व परीक्षण, आवधिक परीक्षण तथा उत्तरपरीक्षण जम्मा ६४ जना विद्यार्थीहरूमा गरिएको थियो ।

विद्यार्थीहरूलाई निम्नलिखित आधारमा परीक्षा लिई अङ्क प्रदान गरिएको थियो ।

- क) लिखित परीक्षा : विवेचनात्मक, सङ्क्षिप्त उत्तर आउने प्रश्न ।
- ख) कक्षाकार्य : यस अन्तरगत कक्षामै गरिने बोध प्रश्न, प्रश्नोत्तर, शब्दार्थ, सस्वरवाचन, उच्चारण क्षमता (लिखित, मौखिक) आदि ।
- ग) गृहकार्य : विद्यार्थीहरूलाई विद्यालयमा मात्र नभई घरमा पनि उत्तिकै मात्रामा सक्रिय गराउनका लागि भाषातत्व (व्याकरण) लाई जोड दिई प्रश्नहरू दिइएको ।
- घ) अवलोकन : यसमा विद्यार्थीहरूको उपस्थिति-अनुपस्थिति, अनुशासन, अतिरिक्त क्रियाकलापमा सहभागिता र सरसफाईलाई पनि ध्यान दिइएको थियो ।
- ङ) विद्यार्थीहरूसँग प्रत्यक्ष छलफल विभिन्न प्रतियोगिताहरू (वादविवाद, वक्तृत्वकला, हाजिरीजवाफ, निबन्ध आदि) गराई विद्यार्थीहरूको सर्वाङ्ग पक्षमा जोड दिइएको ।

माथि उल्लिखित जतिपनि माध्यमा वा आधारहरू छन् । त्यसैको आधारमा कक्षा ९ का ६४ जना विद्यार्थीहरूको सिकाई प्रगति विवरण उल्लेख गरिएको छ ।

अध्याय पाँच

अध्ययनको निष्कर्ष, सुभाष र उपयोगिता

५.१ पृष्ठभूमि

हामिले अगाडिका अध्यायहरूमा नै चर्चा गरेका छौं कि भाषा शिक्षण भनेको भाषाको ज्ञान हुनु होइन बरु भाषाको प्रयोग गर्ने क्षमता बढाउनु हो (हेमाङ्गराज अधिकारी) । भाषाको अभिप्राय भाषाका विषयमा शिक्षण नभएर भाषिक कुशलताको शिक्षण हो । भाषाशिक्षण गर्न कसरी कुन ढङ्गबाट विद्यार्थीलाई अपेक्षित कुशलता हासिल गराउन सकिन्छ भन्नेतर्फ लाग्नु नै महत्वपूर्ण पक्ष हो । विद्यार्थीलाई भाषाप्रति अभिरुचि जगाएर उद्देश्य प्राप्तिका लागि निरन्तर जुटिरहने बनाएमा मात्र भाषाका सीपका बारेमा आवश्यक मात्रामा ज्ञानदिई उनीहरूलाई गन्तव्य स्थानमा पुऱ्याउन सकिन्छ । भाषाशिक्षणका सन्दर्भमा विद्यार्थीहरूलाई दक्ष बनाउनका लागि भाषाका चारवटा सीपहरू (सुनाई, बोलाई, पढाई, लेखाई) मा जोड दिनु पर्छ । यी मध्ये कुनै एक सीपमा मात्र विद्यार्थी कमजोर भयो भने समग्र रूपमा भाषिक सीपको विकास भएको मानिदैन । सुनाई, बोलाई, पढाई, लेखाईमा विद्यार्थीलाई बलियो बनाउन सम्बन्धित सीपमा आधारित भएर कार्यकलाप गराउनुपर्दछ (लामिछाने, २०५७ :१) ।

त्यसका साथसाथै नेपालजस्तो बहुजातीय तथा बहुभाषिक मुलुकमा स्तरीय नेपाली भाषाको शिक्षण गर्नु कठिनाईपूर्ण कार्य भएकाले विद्यार्थीको भाषिक पृष्ठभूमिको अध्ययन पछि उपयुक्त शिक्षण सामाग्रीहरूको प्रयोग गरी भाषिक सीप विकाशमा सहयोग पुग्ने गरी शिक्षकले भाषा शिक्षण गरेमा नेपाली भाषाप्रति सबै भाषाभाषीहरू आकर्षित हुन्छन् र स्तरीय नेपाली भाषाको प्रयोग गर्न सबै भाषा भाषीहरू सक्षम हुन्छन् ।

यस शोधपत्रको शीर्षकअनुसारको कार्य सम्पन्न गर्नको लागि पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेको उद्देश्य पूरा गर्न निश्चित विषयको निश्चित पाठको शिक्षणपछि विद्यार्थीहरूमा हासिल हुने अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि मापनका लागि तयार गरिएका सूचकहरू नै सिकाइ उपलब्धि हुन् ।

प्रस्तुत शोधशीर्षकमा अध्ययन कार्य पूरा गर्नका लागि सर्वप्रथम मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्र जनकपुर अञ्चल सिन्धुली जिल्ला बेलघारी गा.वि.सं. वडा नं. २, स्थित श्री चन्द्रावति उच्च माध्यमिक विद्यालय बेलघारीका कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई अध्ययन कार्यका जनसङ्ख्या प्रतिनिधि समूह मानिएको छ । यसै कक्षा ९ मा अध्ययनरत सम्पूर्ण विद्यार्थीहरूको अध्ययनमा यो शोधपत्र केन्द्रित छ । यस शोधको मुख्य उद्देश्य भनेको लगातार रूपमा गरिने कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकनले विद्यार्थीहरूमा के-कस्तो उपलब्धि हासिल गराउन मद्दत गर्छ वा निरन्तर मूल्याङ्कनले विद्यार्थीहरूमा के-कस्तो परिवर्तन आउँछ, भन्ने हो ।

५.२ निष्कर्ष

यस शोधपत्रको शीर्षकअनुसारको कार्य सम्पन्न गर्नका लागि पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेको उद्देश्य पूरा गर्न निश्चित विषयको निश्चित पाठहरूको शिक्षणपछि विद्यार्थीहरूमा हासिल हुन आएका सूचकहरू नै यस शोधकार्यको उपलब्धि मापनका लागि तयार गरिएका उपलब्धिका सूचकहरू हुन् ।

प्रस्तुत शोध शीर्षकमा अध्ययन कार्य पूरा गर्नका लागि सर्वप्रथम मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्र, जनकपुर अञ्चल, सिन्धुली जिल्ला बेलघारी गा. वि. स. वडा नं. २ स्थित, श्री चन्द्रावति उच्च माध्यमिक विद्यालय बेलघारीका कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई अध्ययन कार्यका जनसङ्ख्या समूह मानिएको छ । यसै कक्षा ९ मा अध्ययनरत सम्पूर्ण विद्यार्थीहरूको अध्ययनमा यो शोधपत्र केन्द्रित छ । यस शोधको मुख्य उद्देश्य भनेको लगातार रूपमा गरिने कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकनले विद्यार्थीहरूमा के कस्तो उपलब्धि हासिल गराउन मद्दत गर्छ वा निरन्तर मूल्याङ्कनले विद्यार्थीहरूमा के कस्तो परिवर्तन ल्याउँछ, भन्ने हो ।

निरन्तर मूल्याङ्कनलाई व्यवहारमा उतार्ने हो भने यसले विद्यार्थीहरूमा सकारात्मक उपलब्धि हासिल गराउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने कुराको प्रमाण यस शोध अनुसन्धान तयार गर्ने क्रममा प्रस्तुत गरिएका अधिल्ला अध्यायका तथ्याङ्कहरूले प्रस्ट पारेका छन् । भाषा शिक्षकलाई सुधारात्मक शिक्षण गर्न यस खालको आवधिक मूल्याङ्कनले थप उत्साह प्रदान गर्ने देखिन्छ । निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणालीले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा

सुधार ल्याउन, शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप र योजना निर्माणका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्न, शिक्षण सिकाइमा आएका कमीकमजोरीहरू पत्ता लगाई उपचारात्मक कदम चाल्न, शिक्षक विद्यार्थीबीच घनिष्ठ सम्बन्ध कायम गर्न, परीक्षामुखी पढाइलाई निरुत्साहित गर्न र विद्यार्थीहरूलाई सिकाइमा निरन्तररूपमा लाग्न प्रेरित गर्छ ।

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन कार्यलाई सफलातापूर्वक अगाडि बढाउन शिक्षकको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको हुन्छ । हुनत शिक्षकहरूका लागि प्रशस्त पुनर्ताजागी तालिमहरूको कमी रहेको छ, प्रशिक्षणको व्यवस्था छैन, पर्याप्त शैक्षिक सामग्रीको अभाव रहेको छ भन्नेजस्ता आरोपहरू सम्बन्धित पक्षलाई लाग्ने गरेका छन् । तर त्यसो भन्दैमा शिक्षासँग सम्बन्धित पक्षहरू अथवा भनौं शिक्षकहरू पनि त्यसबाट अछुतो रहन सक्दैनन् । शिक्षकहरूलाई पुनर्ताजागी गराइराख्न नेपालमा १०९१ वटा स्रोत केन्द्रको व्यवस्था गरिएको छ । जसमा हाल १०५३ वटा सञ्चालनमा रहेका छन् । त्यस्तै शिक्षकहरूमा पेशागत विकास होस् भन्ने उद्देश्यले शैक्षिक जनशक्ति विकाश केन्द्रद्वारा विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालित छ । शिक्षकको पेशागत विकाश मोडेल संरचना तयार गरी (भाग - १ : तालिम कार्याशाला, भाग - २ : स्वाध्ययन अभ्यास र भाग - ३ शैक्षिक परामर्श) विभिन्न तालिमहरू दिइएको छ । शैक्षिक पेशामा तालिमप्राप्त व्यक्तिहरूको मात्र प्रवेश होस् भन्ने हेतुले शिक्षाशास्त्र संकाएका विद्यार्थीहरूलाई मात्र Teaching licence दिने व्यवस्था गरि Teaching licence भएकाहरूलाई मात्र शिक्षक सेवा आयोगमा सहभागी हुने व्यास्था मिलाईएको छ । शिक्षाका लागि छुट्टै बजेटको व्यवस्था गरिएको छ । सरकार सुस्त-सुस्त भनेपनि शिक्षाको विकासका लागि अग्रसर नै रहेको देखिन्छ । तर यसो भन्दैमा सरकारी संयन्त्र शिक्षाप्रति पूर्णरूपमा वफादार छ भन्न खोजेको भने पक्कै पनि होइन, शिक्षामा नीतिहरू बनेका छन् तर बनेका नीतिहरूका लागि पनि कार्यान्वयन गर्ने संयन्त्रको अभाव रहेको देखिएको छ । शिक्षा पेशामा प्रत्यक्षरूपमा संलग्न हुने शिक्षकहरू आफ्नो पेशाप्रति इमान्दार र कर्तव्यनिष्ठ भएर लागेको पाइँदैन । शिक्षकहरू आफ्नो पेशाप्रति भन्दा राजनीतिप्रति बढी आस्थावान् रहेको पाइएको छ । नेपालमा दिनहुँजस्तो हुने बन्द हडतालजस्ता कुराहरूबाट विद्यालय प्रभावित भइरहेको देखिन्छ । सिकाइलाई सवल बनाउन तथा त्यसप्रति उत्प्रेरित गर्न शिक्षकले आफ्नो पेशाप्रति जिम्मेवार रहेर आफूले अध्ययन अनुसन्धान गरेको विषय तथा प्राप्त गरेको तालिमको भरपूर उपयोग गरेर मूल्याङ्कनका औपचारिक र अनौपचारिक साधनहरूको प्रयोग गरि विद्यार्थीहरूको व्यक्तिगत विवरण

संकलन गरेर आफ्नो पेशामा लगनशील कर्तव्यनिष्ठ मिलनसार र उत्तरदायी बनेर लागिपरेमा अवश्यपनि सजिलैसँग निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्न सकिन्छ ।

५.३ सुझावहरू

अनुसन्धानका क्रममा अपेक्षित उद्देश्य प्राप्तिका निमित्त गरिएका विविध सिकाइ क्रियाकलापहरूमा देखिएका कमीकमजोरीहरूलाई हटाउनका निमित्त यी तत्वहरूलाई यसरी प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :

- १) मूल्याङ्कनलाई निरन्तर रूपमा प्रयोग गर्ने साथै शिक्षणमा आगमनात्मक विधिको प्रयोग तथा भाषाका ग्रहण (सुनाई, पढाई) र अभिव्यक्ति (बोलाई र लेखाई) सीपमा जोड दिनुपर्ने ।
- २) भाषा शिक्षण भाषिक सीपको शिक्षण भएकाले भाषिक सीप र भाषातात्विक पक्षका सरलता सान्दर्भिकता तथा प्रयोजनपरकताका बारेमा विद्यार्थीहरूको रुचि प्रवृत्ति क्षमता र स्तर अनुकूल प्रयोग गर्न निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन उपयुक्त हुने,
- ३) निरन्तर मूल्याङ्कनलाई पाठ केन्द्रित बनाउनुको सट्टा उपलब्धिको क्षेत्र केन्द्रित तुल्याउनु पर्ने, यसलाई मूल्याङ्कनको लागिमात्र नभएर शिक्षणको लागि आधारको रूपमा प्रयोग गर्नुपर्ने,
- ४) लिखित परीक्षामा स्मरण जाँच्ने प्रश्न शोधनुका सट्टा बोध र प्रयोग तहका प्रश्नहरू बढी समावेश गर्नुपर्ने,
- ५) परीक्षालाई लिखित परीक्षामा मात्र सीमित नराखि प्रयोगात्मक परीक्षा र अवलोकन समेतको प्रयोगद्वारा विद्यार्थीको सर्वाङ्गीण विकासको लेखाजोखा गर्नुपर्ने,
- ६) परीक्षामा न्यूनतम उपलब्धिस्तर सुनिश्चित गरी यसलाई कक्षा चढाउने मापदण्डको रूपमा प्रयोग गर्नुपर्ने र शिक्षकद्वारा एक शिक्षण सत्रभित्र यस्तो न्यूनतम उपलब्धिको सुनिश्चितता गर्नुपर्ने,
- ७) कक्षामा निकै कम उपलब्धि भएका विद्यार्थीहरूको लागि अनिवार्य उपचारात्मक शिक्षणको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- ८) निरन्तर मूल्याङ्कनमा कक्षाकार्य, गृहकार्य र अवलोकन समूह कार्यलाई बढी महत्त्व दिइनुपर्ने,

- ९) कक्षगत तथा एकाई परीक्षाहरूको संख्यामा अभिवृद्धि गर्नुपर्ने यसलाई निर्णयमा भन्दा सिकाईको सुधारमा बढी केन्द्रित गराउनु उपयुक्त हुने,
- १०) विद्यार्थीको शैक्षिक प्रगतिको पूर्ण अभिलेख राख्नुपर्ने र यस सम्बन्धमा समय समयमा शिक्षक अभिभावकबाट गोष्ठिको व्यवस्था हुनुपर्ने,
- ११) परीक्षण कार्यक्रमको सुपरीवेक्षण तथा व्यवस्थापन प्रणालीलाई प्रभावकारी रूपमा उपयोग गर्नुपर्ने,
- १२) विद्यार्थीको शैक्षिक प्रगतिबारे अभिभावकलाई समय समयमा जानकारी दिनु पर्ने, विशेष कमजोर विद्यार्थीहरूको सम्बन्धमा अभिभावकसँगको छलफलको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- १३) परीक्षणका प्रश्नहरूको Iteam bank को व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- १४) मूल्याङ्कनलाई निर्णयको सट्टा सुधारको साधनको रूपमा प्रयोग गर्न उपयुक्त हुने,
- १५) एउटै कक्षामा धेरै जना विद्यार्थीहरू भएकाले विद्यार्थीहरूलाई दुई वटा समुहमा राखेर शिक्षण गरिनुपर्ने ।

५.४ उपयोगिता

शिक्षा प्रदान गर्ने विधि तथा प्रक्रियाहरूलाई केलाएर हेर्ने हो भने इतिहास र वर्तमानमा हामी आकाश जमिनको फरक पाउन सक्छौं । पहिला जसले घोकेर कन्ठस्थ सुनाउन सक्थ्यो ऊ विद्वान हुन्थ्यो र गुरुहरूले विद्यार्थीहरूलाई कठोर सजाय दिइ विद्या आर्जन गराउँदथे । तर वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा विद्यार्थीहरूको मनोभावनालाई बुझेर उसको रुचि अनुसारको शिक्षा दिइनुपर्छ भन्ने धारणा आएको छ । उसलाई कुटेर गालि गरेर तर्साएर होइन मायालु वातावरणमा उसको रुचिलाई ध्यान दिएर पढाउनुपर्दछ । यति गर्दा पनि उसमा परिवर्तन नआएमा उसमा केश स्टडी गरि उसको समस्यालाई बुझेर सोहि अनुसारको शिक्षा दिइनु पर्दछ । सुचना प्रविधिले गर्दा विश्व अहिले एउटा गाउँको रूपमा परिणत भइरहेको यस अवस्थामा विद्यार्थीहरू सानैदेखि टि.भि. हेर्न इन्टरनेटका विभिन्न website हरु visit गरी विभिन्न खेल खेल्ने तथा अश्लील सामग्रीको उपयोग गरेर आफ्नो पढाइप्रति भन्दा अन्य कुराहरूप्रति रमाइरहेका देखिन्छन् । त्यस्तै अभिभावकहरूको व्यस्तता तथा शिक्षा प्रदान गर्ने दायित्व शिक्षकहरू तथा विद्यालयको हो भन्ने सोचाइ विद्यार्थीहरूले सामान्य रूपमा बुझेको बालअधिकार (शिक्षकहरूले कराए अथवा सामान्य

रुपमा पिटे पनि बालअधिकार हनन हुन्छ भन्ने सोचाइ) आदिका कारण शिक्षण पेशा एकदम जटिल बनेको देखिन्छ । यस्तो अवस्थामा निरन्तर मूल्याङ्कनको निम्न उपयोगिता देखिन्छ :

- १) निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनबाट विचैमा विद्यालय छाड्ने विद्यार्थीहरूको सङ्ख्यामा कमी आउँछ ।
- २) निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनबाट विद्यालयमा विद्यार्थी भर्ना भएदेखि विद्यालय नछाडुन्जेलसम्मका दिनहरूमा कुन विद्यार्थी कस्तो थियो, कसले कुन क्षेत्रमा कति प्रगति गर्‍यो शारीरिक, मानसिक, संवेगात्मक, सामाजिक जस्ता विकासमा के-कस्तो असर पर्यो आदि कुराहरूको लेखाजोखा गर्न सकिन्छ ।
- ३) निरन्तर मूल्याङ्कनले वैयक्तिक भिन्नताहरू पत्ता लगाई विद्यार्थीहरूमा अपेक्षित व्यवहार ल्याउन मद्दत पुऱ्याउँछ ।
- ४) यसले कमजोर विद्यार्थीहरूलाई सुधारात्मक शिक्षण गरी उसको उपलब्धिस्तर बढाउन मद्दत पुग्छ ।
- ५) निरन्तर मूल्याङ्कनबाट विद्यार्थीहरूमा droup out हुने र असफल हुने समस्या रहँदैन, जसले गर्दा शिक्षा क्षेत्रमा रहेको शैक्षिक क्षति न्यून र राष्ट्रमा भएको शैक्षिक लगानिको अधिकतम सदुपयोग हुने देखिन्छ ।

५.४.१ नीतिगत तह

पाठ्यक्रम तथा सम्बद्ध गतिविधिको समग्र मूल्याङ्कन गर्न र मूल्याङ्कनलाई निर्माणात्मक तथा उपचारात्मक बनाउन केन्द्रदेखि विद्यालय तहसम्मका संस्थाहरू जिम्बेवार हुने गरी तिनिहरूको संस्थागत विकास गर्ने व्यवस्था राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०६३ ले गरेको छ । जसमा विद्यालय शिक्षा कक्षा १ देखि १२ सम्मको मूल्याङ्कन प्रणालीलाई एकीकृत रूपमा सञ्चालन गर्न वर्तमान राष्ट्रिय पाठ्यक्रम विकाश तथा मूल्याङ्कन परिषद्ले माध्यमिक शिक्षा समिति, उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद अन्तर्गतको परीक्षालाई एउटै परीक्षा समिति अन्तर्गत राखी विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धि कार्य सम्पन्न गरिने, मूल्याङ्कन गर्दा विशेष आवश्यकता समूहका बालबालिकाको मूल्याङ्कन प्रक्रियालाईसमेत यथेष्ट ध्यान दिईने, सम्बन्धित निकायहरू जस्तो क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालय, जिल्ला शिक्षा कार्यलय र स्रोत केन्द्रलाई विद्यार्थी मूल्याङ्कन र कार्यमूलक अनुसन्धान सम्बन्धि कार्य गर्न सक्षम

बनाउने, क्षेत्रीय जिल्ला र स्रोत केन्द्रस्तरीय परीक्षा सञ्चालन गर्न चाहिने पूर्वाधार विकाशका निम्ति पाठ्यक्रम विकाश केन्द्र, परीक्षा नियन्त्रण कार्यलय र शैक्षिक जनशक्ति विकाश केन्द्रसँग समन्वय गरिने उल्लेख छ ।

५.४.२ प्रयोगको तह

मूल्याङ्कनलाई निरन्तर रूपमा प्रयोग गर्ने साथै शिक्षणमा आगमनात्मक विधिको प्रयोग तथा भाषाका ग्रहण (सुनाई र पढाई) र अभिव्यक्ति (बोलाई र लेखाई) सीपमा जोड दिनुपर्ने । त्यस्तै नेपाली भाषा शिक्षण गर्दा विद्यार्थीहरूको पारिवारिक पृष्ठभूमि, रुचि, प्रवृत्ति, क्षमता र स्तर अनुकूल शिक्षण गरिनुपर्ने । कक्षामा निकै कम उपलब्धि भएका विद्यार्थीहरूको लागि उपचारात्मक शिक्षणको व्यवस्था गरी विद्यार्थीहरूको शैक्षिक अभिलेखको पूर्ण अभिलेख राख्नुपर्ने । यस सम्बन्धमा समय समयमा शिक्षक अभिभावकबाट गोष्ठीको व्यवस्था गरी मूल्याङ्कनलाई निर्णयमा भन्दा सिकाइको सुधारमा बढी केन्द्रित गराउनु उपयुक्त हुने ।

५.५ सारांश

प्रस्तुत शोधपत्र निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा आधारित छ । विद्यार्थीको उपलब्धिको लेखाजोखा गर्ने विभिन्न विधि र तरिकामध्ये यो एक महत्वपूर्ण विधि भनिन्छ । निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली कक्षा १ देखि ७ सम्म देशका विभिन्न ठाउँमा लागू हुँदै गइरहेका छन् भने निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन लागू भएको पहिलो जिल्ला काठमाण्डौ हो । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०६३ ले विद्यार्थी उपलब्धिको मूल्याङ्कन नीतिहरूको पहिलो नम्बरमै सबै तह तथा कक्षाहरूमा औपचारिक एवम् अनौपचारिक मूल्याङ्कन विधि प्रयोग गरी आन्तरिक तथा बाह्य मूल्याङ्कन प्रक्रिया अबलम्बन गर्ने भनी सरकारी तवरबाटै विद्यालय तहमा निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीलाई जोड दिईएको छ । त्यस्तै मूल्याङ्कन नीति कार्यन्वयनका लागि संस्थागत रूपमा विभिन्न व्यवस्था गरिने प्रतिवद्धता समेत जनाइएको छ । तर निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन पूर्णरूपमा लागू भईनसकेको अहिलेको परिस्थितिमा शिक्षकहरूले पुराना शैली विधि तथा तरिकाहरूलाई त्यागी नयाँ नयाँ प्रविधि तथा तरिकाहरू अवलम्बन गरेर विद्यार्थीहरूको रुची, इच्छा, आवश्यकता तथा मनोभावनाहरूलाई बुझी उनीहरूको समूहनिर्माण गरि समय समयमा मनोरञ्जनात्मक (खेल, गायन, वादन, नर्तन) तथा प्रतियोगितात्मक (वादविवाद, वक्तृत्वकला, हाजिरीजवाफ) क्रियाकलापहरू गराएर

उनीहरूमा सिकाइप्रति रुची जगाउने तथा Droup out हुने समस्याबाट मुक्ति र असफल हुने कारणको निदान गर्न सकिन्छ ।

५.६ भावी अध्ययनका लागि सम्भाव्य शीर्षकहरू

-) कक्षा १० मा अध्ययनरत सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको आवधिक प्रगति विवरणको तुलनात्मक विश्लेषण ।
-) निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणाली लागू गरिएको जिल्लाका विद्यालयको कक्षा ७ का विद्यार्थीहरूको आवधिक प्रगति विवरणको अध्ययन ।
-) निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीमा प्रयोग गरिएका सामाग्रीहरूको अध्ययन ।
-) विद्यालयको आधारभूत तहमा निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीको अध्ययन ।

सन्दर्भसामग्री सूची

- अधिकारी . हेमाङ्गराज (२०५७) . नेपाली भाषा शिक्षण विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
- के . सी . टंक र रिजाल मधुसुदन (२०७०) . प्राविधिक सहायक . गुडविल पब्लिकेशन प्रा.लि. ।
- चौलागाई . सीताकुमारी (२०६९) . कक्षा आठमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको आवधिक प्रगति विवरणको अध्ययन . अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र . नेपाली भाषा शिक्षा विभाग . सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस, सिन्धुली ।
- ज. व. रा. र पौडेल (२०६७) . ना. सु. दिग्दर्शन . तृतीय पत्र - शिक्षाशास्त्र : पिनाकल पब्लिकेशन प्रा. लि. ।
- ज.व.रा. स्वयम्प्रकाश र अन्य (२०६३) . शिक्षामा मापन तथा मूल्याङ्कन . विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
- जोशी. पुष्पराज (२०६३) . कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको सिकाइ प्रगति अभिलेखको अध्ययन . अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र . नेपाली भाषा शिक्षा विभाग त्रि . वि . कीर्तिपुर ।
- ढुङ्गेल र दहाल (२०६४) . नेपाली भाषा शिक्षण . एम . के . पब्लिसर्स एण्ड डिस्ट्रिब्यूटर्स ।
- थपा, तिलबहादुर (२०६४) . कक्षा ५ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको आवधिक प्रगति विवरणको अध्ययन . अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र . नेपाली भाषा शिक्षा विभाग , त्रि . वि . कीर्तिपुर ।
- पराजुली. देवेन्द्र (२०६९/७०) . ना. सु. परीक्षा दर्पण . तृतीय पत्र - शिक्षाशास्त्र . गुडविल पब्लिकेशन प्रा.लि. ।
- पौडेल. सुरज (२०६०) . प्राथमिक तहमा भाषिक मूल्याङ्कनका लागि प्रयोगमा ल्याइएका साधनहरूको अध्ययन . अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र . नेपाली भाषा शिक्षा विभाग त्रि . वि. कीर्तिपुर ।
- भट्ट . टिकेन्द्रप्रसाद (२०६७) . शैक्षिक मापन तथा मूल्याङ्कन . हेरिटेज पब्लिसर्स एण्ड डिस्ट्रिब्यूटर्स प्रा . लि.।
- भट्टराई. डा. रामप्रसाद (२०६५) . भाषिक अनुसन्धान विधि . शुभकामना प्रकाशन ।
- भण्डारी . पारसमणि (२०६३). स्नातकोत्तर नेपाली शोध विवरण. काठमाण्डौ : न्यू हिरा बुक्स ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप (२०६३) ।

लामिछाने . यादवप्रकाश (२०५७). नेपाली भाषा शिक्षण परिचय . विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

विद्यालय सुधार योजना. (२०६६-७२) ।

शर्मा र पौडेल (२०६७) . नेपाली भाषा र साहित्य शिक्षण . विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

शर्मा सोमनाथ र खगेन्द्रप्रसाद लुईटेल (२०५५). शोध विधि, काठमाण्डौ : साभा प्रकाशन ।

शिक्षक अध्यापन अनुमतिपत्र सफलता मार्गदर्शन (२०६८) . चौलानी पब्लिकेशन ।

सापकोटा . उमेश (२०६६) कक्षा ७ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको आवधिक प्रगति

विवरणको अध्ययन . अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र . नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

त्रि . वि . कीर्तिपुर ।

परिशिष्ट खण्ड
पूर्वपरीक्षणका लागि सोधिएका प्रश्नहरू
श्री चन्द्रावति उच्च माध्यमिक विद्यालय बेलघारी

विषय : नेपाली

पूर्णाङ्क : १००

कक्षा : नौ (९)

उत्तीर्णाङ्क : ४०

समय : ३ घण्टा

१. सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् ।

५×५ = २५

क) 'पुष्प पुञ्जमा नवीनता नाच्छ' भन्नुको अर्थ के हो ?

ख) शिशिर र वसन्तले दरवारबाट किन निकालिनुपर्‍यो ?

ग) हामिले किन पर्यटकको स्वागत गर्नुपर्दछ ?

घ) नेपालीत्व भनेको के हो ?

ङ) पारिजातलाई किन बहुमुखी प्रतिभाकी धनी भनिएको हो ?

२. अर्थ स्पष्ट हुने गरी वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् ।

१०

अङ्को पङ्को तेलको धुप, कुपुकुपु, भुक्तानी, पो, आँखी हुनु

३. कोष्ठकमा दिइएका धातु र संकेतका आधारमा खाली ठाउँ भर्नुहोस् ।

१०

क) बुबा कार्यलय। (जा अभ्यस्त भूत)

ख) रोजा लुगा। (लगाउ अपूर्ण वर्तमान)

ग) पाइलटले जहाज। (चलाउ सामान्य भविष्यत)

घ) तिमिले साँचो। (बोल आज्ञार्थ)

ङ) पानी परे बाली। (सप्र संकेतार्थ)

४. विवेचनात्मक उत्तर दिनुहोस् ।

क) 'पारिजात एक विशिष्ट नारी प्रतिभा हुन्' भन्ने कुरालाई पुष्टि गर्नुहोस् ।

१०

५. दिइएका बुँदाहरूका आधारमा छोटो जीवनी तयार पारी शीर्षक राख्नुहोस् ।

१०

- नाम : डाइमनशमशेर राणा

- जन्मस्थान : पाल्पा जिल्लाको तानसेन बजार

- जन्ममिति : वि.सं. १९७५ असार २९

- पिता : बधुशमशेर ज.व.रा.

- माता : मोहनकुमारी राणा
- पाँच वर्षको उमेरदेखि पढाइ प्ररम्भ
- म्याट्रिक परीक्षाको तयारी गर्दागर्दै पिताको देहान्त भएको र आफू राणा भएकाले अनिवार्य शैनिक सेवामा संलग्न
- प्रशस्त स्वाध्ययन
- मदनशमशेर श्री ३ महाराजकहाँ गएको बेला राणाहरूले नेपालको गुमेको भू : भाग अंग्रेजहरूबाट फिर्ता लिन नमानेको थाहा पाएपछि राणाशासनबाट विरक्तिएका
- प्रो अनमेश रायबाट साहित्यिक प्रेरणा पाएका र राणाशासनविरुद्ध कलम चलाएका
- प्रकाशित उपन्यासहरू वसन्ती (२००६), सेतोबाघ (२०३०), प्रतिबद्ध (२०३४), सत्प्रयास (२०३८), अनिता (२०४३) र धनको धब्बा (२०५१)
- ऐतिहासिक उपन्यासका माध्यमबाट प्रजातन्त्रका स्थापनार्थ योगदान
- नेपाली ऐतिहासिक उपन्यास लेखनका केन्द्रिय प्रतिभा ।

६. कुनै एक शीर्षकमा २०० शब्दमा नघटाई निबन्ध लेख्नुहोस् । १०
- क) सूचना प्रविधि र युवा ख) विद्यालय ज्ञानको तपोभूमि ग) विद्यार्थी र समाज
७. कुनै एकको सप्रसङ्ग व्याख्या गर्नुहोस् । १०
- क) आई कैले पनि नसकिने चैत बैशाख मेरो
लाई कैले पनि नसकिने प्रीति नौलाख मेरो ।
- ख) जस्तोसुकै विपत्तिलाई पनि धैर्यको सहारा लिएर सहन गर्ने आत्मावल उनमा थियो ।
- ८) 'संविधान निर्माणमा युवाको स्थान' भन्ने विषयमा एउटा संवाद तयार पार्नुहोस् । १०
- ९) तल दिइएका शब्दहरूको अर्थ बताउनुहोस् । १०
- सुसेधन्दा, शोक, मुलाहिजा, सोला, खोपी

समाप्त ।

प्रथम त्रैमासिक परीक्षाका लागि सोधिएका प्रश्नहरू
श्री चन्द्रावति उच्च माध्यमिक विद्यालय बेलघारी

विषय : नेपाली

पूर्णाङ्क : १००

कक्षा : नौ (९)

उत्तीर्णाङ्क : ४०

समय : ३ घण्टा

१) सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् ।

५×५ = २५

क) भिखारीप्रति मानव समुदायको कर्तव्य के-के हुन सक्छन् ?

ख) बालबालिकाहरूको स्वभाव के कस्तो हुन्छ ?

ग) भीमसेन थापालाई किन राष्ट्रिय विभूति भनिएको हो ?

घ) भीमसेन थापाको शासनकालमा भएका सुधार र निर्माणका कार्यहरू के-के थिए ?

ङ) महको मुख्य स्रोत के हो ?

२) विवेचनात्मक उत्तर दिनुहोस् ।

१०

भिखारी कवितामा व्यक्त भएको मानवतावादी दृष्टिकोणमाथि प्रकाश पार्नुहोस् ।

३) सप्रसङ्ग व्याख्या गर्नुहोस् ।

१०

जो अरुलाई दुःख दिन्छ, आफूमात्र खान्छ, ठूलाको अर्ति मान्दैन, भगवान्को प्रार्थना गर्दैन त्यो नै दुष्ट हो ।

४) दिइएका बुँदाहरूका आधारमा छोटो कथा तयार पारी उपयुक्त शीर्षक दिनुहोस् । १०

एउटा जोगीले आफू धनी भएको भए माग्नेलाई थुप्रै दान गर्थे भनी भगवानलाई सम्झनु

.....जोगीको पुकार भगवान्ले सुन्नुभगवान्ले जोगीको परीक्षा

लिने विचार गर्नुभगवान् रथ चढी त्यहि बाटो आउनु भगवानलाई नचिनी

जोगीले तिनैसाँग माग्ने विचार गर्नुरथ रोकी भगवान्ले नै जोगीसित माग्नु

..... जोगीले थैलाबाट मकैको सानो गोडो दिनुभगवान् बाटो लाग्नु

.....जोगी निराश हुनुजोगीले थैलाबाट मकैको सानो सुनको डल्ला

पाउनुजोगीलाई ती मानिस भगवान् भएको विश्वास हुनुजोगीलाई

पछुतो हुनुआफूले दान गरेमात्र केहि मिल्नु ।

५) कुनै एक शीर्षकमा २०० शब्दमा नघटाई निबन्ध लेख्नुहोस् ।

१०

क) विद्यार्थी जीवन ख) शान्ति र देशविकाश ग) मेरो कल्पनाको नेपाल

- ६) अर्थ स्पष्ट हुने गरी वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् १०
तलुमा आलु फल्लु, नाक काट्नु, स्यावास, अकमक्क, नि
- ७) कोष्ठकमा दिइएका संकेतका आधारमा वाक्यपरिवर्तन गर्नुहोस् । १०
क) आफू त कविता लेखिन्छ । (कतृवाच्य)
ख) जनताले कहिल्यै हारेका छैनन् । (करण)
ग) मेहनत गरे हामी सफल बन्छौं । (संयुक्त वाक्य)
घ) कुशल घर जान्छ । (प्रेरणार्थक)
ङ) भाईले पनि भनेको मानेन । (स्त्रीलिङ्ग)
- ८) उपसर्ग र प्रत्यय लगाई एक एक शब्द बनाउनुहोस् । ५
उपसर्ग : कु, उप
प्रत्यय : आहा, अरी
- ९) “जीवनका लागि धनभन्दा ज्ञानको महत्व बढी हुन्छ” भन्ने विषयको पक्षबाट गहकिला तर्कहरू प्रस्तुत गर्नुहोस् । १०

समाप्त ।

उत्तर परीक्षणका लागि सोधिएका प्रश्नहरू
श्री चन्द्रावति उच्च माध्यमिक विद्यालय बेलघारी

विषय : नेपाली

पूर्णाङ्क : १००

कक्षा : नौ (९)

उत्तीर्णाङ्क : ४०

समय : ३ घण्टा

१) सङ्क्षिप्त उत्तर लेख्नुहोस् ।

क) विवेकानन्द आफ्नो देशलाई 'तीर्थस्थल मान्दथे' यस कथनलाई पुष्टि गर्नुहोस् ।

ख) मौरीपालन व्यवसायीले के कस्ता कुरामा ध्यान दिनुपर्छ ?

ग) सैनिक सुदृढीकरणका लागि भीमसेन थापाले कस्ता कामहरू गरे ?

घ) पार्वतीले नरेशको मनमा भरिएको प्रतिहिंसाको भावनालाई के-कसरी हटाइन् ?

ङ) भिखारी कविताको मूल भाव के हो ?

२) विवेचनात्मक उत्तर दिनुहोस् ।

१०

मौरीपालनको व्यवसायिक महत्व स्पष्ट पार्दै यसबाट लिन सकिने लाभबारे विवेचना गर्नुहोस् ।

३) सप्रसङ्ग व्याख्या गर्नुहोस् ।

१०

बोल्दछ, ईश्वर हृदय घुसेको

घरघर आँगन चारी ।

बोल्दछ, आर्तध्वनीमा बोल्दछ

करुणामृत दिल भारी ।

४) दिईएका बुँदाहरूका आधारमा छोटो जीवनी तयार पार्नुहोस् ।

१०

नाम : सिद्धिचरण श्रेष्ठ

जन्ममिति : वि.सं. १९६९ जेठ शुक्ल पञ्चमी, वखलढुङ्गा

मातापिता : विष्णुचरण श्रेष्ठ/निरकुमारी श्रेष्ठ

शिक्षा : कक्षा आठ सम्मको औपचारिक अध्ययन, अनौपचारिक रूपमा पूर्वीय शास्त्रहरूको गहन अध्ययन ।

साहित्ययात्रा प्रारम्भ : वि.सं. १९९० मा भूँइँचालो शीर्षक कविता प्रकाशनबाट

कृतिहरू : ओखलढुङ्गा, विश्वव्यथा, उर्वशी, मेरो प्रतिविम्ब, आँसु आदि ।

मानपदवी : युगकविको पदवीबाट सम्मानित

साहित्यिक विशेषता : स्वच्छन्दतावादी र प्रगतिवादी धाराका अग्रणी कवि एवम् क्रान्ति र भावका सहज कवि साहित्यिक अभिव्यक्तिमार्फत क्रान्तिका भावना प्रकट गरेकाले जेल यात्रा ।

५) कुनै एक शीर्षकमा २०० शब्दमा नघटाई निबन्ध लेख्नुहोस् । १०

क) युवा र साहित्य ख) विद्यालय शान्ति क्षेत्र ग) ग्रामीण विधुतिकरण

६) आफूले देखेको कुनै एउटा जात्रा वा मेलामा आफ्नो सहभागिता देखाई एक दिनको दैनिकी लेख्नुहोस् । १०

७) विपरितार्थक शब्द लेख्नुहोस् । ५

आलोक, शान्त, पीडा, आकाश, मरुभूमि,

८) अर्थ स्पष्ट हुनेगरी वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् । १०

विन्ती गर्नु, दुविधा, स्यावास, नजाने गाउँको बाटो नसोध्नु, असल

९) जोडा मिलाउनुहोस् । १०

‘क’

‘ख’

परोपकारी

मानिस

विचारी

गरिव दु : खी

तत्व

लोभ

नर

परिश्रम

धन्य

प्रशंसा गर्न योग्य

दरिद्र

अर्काको भलो गर्ने

तृष्णा

मूल कुरो

उद्यम

विचार गरेर

कुनैपनि मौका

शोभायुक्त

समाप्त ।